

T.C.
ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

HAKKÂRİ İL MÜFTÜLÜĞÜ HUTBELERİNDE
KULLANILAN HADİSLERİN TAHRİC VE
TAHLİLİ (2015-2016)

Hazırlayan
Emrullah ŞİN

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi M. Sait UZUNDAĞ

Yüksek Lisans Tezi

ŞIRNAK, 2019

T.C.
ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

HAKKÂRİ İL MÜFTÜLÜĞÜ HUTBELERİNDE
KULLANILAN HADİSLERİN TAHRİC VE
TAHLİLİ (2015-2016)

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan

Emrullah ŞİN

Danışman

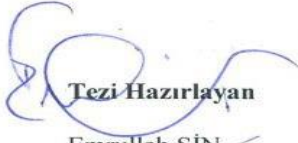
Dr. Öğr. Üyesi M. Sait UZUNDAĞ

ŞIRNAK, 2019

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK SAYFASI

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

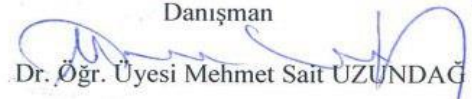
Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim. 20.06.2019

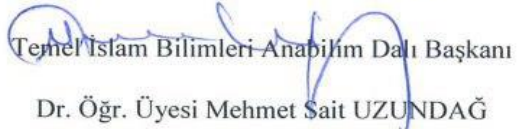

Tezi Hazırlayan
Emrullah ŞİN

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK SAYFASI**TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK**

“Hakkari İl Müftülüğü Hutbelerinde Kullanılan Hadislerin Tahrir ve Tahlili (2015-2016)” adlı Yüksek Lisans Tezi Şırnak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan
Emrullah ŞİN

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sait UZUNDAĞ

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Başkanı
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sait UZUNDAĞ

KABUL VE ONAY SAYFASI**KABUL VE ONAY SAYFASI**

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sait UZUNDAĞ danışmanlığında Emrullah ŞİN tarafından hazırlanan “Hakkari İl Müftülüğü Hutbelerinde Kullanılan Hadislerin Tahric ve Tahlili (2015-2016)” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Şırnak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

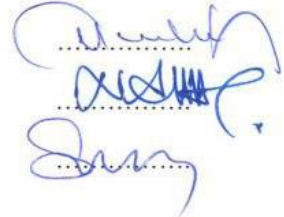
20.06.2019

JÜRİ

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sait UZUNDAĞ

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Nurullah AGİTOĞLU

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Selahattin YILDIRIM

İMZA**ONAY:**

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun ..... tarih ve ..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

.....
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Yüce Allah'ın peygamberler göndermesinin en önemli hikmetlerinden birisi Allah'ın emir ve yasaklarının yani ilahi vahyin insanlara ulaştırılmasıdır. Buradan anlaşılacağı üzere peygamberlerin en önemli görevleri vahyi tebliğ etmek yani irşad faaliyetleridir. Peygamberler çeşitli şekillerde irşad faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Son ilahi din İslam ve son peygamber Hz. Muhammed (sav) olması hasebiyle peygamberimizin tebliğ faaliyetlerine baktığımızda en önemli unsurlardan birisinin hutbeler olduğunu görürüz. Peygamber efendimiz (sav) hutbeler ile irşad faaliyetlerini Veda Hutbesi olarak meşhur olan hutbe ile taçlandırmıştır.

İslam Dini'nin iki temel kaynağı vardır. Bunlar Allah'ın keliması olan Kur'an-ı Kerim ve Peygamberimizin sünnetidir. Kur'an'ın Allah'ın keliması olması hasebiyle üzerinde herhangi bir tartışma söz konusu değildir. Sözlü sünnet olan hadislere ise nesilden nesile aktarılırken çeşitli beşeri faktörlerin etki etmiş olma ihtimali göz önünde bulundurulmuş ve âlimlerce belki de başka hiçbir ilim dalına nasip olmayacak şekilde bu ilim dalı titiz çalışmalara konu edilmiştir. Bu ihtimalden dolayı âlimlerce hadislerin sıhhat dereceleri sorgulanmış ve hadisler çeşitli isimlerle sınıflandırılmıştır.

İnsanların İslam dinini doğru bir şekilde ve doğru kaynaklardan öğrenmesi her zaman en önemli irşad faaliyeti olmuştur. Hutbeler irşad faaliyetleri içerisinde çok önemli bir yer tutar. Hutbelerin Kur'an ve sünnetten beslenmeleri en hayati ve vazgeçilmez bir durumdur. Hutbeler hazırlanırken özellikle hadislerin seçimine çok dikkat edilmelidir.

Biz bu çalışmamızda 2015-2016 yılları arasında Hakkâri İl Müftülüğünce hazırlanan hutbelerde kullanılan hadislerin tahrir ve tahlilini konu edindik.

Araştırmamızın giriş kısmında çalışmanın konusu, önemi, amacı, yöntemi, çalışmanın kapsam ve sınırlılıkları, çalışmanın literatür değerlendirmesi ve çalışmanın kavramsal çerçevesi üzerinde durduk.

Birinci bölümde Diyanet İşleri başkanlığı ve hutbelerin tarihi seyrini kısaca ele aldık.

İkinci bölümde Diyanet İşleri Başkanlığı Hakkâri İl Müftülüğünce 2015-2016 yılları arasında hazırlanan hutbelerde geçen hadislerin Kütüb-u Sitte başta olmak üzere hadis külliyyatının önemli kaynaklarına başvurmak suretiyle tahrir ve tahlilleri yapılmıştır.

Üçüncü bölümde hutbelerde kullanılan hadislerin kullanım yöntemlerine değinilmiş ve genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Sonuç bölümünde tespitlere değinmek suretiyle kanaatimiz paylaşılmış ve bazı öneriler ile çalışma bitirilmiştir.

Çalışmamız sırasında yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocam Doç. Dr. Nurullah AGİTOĞLU'na, Hakkâri Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden Araştırma Görevlisi arkadaşım Ferhat ARICI'ya ve çalışmamın nihayete erdirilmesi için yapıcı tenkit, tespit ve yönlendirmeleriyle bize desteğini hiç esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Sait UZUNDAĞ'a en kalbi duygularıyla teşekkürlerimi arz ediyorum.

Gayret bizden, başarı Allah'tandır.

Emrullah ŞİN

**HAKKÂRİ İL MÜFTÜLÜĞÜ HUTBELERİNDE KULLANILAN
HADİSLERİN TAHRİC VE TAHLİLİ (2015-2016)**

Emrullah ŞİN

**Şırnak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim
Dalı**

Yüksek Lisans / Mayıs 2019

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Sait UZUNDAĞ

ÖZET

Çalışmamız giriş ve üç bölümden meydana gelmektedir.

Birinci bölümde; Diyanet İşleri Başkanlığı ve hutbelerin mahiyeti ve tarihi konuları üzerinde durulmuş, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kısa bir tarihçesi ve teşkilat yapısı açıklanmıştır. Ayrıca geçmişten günümüze kısaca hutbeler irdelenmiştir.

İkinci bölümde Diyanet İşleri Başkanlığı Hakkâri İl Müftülüğünce 2015-2016 yıllarında hazırlanan hutbelerde geçen hadislerin tahrir ve tahlilleri yapılmıştır. Hadislerin kaynağı gösterilmiş, tercüme ve tahlili yapılmıştır.

Üçüncü bölümde; hutbelerde kullanılan hadislerin kullanım yöntemi ve genel bir değerlendirmesi yapılmıştır.

Çalışmamız sonuç ve bibliyografya kısmıyla neticelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din, Hutbe, Hutbe Komisyonu, Hitabet, İrşad, Tahrir

**NARRATES AND ANALYSIS OF THE HADİTHS USED ON FRİDAYS
FROM HAKKÂRİ PROVINCE (2015-2016)**

Emrullah ŞİN

**Şırnak University, Institute of Social Sciences, Basic Islamic sciences
Master Thesis, May 2019**

Consultant: Dr. Teaching Staff Mehmet Sait UZUNDAĞ

ABSTRACT

Our study consists of introduction and three parts.

In the first chapter; It focuses on the Directorate of Religious Affairs and the quality and history of khutbah. A brief history and organization of the Directorate of Religious Affairs have been explained. Moreover, the sermons were examined briefly from past to present.

In second chapter, it mentions the hadiths that prepared in 2015-2016 by the Directorate of Religious Affairs from Hakkari. The source of the hadiths has been illustrated. Hadiths have been translated and analyzed.

In the third chapter; method of using hadiths on Friday was evaluated and a general assessment was made.

Our study has resulted in conclusions and bibliography.

Keywords: Religion, Sermon, Sermon Commission, Oratory, Irshad, Narration

İÇİNDEKİLER

HAKKÂRİ İL MÜFTÜLÜĞÜ HUTBELERİNDE KULLANILAN HADİSLERİN TAHRİC VE TAHLİLİ (2015-2016)

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK SAYFASI	i
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK SAYFASI.....	ii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xv
GİRİŞ	1
1. Araştırmanın Konusu.....	1
2. Araştırmanın Önemi ve Amacı	1
3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırları	2
4. Araştırmanın Literatür Değerlendirmesi	2
4.1. Din	2
4.2. Hutbe.....	4
4.3. Hutbe Komisyonu	5
4.4. Hitabet.....	5
4.5. İrşad	5
4.6. Tahric	6
BİRİNCİ BÖLÜM	7
1. DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI VE HUTBELERİN MAHİYETİ VE TARİHİ	7
1.1. Tarihsel Süreç İçerisinde Diyanet İşleri Başkanlığı.....	7
1.1.1. Şer’iye ve Evkâf Vekâletinin Kuruluşu	7
1.1.2. DİB’in Kuruluşu ve Tarihi Gelişimi	8
1.1.3. DİB’in Görev ve Sorumlulukları	10
1.1.4. DİB’in Teşkilat Yapısı.....	11

1.1.5. DİB'in Temel İlke ve Hedefleri	13
1.2. Tarihi Süreç İçerisinde Hutbeler	13
1.2.1. Cahiliye Döneminde Hitabet.....	13
1.2.2. Asr-ı Saadet Döneminden Cumhuriyet'e Kadar Hitabet.....	14
1.2.3. Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Hitabet	16
İKİNCİ BÖLÜM.....	17
2015 YILI HUTBELERİNDE GEÇEN HADİSLERİN TAHRİC VE TAHLİLİ	18
1. OCAK AYI HUTBELERİ	18
1.1. Mevlit Kandili (02.01.2015)	18
1.2. Cuma Namazı ve Önemi (09.01.2015)	19
1.3. Kanayan Yara: Faiz ve Tefecilik (16.01.2015).....	21
1.4. Kötülüğe Elle, Dille, Kalple, Engel Olmak (23.01.2015).....	22
1.5. Allah'ın Son Dini İslam (30.01.2015)	23
2. 2015 ŞUBAT AYI HUTBELERİ	24
2.1. Mümin Zamani Allah Yolunda Değerlendirendir (06.02.2015).....	24
2.2. Ahiret: Hesap Verme Bilinci (13.02.2015).....	25
2.3. Merhamet (20.02.2015).....	26
2.4. Ölüm ve Ötesi (27.02.2015).....	28
3. 2015 MART AYI HUTBELERİ.....	29
3.1. Kadına Karşı Şiddet (06.03.2015).....	29
3.2. Birlik ve Beraberliğimizi Korumak (13.03.2015).....	31
3.3. İnsanı İyilik Yaşatır (20.03.2015).....	32
3.4. Mümin Emanete Riayet Eder (27.03.2015)	33
4. 2015 NİSAN AYI HUTBELERİ	34
4.1. Hakiki Sevgi: Allah'ı Sevmek, Allah İçin Sevmek (03.04.2015).....	34
4.2. Hz. Peygamber ve Birlikte Yaşama Ahlakı (10.04.2015).....	35
4.3. Dünya Bize, Biz Birbirimize Emanetiz! (17.04.2015).....	35
4.4. Manevi Coşkunun Zirvesi: Üç Aylar (24.04.2015)	36
5. 2015 MAYIS AYI HUTBELERİ	36
5.1. Kalbin Cilâsi: Tövbe ve İstiğfar (01.05.2015)	36
5.2. Cana Can Olmak: Aile (08.05.2015)	37
5.3. Miraç Kandili (15.05.2015)	38

5.4. İslam'da Tevekkül Anlayışı (22.05.2015).....	38
5.5. Berât'a Yol Aramak (29.05.2015)	38
6. 2015 HAZİRAN AYI HUTBELERİ	40
6.1. Ahiret Bilinci (05.06.2015).....	40
6.2. Kur'an Ayında Kur'an'la Buluşalım! (12.06.2015).....	40
6.3. Vakit İyilik Vakti: Bu Ramazan Ve Her Zaman (19.06.2015)	41
6.4. Tevhid İle Gelen Vahdet (26.06.2015)	42
7. 2015 TEMMUZ AYI HUTBELERİ	42
7.1. Cennet Kapılarının Anahtarı: Yetimler (03.07.2017)	42
7.2. Ramazana Veda Ve Kadir Gecesi (10.07.2015)	43
7.3. Ramazan Bayramı (17.07.2015)	44
7.4. Ramazan Mektebinin Öğrettikleri (17.07.2017)	44
7.5. Sıla-İ Rahim (24.07.2015)	45
7.6. İnsan: Akıllı Ve Sorumlu Varlık (31.07.2015)	46
8. 2015 AĞUSTOS AYI HUTBELERİ	47
8.1. Kulluğun Özü: İhsan (07.08.2015)	47
8.2. Namaz (14.08.2015).....	48
8.3. Müslüman Başkasını Aldatmaz (21.08.2015).....	49
8.4. Hac Yolculuğundan Hak Yolculuğuna (28.08.2015).....	50
9. 2015 EYLÜL AYI HUTBELERİ	50
9.1. Kardeşliği Körelten Afetler: Tecessüs, Su-i Zan (04.09.2015).....	50
9.2. Birliğimizi, Beraberliğimizi, Kardeşliğimizi Muhafaza Edelim (11.09.2015)	51
9.3. Kurbanlarımız Kardeşlik İçin (18.09.2015)	51
9.4. Kurban Bayramı (24.09.2015)	51
9.5. Ticaret Ahlakı (25.09.2015).....	51
10. 2015 EKİM AYI HUTBELERİ	53
10.1. Yaratan Rabbinin Adıyla Oku! (02.10.2015).....	53
10.2. Namaz Diriliştir (09.10.2015).....	53
10.3. Merhamet İksirini Yudumlayabilmek (16.10.2015)	55
10.4. Muharrem Ve Aşure (23.10.2015).....	55
10.5. İbadetlerimizi İhlâs Ve Samimiyetle Yapalım (30.10.2015)	56
11. 2015 KASIM AYI HUTBELERİ	57
11.1. Her İnsan Allah'ın Bir Âyetidir (06.11.2015).....	57

11.2. Zikir: Kalplere Hayat Veren İksir (13.11.2015).....	57
11.3. Küresel Terörün Hedef Aldığı Din: İslam (20.11.2015).....	57
11.4. İmanı Hayat Kılabilmek (27.11.2015).....	58
12. 2015 ARALIK AYI HUTBELERİ	59
12.1. Beden Ülkesinin Sultanı: Kalp (04.12.2015).....	59
12.2. Dünya-Ahret Dengesi (11.12.2015).....	62
12.3. Rahmet Ve Merhamet Yüklü Adalet Peygamberi (18.12.2015).....	65
12.4. Sayılı Nefeslerimizi Tüketirken (25.12.2015)	66
2016 YILI HUTBELERİ	66
1. 2016 OCAK AYI HUTBELERİ.....	66
1.1. Zaman Bilinci ve Yılbaşı (01.01.2016).....	66
1.2. Edep Ve Hayâ (08.01.2016).....	67
1.3. Boş Şeyleri Terk Ederek Hayatı Anlamalı Kılmak (15.01.2016).....	68
1.4. Söz Ahlakı (22.01.2016).....	69
1.5. İslam'da Çocuk Terbiyesi (29.01.2016).....	70
2. 2016 ŞUBAT AYI HUTBELERİ	71
2.1. İman, Özgürlük Ve Bağımlılık (05.02.2016).....	71
2.2. Peygambere İman Tevhidin Bir Gereğidir (12.02.2016)	72
2.3. Peygamberler Allah'ın Kutlu Elçileridir (19.02.2016)	73
2.4. Âdâb-I Muâşeret (Hk: 26.02.2016).....	73
3. 2016 MART AYI HUTBELERİ.....	74
3.1. Kitaplara İman (04.03.2016).....	74
3.2. Dünyayı İyilik Değiştirir (11.03.2016)	75
3.3 Birlik-Berberlik-Kardeşlik (18.03.2016).....	76
3.4. Kulluk Sınavımız: İhlâs Ve Samimiyet (25.03.2016).....	76
4. 2016 NİSAN AYI HUTBELERİ	77
4.1. Öfkeye Hâkim Olabilmek (01.04.2016)	77
4.2. Hz. Peygamber, Tevhid Ve Vahdet (08.04.2016).....	78
4.3. Tevhid Ve Vahdet Medeniyeti (15.04.2016)	78
4.4. Tevhid Ve Vahdetin Öncüsü Müminler (22.04.2016)	78
4.5. Mirac Kandili (29.04.2016)	79
5. 2016 MAYIS AYI HUTBELERİ	79
5.1. O Büyük Güne Hazır Mıyız? (06.05.2016).....	79

5.2. İslam'ın Engellilere Bakışı (13.05.2016).....	80
5.3. Berat Kandili (20.05.2016)	81
5.4. İmtihanın Adı: Fitne (Hk: 27.05.2016)	82
6. 2016 HAZİRAN AYI HUTBELERİ	82
6.1. Gelin Gönüller Yapalım (Hk: 03.06.2016)	82
6.2. Kur'an Ayı Ramazan (10.06.2016).....	83
6.3. Kur'ân, Ramazan Ve Çocuk (17.06.2016).....	84
6.4. Arınma Vesilesi: Zekât ve İnfak (24.06.2016).....	86
7. 2016 TEMMUZ AYI HUTBELERİ	88
7.1. Kadrimizi Yücelten Gece: Kadir Gecesi (01.07.2016)	88
7.2. Ramazan Bayramı (05.07.2016)	88
7.3. Ramazan Ayı Kazanımlarını Devam Ettirelim (08.07.2016).....	89
7.4. Hayatımızı İbadet Kılabilmek (15.07.2016)	89
7.5. Gün, Milletçe Kenetlenme ve Geleceğimizi İnşa Etme Günüdür(22.07.2016)	91
7.6. Hak Ve Hakikat (29.07.2016)	92
8. 2016 AĞUSTOS AYI HUTBELERİ	93
8.1. Kulluk Sadece Allah'a Özgüdür (05.08.2016).....	93
8.2. Sırât-ı Müstakim (12.08.2016).....	95
8.3. Mümin Ve Emanet Bilinci (19.08.2016)	96
8.4. Hayat Veren Din: İslâm (26.08.2016).....	98
9. 2016 EYLÜL AYI HUTBELERİ	99
9.1. Kulluk Ve Samimiyet Beyanı: Kurban (02.09.2016).....	99
9.2. Bayram Ve Hz. İbrahim (09.09.2016)	99
9.3. Kurban Bayramı (12.09.2016)	100
9.4. Ebedi Bayramlara Birlikte Yol Alabilmek (16.09.2016)	100
9.5. Allah'ım! İlimle Yücelt Bizi! (23.09.2016).....	100
9.6. Cami Ve Kitap Medeniyeti (30.09.2016).....	102
10. 2016 EKİM AYI HUTBELERİ	103
10.1. Yüreklerimizi Sahrâ-I Kerbelâ'ya Dönüştürmeyelim (07.10.2016)	103
10.2. Hayata Emekle Dokunmak (14.10.2016).....	103
10.3. Allah'a Verdiği Söze Sadık Kimse: Mümin (21.10.2016).....	105
10.4. Âhirete İman (28.10.2016).....	106
11. 2016 KASIM AYI HUTBELERİ	107

11.1. Örnek Ümmet Olabilmek (04.11.2016)	107
11.2. Kelime-İ Şehâdet (11.11.2016).....	107
11.3. Ümmü'l-Kitap: Fatiha (18.11.2016)	108
11.4. Hayatın Gayesi (25.11.2016)	109
12. 2016 ARALIK AYI HUTBELERİ	110
12.1. Yeryüzünün Küçük Ve Onurlu Halifesi: Çocuk (02.12.2016).....	110
12.2. Halep'te İnsanlık Ölmesin! (09.12.2016)	111
12.3. Her Zorlukla Beraber Bir Kolaylık Vardır. (16.12.2016)	111
12.4. Allah'ın Yardımını Müminlerle Beraberdır. (23.12.2016)	112
12.5. Ömür Nimeti (30.12.2016).....	112
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	114
HUTBELERDE HADİSLERİN KULLANIM METODU VE DEĞERLENDİRİLMESİ..	114
1. Hadisin Tamamının Kullanıldığı Metod	115
2. İhtisar Yoluyla Hadisin Hutbe ile İlgili Olan Kısmının Zikredildiği Metod.....	117
3. Hadislerin Ziyadeli Olarak Kullanıldığı Metod	120
4. Hadisin Metni Verilmeden İşaret Ettiği Mananın Verildiği Metod	122
SONUÇ	125
KAYNAKÇA/BİBLİYOGRAFYA	129
EKLER:	132
Tablo-1: Aylara Göre Kronolojik Olarak Hutbe Konu Başlıkları	132
Tablo-2: Hakkâri İl Müftülüğü Hutbelerinde Kullanılan Hadislerin Aylara Göre Dağılımı ve Toplam Sayısı	134
ÖZGEÇMİŞ	135

KISALTMALAR

A.g.e. : Adı Geçen Eser

b. : bin

Bknz.: Bakınız

c. : Cilt

çev. : Çeviren.

DİA. : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

DİB. : Diyanet İşleri Başkanlığı

H. : Hicri

HK: : Hutbedeki Kaynak

hno. : Hadîs Numarası

Hz. : Hazreti

ra. : Radıyallahu anh / Radıyallahu anha

s. : Sayfa

sad. : Sadeleştirenler

(sav) : Sallallahü aleyhi vesellem

thk. : tahkik eden

trc. : Tercüme eden

yay. : Yayınları

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu

İslam Dini'nin en önemli ve temel iki kaynağı vardır. Bunlar Allah'ın kelamı olan Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in (sav) sünnetidir. Hiç şüphesiz Kur'an'dan sonra en önemli kaynak sünnettir. Bundan dolayıdır ki hutbelerde doğal olarak ayet ve hadislerden deliller getirilmek suretiyle konu pekiştirilir.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın birçok görevi vardır. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın en önemli vazifelerinden birisi toplumu dini konularda bilgilendirmektir. Diyanet bu görevini farklı şekillerde yerine getirmeye çalışmaktadır. Bunlardan en önemlisi cuma hutbeleridir. Çünkü hutbeler, en geniş halk kitlelerine ulaşmanın en yaygın yollarından birisidir. Cuma hutbeleri yoluyla ulaşılan insan topluluğu azımsanmayacak kadar çoktur.

Allah'ın emir ve yasaklarının insanlara iletilmesi ve paylaşılması sürecinin, yoğun bir şekilde yaşandığı dini mekân denilince akla hiç kuskusuz camiler gelmektedir. Camilerde vaaz ve hutbe gibi dini irşad faaliyetleri yerine getirilmektedir.

Hutbeler, her ne kadar Cuma namazı için vazgeçilmez bir şart ise de aynı zamanda tarihi süreç içerisinde geçmişten günümüze önemini koruyan çok önemli dini bir iletişim ve etkileşim aracıdır. Hutbelerin dini bilginin yanında kişisel ve toplumsal bir görevi de vardır. Bu çalışmada Diyanet İşleri Başkanlığı Hakkârî İl Müftülüğü'nce hazırlanan hutbelerde kullanılan hadislerin tahrir ve tahlilini yaptık.

2. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Dinin insan hayatındaki yeri ve önemi herkesin malumudur. Hayati derecede önemli olan dinin, insanlara doğru kaynaklardan doğru biçimde anlatılması son derece önemli bir durumdur. Dinin yani Allah'ın emir ve yasaklarının insanlara anlatılmasının en önemli yollarından birisi de hutbelerdir. Bundan dolayı hutbelerde başvurulan iki ana kaynağın özellikle ayet ve hadislerin yeterli ve doğru olması önem arz etmektedir. İslam'ın iki ana kaynağından yeteri kadar beslenmeyen ve bunlara

dayanmayan hutbelerin, insanlara İslam dininin emir ve yasaklarını doğru bir şekilde ulaştırması düşünülemez. Bu sebeple yaptığımız bu araştırmada iki ana kaynaktan ikincisi olan sünnetin yani hadislerin, hutbelerde hangi seviyede ve hangi metotlarla kullanıldığını tespit etmek temel amaçlarımızdan birisi olacaktır.

Bilindiği gibi tüm Türkiye’de camilerde okutulan hutbelerin merkezden gönderilmesi uygulaması 2007 yılında sona erdirilmiştir. Ağustos 2007’den itibaren hutbeler il müftülükleri bünyesinde oluşturulan hutbe komisyonlarınca hazırlanmıştır. Bu çalışmamızda Hakkâri il müftülüğünün 2015-2016 yıllarına ait hutbelerde kullanılan hadislerin tahrirlerini ve tahlillerini yapmayı, dolayısıyla sıhhati ve güvenilirliği açısından hutbelerdeki hadisleri genel bir değerlendirmeye tabi tutmayı amaçlıyoruz. Hadislerin hutbelerde hangi yöntemle yani nasıl ve ne şekilde kullanıldığını ortaya koymaya çalışacağız. Hutbelerde kullanılan hadislerin sıhhat durumunu hadis ilmi bakımından tespit etmeye ve değerlendirmeye çalışacağız. Böylece bu yıllar içerisinde hutbeler vasıtasıyla Hakkâri il müftülüğünün hangi hadisleri sıkça kullandığı ve kullanılan hadislerin sıhhati belirlenecektir. Ayrıca hutbelerde kullanılan hadisler dikkate alınarak hadis kullanım yöntemi tespiti çalışılacaktır.

3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırları

Çalışmamızda Hakkâri il müftülüğünün 2015-2016 yıllarında hazırlanan hutbelerde kullanılan hadislerin tahrir ve tahlilini, en nihayetinde değerlendirmesini yapacağız. Bundan dolayı çalışmamız bu dönem (2015-2016) Hakkâri il müftülüğünde hazırlanan hutbelerde geçen hadislerin araştırılması ile sınırlı tutulmuştur. Çalışmamızın başlığından da anlaşılacağı üzere tezimizin kapsamı 2015-2016 yıllarında Hakkâri il müftülüğünde hazırlanan hutbeler, Hakkâri ili ise çalışmamızın sınırını oluşturmaktadır.

4. Araştırmanın Literatür Değerlendirmesi

4.1. Din

“Din” sözlük olarak farklı, çeşitli ve bazen de bünyesinde zıt anlamları barındıran bir kavramdır. Din kavramına baktığımızda farklı anlamları barındırdığını

görmekteyiz. “itaat ve ceza”¹ anlamında kullanıldığı gibi “ceza ve mükâfat”² olarak da kaynaklarda zikredilmiştir. Arıca temel bazı kaynaklarda ceza, mükâfat, hesap, adet, durum, hesap, itaat, isyan, hüküm, mülk, ferman, tevhit, ibadet, şeriat, “, takva, hizmet, ihsan, ikrah” gibi geniş anlamlarda kullanıldığını da görmekteyiz.³

Baktığımız zaman gerek Kur’an-ı Kerim’de gerek klasik kaynaklarda ve gerekse Hadis kaynaklarında din kavramının içeriğine yönelik ve din kavramının muhtevasını belirleyen çokça malzeme bulmak mümkündür. Özellikle hadis kaynakları bu konuda son derece zengin malumat ihtiva etmektedir. Bir hadiste, Allah katında dinin bozulmamış aslı olarak hanîflik ve İslâm kavramlarına dikkat çekilmektedir.⁴ Buradan görülüyor ki Kur’an’da olduğu gibi hadislerde de din ile hanîflik ve İslâm kavramları arasında bir anlam birliğinin kurulduğu ortaya çıkmaktadır. “Dini kuvvetli ve sağlam kılan ve koruyan Allah’a hamdolsun”⁵ “Dinde genişlik kılan Allah’a hamdolsun”⁶ “Din nasihattir”⁷ gibi hadislerle baktığımızda burada geçen din kelimesinin “İslâm” anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Peygamberlerin baba bir kardeş olduğunu bildiren hadis⁸ bütün ilahi dinlerin temel prensiplerde ortak yönlerinin olduğunu göstermektedir. Bazı hadislerde geçen “dînullah” “Allah’ın yolu, Allah’ın şeriatı, Allah’ın kanunu” anlamını taşıdığını; “Kişi arkadaşının dini üzeredir”⁹ “Her dinin önem verdiği bir ahlâkı olduğunu, dolayısıyla da İslâm’ın ahlâkı da hayâdir”¹⁰ anlamlarındaki hadislerde de din “yol, edep ve ahlâk” gibi anlamları ifade eder. “Cibrîl hadisi” diye meşhur olan ve hadis ehlinin malumu olan hadis de mükemmel bir dinin iman, İslâm ve ihsan

¹ Ragıp el-İsfahani, Müfredat, (Çev.: Yusuf Türker), İstanbul, 2012, s. 565.

² Lüveys Ma’luf, el-Muncid fi’l-Lugat, Beyrut, 1960, 231.

³ Muhammed b. Mükerrrem b. Manzur el- Afriki el- Mısri, Lisanu’l- Arap, Beyrut, 1882, XIII, 164; Karagöz, İsmail, Dini Kavramlar Sözlüğü, Ankara, 2005, 122

⁴ Tirmizi, Ebû İsmâ Muhammed b. İsmâ b. Sevre, *el-Câmiu’s- Sahîh*, (thk. Ahmed Muhammed Şâkir), I, VI, Kahire, “*Menâkıb*”, 32, 2005.

⁵ Ahmed b. Hanbel, Müsned, I-VI, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1982., III, s. 199, V, s. 121; İbn Mace, Ebu Abdillâh Muhammed b. Yezid el – Kazvini, *Sünen*, Çağrı Yayınları, I-II, “Zuhûr”, 5, İstanbul, 1981.

⁶ Müsned, VI, 167.

⁷ Buhari, Ebu Abdillâh, Muhammed b. İsmail, İbrahim *el-Cu’fi, el-Camiu’s Sahih, I-VIII*, “İmân”, 42; Çağrı Yayınları, İstanbul, 1982; Müslim, Ebu’l – Hüseyin b. Haccac el –Kuşeyri, *el-Camiu’s – Sahih*, Tahkik: Muhammed Fuad Abdulbâki, İmân, 95, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.

⁸ Buhârî, “Enbiyâ”, 48; Müslim, “Fezâil”, 145.

⁹ Ebu Davud, Süleyman b. Eş’as es–Sicistanî el–Ezdi, *Sünen*, I–V, “Edeb”, 16; Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981; Tirmizi, Ebû İsmâ Muhammed b. İsmâ b. Sevre, *el-Câmiu’s- Sahîh*, (thk. Ahmed Muhammed Şâkir), I, VI, “Zühd”, 45, Kahire, 2005.

¹⁰ İbn Mâce, “Zühd”, 17.

kelimeleriyle anılan temel üç emare taşıdığına işaret etmesi bakımından büyük öneme haizdir. Mevzubahis hadisin sonunda, Hz. Peygamber efendimizin bu üç konuyu dinin asli unsurları arasında gördüğünü belirten şu açıklamayı yaptığı nakledilmektedir: “İşte bu Cibril (Cebrail) idi, insanlara kendi dinlerini öğretmek için gelmiştir (gönderilmiştir)”. Buhârî de bu hadisi “din eğitimi” konu başlığı altında zikretmiştir.”¹¹

Diyebiliriz ki din ve din olgusu ilk insan ve aynı zamanda ilk Peygamber olan Hz. Âdem’den beri var olagelmıştır. Din kavramı iman ve uygulamadan müteşekkil bir bütündür. Dinin tanımlarına baktığımız zaman, akıllı bireyleri kendi istek ve arzuları ile bizzat doğru yola ve hayırlara kanalize eden ilahi bir düzen, ilahi emirname, Yüce Allah tarafından belirlenmiş ve insanları O’na ulaştıran doğru bir yol, şeklinde tanımlarla karşılaşmaktayız. Kur’an-ı Kerim’de din kelimesi müstakil ve aynı anlama gelen türevleri ile beraber 95 küsür yerde geçmektedir.¹²

4.2. Hutbe

Cuma ve bayram günleri başta olmak üzere bazı ibadet ve törenlerin icrası esnasında topluluğa karşı yapılan dini içerikli konuşmaya hutbe denir. Sözlükte “bir topluluk karşısında yapılan etkileyici konuşma” anlamına gelen hutbe, başta cuma ve bayram namazları olmak üzere belirli ibadetlerin yerine getirilmsi esnasında yerine getirilen, genelde Allah’ın emir ve yasaklarını içeren dini içerikli konuşmayı ifade eder. Hutbe konuşmasını yapan kişiye de hatip (hatîb) denir.¹³

Hutbe, dini bir kavram olarak, cuma ve bayram namazlarında, genel olarak Allah’a hamd, Resulüne salât ve Müslümanlara nasihatten müteşekkil dini konuşmaya denir. Cuma namazlarının sıhhat şartlarından biri olan hutbe, bayram namazlarında ise sünnettir.¹⁴

¹¹ Tümer, Günay, *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, “Din”, C. IX, s. 313, İstanbul, 1994.

¹² DİB Yayınları, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Din Maddesi s. 122.

¹³ Tümer, “Din” “DİA” XVIII, s. 425.

¹⁴ Komisyon, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, “Din”, DİB Yay. Ankara, 2006, s. 122

4.3. Hutbe Komisyonu

Diyanet İşleri Başkanlığı Haziran 2007'dan sonra yayınladığı genelge ile hutbelerin merkezden gönderilme uygulamasından vazgeçildiğini, taşra teşkilatında hutbe komisyonlarınca hutbelerin hazırlanması uygulamasını başlattığını bildirmiştir. Dolayısıyla da hutbelerin taşra teşkilatınca mahallinde hazırlanması gerektiğinden yola çıkılarak her il ve ilçede müftülerin himayesinde mevcutsa müftü yardımcısı, vaiz, Kur'an Kursu Öğreticisi ve gerekli donanıma sahip personelden müteşekkil bir komisyon kurulması DİB 2007 Genelgesinin 11. Maddesinin amir hükmü gereğince zorunlu hale gelmiştir. Genelgede "Hutbe Komisyonu" olarak isimlendirilen bu komisyon, hazırlanacak hutbelerin konularını belirlemekte ve yazılan hutbelerin DİB tarafından tavsiye edilen hutbe formatına uygunluğunu kontrol edip değerlendirmekle görevlendirilmiştir.

4.4. Hitabet

Etkili ve güzel konuşma sanatı anlamına gelir. Arapça'dan türeyen hitabet, "hutbe okuma, etkili ve güzel söz söyleme, vaaz ve irşatta bulunma" vb. anlamlara gelir.¹⁵ Hadis ilminin bir terimi olarak ise "bir topluluğa bir amacı açıklamak, bir düşünceyi belirtmek, nasihat etmek, bir görüşü ve anlayışı başkalarına benimsetmek, bir duruma ve olaya yönlendirmek gibi saiklerle yerine getirilen güçlü ve etkileyici konuşma veya güzel konuşma sanatı" anlamında kullanılır. Hitabette bulunan kişiye hatîb, hatîpin yaptığı konuşmaya ise hitâbet denir.¹⁶

4.5. İrşad

İrşad, doğru yolu insanlara göstermek demektir. İrşad, insanlara doğru yolu gösterme, insanları uyarma, ilim ve irfan sahibi bir kişinin bir kişiye doğru yolu yani Allah'ın yolunu göstermesi gibi anlamlara gelir. Bu eylemi yerine getiren kişiye mürşid denir. Mürşid, yani irşad eden, doğru ve hak yolu gösteren demektir. Gerçek anlamda mürşid yani doğru yolu gösteren Yüce Allah'tır.¹⁷ Bununla birlikte Allah dışında insanlara hak ve doğru yolu gösteren peygamber ve mü'minlere de mürşid denir.

¹⁵ Bknz.; İbn Manzur, Muhammed b. Mükerrerem el- Afriki el- Mısri, *Lisanu'l- Arap*, Beyrut, 1882.

¹⁶ Bknz. İbn Manzur, *Lisan*, I, 361; Kaya, Mahmut, *DİA*, "Hitabet", 1998, C. XVIII, s. 156-157.

¹⁷ Kehf 18/17.

4.6. Tahric

Çıkarmak anlamına gelen tahric,¹⁸ hadis ilminin bir terimi olarak, bir hadisi senediyle beraber bir eserde toplayıp nakletmeye denir.¹⁹ Hadislerin temel kaynaklarını ve senedlerini belirleme yöntemi olan tahric; sözlükte “çıkarmak” manasındaki hurûc kelimesinin kökünden ortaya çıkan ve “çıkarmak, hüküm oluşturmak” anlamına gelen bir kavramdır. Tahric kelimesi hadis ilmi açısından üç farklı anlamda kullanılmaktadır.²⁰

1. Bir hadisi senediyle beraber alıp nakletmek. Bu anlam, daha çok ilk dönem hadisçilerinin topladıkları hadislerden kitap oluşturma çalışmalarını ifade eder.

2. Daha önce belirlenen belli başlı kitaplardan belirlenen hadislerle yeni bir kitap yazmak.

3. Bir kitapta Peygamber efendimize veya ondan sonra gelen iki nesle isnad edilen rivayetlerin ana kaynaklardaki yerlerini belirtmek, bunların sened ve sıhhat durumlarına değinmek.²¹

Tahricin daha sonraki dönemlerde olağan duruma gelen bu son anlamı özellikle 10. yüzyıldan sonra hadis senedlerinin uzaması, çeşitli ilim dallarına ait kaynaklarda kullanılan hadis-i şeriflerin aslını göstermeye verilen ehemmiyetin günden güne azalması gibi sebeplerle yaygın hale gelmiştir. Tahric işlemini yerine getiren kişiye muharric, hadis aslına veya rivayet eden râvisine mahrec adı verilir. Tahric neticesinde meydana gelen eserler de en nihayetinde tahric adıyla anılır.²²

¹⁸ *El-Mu'cemu'l-Vasît*, İbrahim Mustafâ, Hâmid Abdülkâdir, Ahmed Hasan ez-Ziyât, Mustafâ Alî en-Neccâr, I-II, İstanbul – 1989.; Koçyigit, Talat, Hadis İstılahları, “Tahric,”md., Ankara, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi yay., 1980, s. 419.

¹⁹ Komisyon, A.g.e., “Tahric” s. 628-629.

²⁰ Bknz., *el-Mu'cemu'l-Vasît*, I, 224; Görmez, Mehmet, “Tahric” *DİA*, 2010, C. XXXIX, s. 419.

²¹ Görmez, A.g.e. s. 419.

²² Bknz., *el-Mu'cemu'l-Vasît*, I, 224; Görmez, A.g.e. s. 419.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI VE HUTBELERİN MAHİYETİ VE TARİHİ

1.1. Tarihsel Süreç İçerisinde Diyanet İşleri Başkanlığı

Türkiye Cumhuriyeti’nde toplumu dini meseleler konusunda bilgilendirme ve insanları din konusunda aydınlatma görevi yasalarla DİB’e verilmiştir. DİB’in her türlü yer ve zeminde topluma ulaştırmaya çalıştığı hizmetlerin tamamı “din hizmetleri” alanına girmekte, bu hizmetler bir görev olarak kanunun amir hükümleri gereği Diyanet İşleri Başkanlığı’na verilmiştir. Bu bölümde Osmanlıdaki diyanetin muadili olan din hizmeti uygulamalarına ve tarihsel süreç içerisinde Diyanet İşleri Başkanlığı’nın kuruluşuna, teşkilat yapısına, temel ilke ve hedeflerine yönelik tanıtıcı mahiyette bilgiler verilecektir.

1.1.1. Şer’iye ve Evkâf Vekâletinin Kuruluşu

Osmanlı Devleti’nde Müslüman halkın din ile ilgili olan problemlerini çözüme kavuşturmak ve Müslüman halka din hizmetlerini götürmek için ilmiye sınıfı kapsamında müftüler vazifelendirilmiştir. Fatih Sultan Mehmet’in kanunnamesiyle Şeyhülislam bahsi geçen ilmiye sınıfının başkanı olarak görevlendirilmiştir.²³

Şeyhülislamların görev ve sorumluluklarında süreç içerisinde değişimler meydana gelmiştir. Şeyhülislamların en başta gelen görevleri; ortaya çıkan çeşitli dini meselelerde fetva vermek, şahısların ve toplulukların dini problemlerle ilgili sordukları sorulara cevap vermektir. Ayrıca kadılar ve devletin yetkili organlarınca kendilerine tevdi edilen soruları usulüne uygun olarak cevaplandırmak, ilmiye

²³ Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, C. 4, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1998, s. 301–306.

sınıfının başı olarak bu grup ile ilgili tayin ve denetleme görev ve sorumluluklarını ifa etmek de Şeyhülislamın görevleri arasındadır.²⁴

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nda yenilmesinden sonra Anadoluya dağılan Osmanlı Mebusan Meclisi'nin üyelerinin de yer aldığı yeni bir meclis kurulmuştur. Bu meclis 23 Nisan 1920'de Ankara'da açılmıştır. Meclis'te 2 Mayıs 1920'de çıkarılan bir kanunla Şer'iyeye ve Evkaf Vekâleti'nin kurulması karar altına alınmıştır. Yine aynı kanunla birlikte İlk Şer'iyeye ve Evkaf Vekili olarak Mustafa Fehmi Efendi (Gerçekker) görevlendirilmiş olup 27 Nisan 1922'ye kadar görevini sürdürmüştür.²⁵

Şer'iyeye ve Evkaf Vekâleti Osmanlı dönemindeki Şeyhülislamlıktan Cumhuriyet dönemindeki Diyanet İşleri Başkanlığı'na geçişte önemli bir ara kurum olmuş ve bu kurumların üstlendiği misyon ve görevleri yerine getirmiştir.²⁶

1.1.2. DİB'in Kuruluşu ve Tarihi Gelişimi

Diyanet İşleri başkanlığı, Türkiye'de İslam dini ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek, toplumu din konusunda bilgilendirmek, aydınlatmak, ortaya çıkan ihtilafları ilmi çerçevede çözüme kavuşturmak ve ibadet yerlerini yönetmekle görevli kamu kuruluşudur. Diyanet İşleri Başkanlığı 3 Mart 1924'te TBMM'de çıkarılan 429 sayılı kanunun amir hükümleri ile kurulmuştur. Diyanet kuruluncaya kadar ülkemizde insanları din konusunda aydınlatmak ve din hizmetlerini yürütme görevini Şer'i'ye ve Evkaf Vekâleti yürütmüştür.²⁷

Diyanet İşleri başkanlığının bir kamu kurumu olmakla birlikte kökenleri itibariyle Şeyhülislamlığa dayanan ve onun görevini yerine getirmek üzere kurulan

²⁴ Aksoy, Mehmet, *Şeyhülislamlıktan Diyanet İşleri Başkanlığına Geçiş*, Önel Yayıncılık, Köln, 1998, s. 29-40.

²⁵ Akyıldız, Ali, *DİA*, Şer'iyeye ve Evkaf Vekâleti, 39. Cild, s. 7-8, 2010.

²⁶ Koç, Ahmet, "Diyanet İşleri Başkanlığı, Yaygın Din Eğitimi", *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, S. 8, İstanbul, 2001, s. 140.

²⁷ Yücel, İrfan, *DİA*, "DİB", 1994, C. IX, s. 455.

bir kurumdur.²⁸ Daha önce başbakanlığa bağlı olan Diyanet İşleri Başkanlığı, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle birlikte Cumhurbaşkanlığına bağlanmıştır.

Değişim hayatın kendisinde bile kaçınılmaz iken dini kurumlara da sirayet etmesi kaçınılmaz bir durumdur. Nitekim Osmanlıdan Cumhuriyete geçerken diğer kurumlarda olduğu gibi doğal olarak dini kurumlarda da bir değişiklik ve yenileşme süreci yaşanmıştır. Osmanlıdaki halkın dini hizmetlerini yürütmekle görevli olan Şeyhülislamlık kurumu, Cumhuriyetin kurulması ile birlikte bu değişimin bir sonucu olarak yerini Diyanet İşleri Başkanlığına bırakmıştır.²⁹

Çalışmamızın muhtevası gereği biz burada DİB ile ilgili özet mahiyetinde bilgiler vermekle yetineceğiz.

Dini hizmetleri yürütmek üzere görevlendirilen Şeyhülislamların devlet protokolündeki konumlarında zaman içerisinde değişimler meydana gelmiş; bakanlar kurulunun daimi bir üyesi kabul gördükleri zamanlar olduğu gibi, gerektiğinde divana katıldıkları zamanlar da olmuştur. Son dönemlerde bakanlar kurulu kabine sistemine geçilince Şeyhülislam, Şer'îye ve Evkaf Nazırı adıyla bakanlar kurulu üyesi sayılmış, yetki ve görev süresi, görev yaptığı bakanlar kurulu ile sınırlandırılmıştır. 3 Mayıs 1920 tarihinde kurulan hükümette, Osmanlıda iken halkın dini hizmetlerini yürüten kurumların yerine bu görevi ifa ile yetkilendirilmiş Şer'îye ve Evkaf Vekâleti adında bir bakanlık yer almış ve Diyanet İşleri Başkanlığının kuruluşuna kadar ülkede din hizmetlerini yürütmüştür. Bu bakanlık, Osmanlı devletindeki Şeyhülislamlık makamı ile Türkiye Cumhuriyeti'ndeki Diyanet İşleri Başkanlığı arasında adeta köprü vazifesi görmüştür.³⁰

Cumhuriyetin bir kurumu olmakla birlikte tarihi misyonu itibariyle Şeyhülislâmlığa dayanan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın resmi görevi, kuruluş kanununda İslam dininin itikat ve ibadet alanlarına yönelik hizmetleri yürütmek ve dini kurumları yönetimi altında bulundurmak şeklinde ifade edilmiştir. Ülkedeki tüm

²⁸ Kuruluş kanunu olan 3 Mart 1924 tarihli ve 429 sayılı kanun'da Diyanet İşleri Başkanlığı'nın görevi 'İslam dini ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek ve dini kurumları yönetmek, şeklinde ifade edilmiştir.

²⁹ Bknz. Tarihi Açıdan Şeyhülislâmlık, Şer'îye ve Evkaf Vekâleti", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 1, Sivas 1996, s. 169-170.

³⁰ Bknz. <https://www.diyamet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/1>, Erişim Tarihi:14.05.2019.

dini kurum ve kuruluşların ve bunların görevlilerinin sevk ve idare görevi Diyanet İşleri Başkanlığına verilmiştir. 5634 sayılı Kanunun 29.04.1950 tarihinde yürürlüğe girmesiyle beraber Diyanet İşleri Reisliği'nin adı "Diyanet İşleri Başkanlığı"³¹ olarak değiştirilmiştir.

1961 Anayasası ile Diyanet İşleri Başkanlığı anayasal bir kurum olarak yeniden düzenlenmiş ve bu kurumun, kendisine has kanununda gösterilen görevleri ifa edeceği öngörülmüştür. 1982 Anayasası ile de genel idare hizmetleri içinde yer alan DİB'in laiklik ilkesinin bir gereği olarak, bütün siyasi görüş ve düşüncelerin dışında kalarak, özel kanununda belirlenen görevleri ifa eder.' hükmü ile DİB'in vazifesini ifa ederken tabi olduğu hukuki kısıtlar belirlemiş, DİB'e çok önemli bir sorumluluk yüklemiştir.³²

Başkanlığın halen yürürlükte olan mevcut teşkilat yapısı, 633 sayılı Kanun'da çok kapsamlı değişiklikler yapan 01.07.2010 tarihli ve 6002 sayılı Kanun ile belirlenmiştir. Adı geçen kanun ile DİB başkanlık makamı, protokolde genel müdürlük seviyesinden müsteşarlık seviyesine yükseltilmiş, dokuz tanesi genel müdürlük pozisyonunda olmak üzere toplam on dört hizmet birimi oluşturulmuştur. Diyanet İşleri Başkanının görev süresinin 5 yıl olacağı, bir kişinin en fazla iki defa bu göreve getirilebileceği karar altına alınmıştır. Başkan yardımcılarının sayısı beşten üçe düşürülmüştür.³³

Özetle, söz konusu Kanun Diyanet İşleri Başkanlığının din hizmetini ifa ederken elini güçlendirmiş, din hizmetlerinin daha sağlıklı ve daha genel yerine getirilmesinin önünü açmış, bu hizmetin önünde engel olarak görülebilecek bazı durumlar ortadan kaldırılmış, DİB çalışanlarının daha makul bir ortamda din hizmetini sunması sağlanmıştır.

1.1.3. DİB'in Görev ve Sorumlulukları

İslam Dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları daha doğrusu insanların dine dair bütün işleri ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlığa

³¹ 633 sayılı kanun ile.

³² Bknz. <https://www.diyamet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/1>, Erişim Tarihi:14.05.2019.

³³ Bknz. <https://www.diyamet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/1>, Erişim Tarihi:14.05.2019, 14:30.

kavuşturmak ve ibadet yerlerini yönetmek üzere;³⁴ Cumhurbaşkanlığına bağlı Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur.³⁵

1.1.4. DİB'in Teşkilat Yapısı

Diyanet İşleri Başkanlığı; merkez, taşra ve yurtdışı teşkilatı olmak üzere üç şekilde teşkilatlanmıştır. Taşra ve yurtdışı teşkilatları hiyerarşik olarak merkez teşkilata bağlı olarak çalışmalarını yürütmektedir.

Çalışmamızda Diyanet İşleri Başkanlığı'nın merkez teşkilatındaki ana hizmet birimlerini, isimlerini zikretmekle yetineceğiz. Kurullarıyla birlikte detaylı bir malumat çalışmamızın kapsamı dışında tutulmuştur. Biz burada kurullarını ayrı ayrı tanıtmadan sadece hutbe hazırlamanın/hazırlatmanın kendi uhdesinde olduğu Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nü tanıtıcı mahiyette bilgiler vermekle yetineceğiz

1.1.4.1. Merkez Teşkilatı ve Ana Hizmet Birimleri

1. Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı
2. Mushafları İnceleme ve Kıraat Kurulu
3. Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü
4. Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü
5. Hac ve Umre Hizmetleri Genel Müdürlüğü
6. Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
7. Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü
8. Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü
9. İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü

³⁴ 633 sayılı Kanun. Madde 1.

³⁵ 2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı KHK'nin 141 inci maddesiyle, bu fıkarda yer alan "Başbakanlığa" ibaresi "Cumhurbaşkanlığına" şeklinde değiştirilmiştir.

1.1.4.1.1. Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Hutbelerin, cami içi ve cami dışı her türlü irşat faaliyetinin uhdesinde olduğu genel müdürlüktür. 01.07.2010 tarihli ve 6002 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Genel müdürlüğe bağlı dört daire başkanlığı bulunmaktadır. Genel Müdürlük bugün cami içi ve cami dışında, çok farklı kesimlere geniş bir yelpazede din hizmeti sunan bir birim haline gelmiştir.³⁶

Genel müdürlük, Diyanet İşleri Başkanlığı adına toplumu din konusunda aydınlatma görevlerini yerine getirmekle yükümlüdür. İbadetlerin ve belirli dini gün ve gecelerin tespitini sağlama görevleri de kendi uhdesindedir. Bu konuda gerekli ve ilgili görülen kurum ve kuruluşlarla DİB adına işbirliği yapar. Dini mekânların açılması, yönetilmesi ve hizmete hazır halde tutulması ve her türlü yolla dini irşat ve faaliyetlerin yürütülmesi de ilgili genel müdürlüğün yetkisindedir. Genel müdürlüğün görevleri daha detaylı olarak 633 sayılı kanunun 7. Maddesinde açıklanmıştır.

1.1.4.2. Taşra Teşkilatı

DİB'in merkez teşkilatı dışındaki taşra teşkilatı, il ve ilçe müftülükleri ile doğrudan DİB'e bağlı olan dinî yüksek ihtisas merkezleri ve eğitim merkezlerinden müteşekkildir.

Taşra teşkilatlarının başında görevli ve yetkili olanlar illerde ve ilçelerde müftülerdir. İl ve ilçe müftüleri taşra birimlerinde halkın din hizmetlerini Diyanet İşleri Başkanlığı adına yürütmekle görevli ve yetkili kılınan kişilerdir.³⁷

Eğitim merkezleri ise, Başkanlığın her kademedeki personelinin mesleki ve kültürel konularda daha iyi bir seviyeye getirilmesi amacıyla hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerinin, Başkanlıkça yapılan plan ve program dâhilinde sağlandığı hizmet birimleridir.³⁸

³⁶ <https://www2.diyaret.gov.tr/DinHizmetleriGenelMudurlugu/Sayfalar/Tanitim.aspx>, Erişim Tarihi:14.05.2019, 14:30.

³⁷ 633 Sayılı Kanun, Madde 8.

³⁸ DİA, "Diyanet" maddesi, s. 457.

1.1.4.3. Yurtdışı Teşkilatı

Başkanlık yurt dışı teşkilatı, 13.12.1983 tarihli ve 189 sayılı Kanun Hükmünde Kararname esaslarına göre teşekkül eden müşavirlik ve ataşeliklerden meydana gelir. Bahsi geçen kararname gereği yurt dışındaki görevin azami süresi üç yıl ile sınırlandırılmıştır. Cumhurbaşkanının onayı ile ülkemiz dışındaki görev süreleri bir yıla kadar uzatılabilir.³⁹

1.1.5. DİB'in Temel İlke ve Hedefleri

Vatandaşların din ile ilgili olan işlerini yürütmek ve toplumu dini meselelerde aydınlatmak.⁴⁰ Din konusunda bütün inanç esaslarına ve fihhi anlayışlara eşit mesafede durarak vatandaşlarının dini sorunlarına aklın ve bilimin yardımıyla dinin iki asli kaynağı olan Kur'an ve sahih Sünnete dayanarak çözümler getirmek.

1.2. Tarihi Süreç İçerisinde Hutbeler

Hitabet, Arapçada hatabe kökünden türetilmiş bir kelimedir. Hutbe okuma, belağata uygun olan söz söyleme, Allah'ın emir ve yasakaları konusunda yani dini meselelerde öğütte bulunma" vb. anlamlar taşır.⁴¹ Terim olarak ise bir cemiyete karşı daha önce belirlenmiş bir konuda veya irticalen, belirlenmiş bir amaca hizmet edecek şekilde konuyu anlatmak, bir düşünceyi beyan etmek, cemiyete öğüt ve nasihatte bulunmak, herhangi bir düşünceyi veya görüşü topluluğa benimsetmek, bir fikre kanalize etmek gibi saiklerle yapılan güçlü ve ikna edici konuşma" anlamında kullanılır. Konuşan kişiye hatib, yaptığı konuşmaya da hitabe denir.⁴²

1.2.1. Cahiliye Döneminde Hitabet

Bilindiği gibi cahiliye döneminde mevcut olan nesir türlerinden biri hitabettir. Bu dönemde yazının yaygın olmaması hitabeti ön plana çıkarmıştır. Araplar'ın risalet öncesi dönemde de hitabete çok büyük ehemmiyet verdikleri bilinen bir gerçektir.⁴³ Arap cahiliye döneminde hitabet, çok eski geçmişe dayanan ve sözlü olarak irad edilen nesir çeşitlerinden biridir. Hitabet, cahiliye döneminde aynı zamanda bir propaganda aracı olarak kullanılmış ve kendi kabilesini savunmak ve kabilenin güzel

³⁹ 633 Sayılı Kanun, Madde 18/A.

⁴⁰ 633 Sayılı Kanun, md.1.

⁴¹ Bknz. Zâvî, Tâhir Ahmed Ez Zâvî, *Tertîbu'l- Kâmûsî'l- Muhît*, Kahire, 1959, II, 71.

⁴² Bknz., Kaya, Mahmut, Hitabet, *DİA*, s. 156.

⁴³ Bknz., Kaya, Hitabet, *DİA*, s. 158.

sıfatlarını anlatmak için hitabete ihtiyaç duyulurdu. Aynı zamanda hutbe, bilgi ve hayal gücü ile birlikte coşkunluğa da ihtiyaç duymaktadır.⁴⁴ Hutbenin anlaşılır olması ve muhatabın seviyesine göre irad edilmesi hitabetin en önemli şartlarından biridir. Hutbe, genellikle mukaddime, konu ve hatimeden oluşuyor. İkna etme, etkileme, savaşı taraflar arasında barışı sağlamak, savaşa teşvik etmek, kendini ve kabilesini övmek, iyi işleri teşvik ve kötü işlerden men etmek gibi konularda kullanılıyordu.⁴⁵

Cahiliye döneminde, söz ve düşünce özgürlüğünün bulunması, çöllerde yaşayan bedevi Araplar, özgür bir iklimde yetişip doğada yaşamının verdiği avantajla düşünce bakımından herhangi bir kayıt altında olmadan hür bir şekilde fikir yürütebilmeleri,⁴⁶ kabile arasında devam eden savaflara katılımı sağlamak veya yıllarca devam eden ve bıkkınlık vermiş savaflara son vermek için her iki tarafı barışa davet için hutbeler irat etmeye ihtiyaç duyması gibi sebepler hitabetin gelişmesine vesile olmuştur.⁴⁷

1.2.2. Asr-ı Saadet Döneminden Cumhuriyet'e Kadar Hitabet

Hz. Peygamber'in (sav), ilk cuma namazı ve hutbesini Ranuna Vadisi'nde icra ettiği bilinmektedir. Hicretten sonraki dönemlerde de cuma ve bayram günleri bu hutbeler irad edilmeye devam edilmiştir.⁴⁸

Cahiliye döneminden kalma nesir türlerinden biri hiç kuşkusuz hitabettir. İslam'ın gelişile birlikte hitabet diğer adıyla hutbe, farklı boyut kazanmaya başlamış ve İslam'ın tebliğ araçlarından en önemlisi haline gelmiştir. Dini hitabet, Emevi dönemini hariç tutsak en parlak dönemini asr-ı saadet döneminde yaşamıştır.⁴⁹ Bu dönemde hitabetin bu kadar hızlı gelişmesini sağlayan bazı nedenler şunlardır:

- Bu dönemde yazının çok az olması
- Rakiplerine karşı sözlü mücadelede bulunması

⁴⁴ CorciZydan, *Tarihu'l-lugati'l-Arabiyye*, Daru'l-hilâl Yay., Kahire, B.t.y., C. I, s. 167.

⁴⁵ Mahmut Kaya, *Hitabet, DİA*, s. 156.

⁴⁶ Zeydan, a.g.e., I/167.

⁴⁷ Zeydan, A.g.e., I/168.

⁴⁸ Kenan, Demirayak, *Arap Edebiyatı Tarihi II (Sadru'l-İslam Dönemi)*, Fenomen Yay., Erzurum, 2013, s. 207.

⁴⁹ Demirayak, A.g.e., s. 207.

- İslam'ı tebliğ etmesi ve Hz. Peygamberden sonra hilafet mücadelesi olması.⁵⁰

Bu dönemde meşhur hatipler arasında başta Hz. Peygamber olmak üzere dört halife ve birçok sahabiye sayabiliriz.⁵¹

Bu dönemde hutbe, dini, siyasi ve cihada teşvik olmak üzere üç çeşidi vardı. Dini hutbeler başta Hz. Peygamber ve halifeleri olmak üzere hatip sahabenin İslam dini ve kurallarını insanlara anlatan hutbelerdir. Cuma, Bayram ve Hac hutbeleri bu gruba dâhildir. Siyasi hutbeler ise Hz. Peygamberin, henüz Müslüman olmamış kabileler ile görüşmesi veya Müslüman olmak üzere Hz. Peygamber'e gelen heyetlerle görüşmesi esnasında irad edilen hutbelerdir. Cihada teşvik hutbeleri ise hatip veya komutan tarafından askerlere hitap etmek ve cihadın sevap ve mükâfatından bahsetmektir.⁵² Bu dönemin hutbeleri, lafızları anlaşılır, ibareleri kolay ve üslubu sağlamdır. Kuranın üslubunu takip etmesi, seciden uzak olması ve konu bütünlüğü daha iyi olması bakımından cahiliye dönemindeki hutbelere ayrılır.⁵³

Toplumunu ihya eden ve hızla yayılan İslamiyet, hitabet sanatının kapılarını açmıştır. Hitabet sanatının bütün tarihi boyunca yaşadığı en parlak dönemin Emeviler dönemi olduğu bilinmektedir.⁵⁴ Bu dönemde hutbeler daha çok siyasi propaganda vasıtası olarak kullanılıyordu. Emeviler döneminde iç karışıklıkların ve siyasi grupların varlığı, dini hayat ve İslami fetihlerin genişlemesi ve hükümet merkezine yapılan ziyaretler ve benzeri konular hutbeyi zirveye çıkarmıştır. Bu dönemdeki hutbelerle asr-ı saadet dönemindeki hutbeleri birbirinden ayıran en önemli özellik bu dönemin hutbelerinin uzun, diğer dönemin hutbelerinin ise kısa olmasıdır.⁵⁵

Abbasi döneminde de hutbeler canlılığını korumuş, Emevi dönemi kadar olmasa da revaçta kalan bir nesir türü olmuştur. Bu dönemde daha çok sufi meşrep ve tasavvuf ehlinin hutbeleri kabul görmüş ve hitabete çeşitlilik kazandırmıştır.

⁵⁰ Demirayak, A.g.e., s. 208.

⁵¹ Bknz: Henna, el-Fahurî, *el-Mu'cez fi'l-edebi'l-Arabî ve tarihîhi*, C. I, s. 345; Elmalı, Hüseyin, *Hitabet, DİA*, C. 28, s. 158.

⁵² Demirayak, A.g.e., s. 209, 215, 219.

⁵³ Demirayak, A.g.e., s. 225.

⁵⁴ Demirayak, A.g.e., s. 268.

⁵⁵ Demirayak, A.g.e., s. 272.

Abbasi devri boyunca hutbede halife adının anılarak kendine dua edilmesi hilafetin sembolü olmuştur.⁵⁶ Osmanlıda da bu gelenek devam etmiştir. Hutbelerde bir düzen sağlanmış, daha çok minberlerde irad edilmiş bir tür haline gelmiştir. Kısacası Osmanlıda hatiplik resmi bir hüviyete bürünmüş, dini hitabet varlığını sürdürmüştür.

1.2.3. Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Hitabet

Halifeliliğin 3 Mart 1924 tarihinde kaldırılmasından sonra hutbeler yeni bir muhteva ve hüviyet kazanmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetince hutbenin dili konusunda değişikliğe gidilmiş ve ilk olarak Müfid Efendi tarafından Fatih Camii'nde hutbelerin Türkçe okunması geleneği başlatılmıştır. DİB'in ilk başkanı olan Rıfat Börekçi'nin emriyle yerini alan(1927) ayet ve hadis metinlerinin dışında kalan bölümlerin Türkçe okunması istenmiştir.⁵⁷

Diyanet İşleri Başkanlığı hutbe konusunda iş ve işlemleri kolaylaştırmak ve kontrol altında tutmak için bazı çalışmalar yapma yoluna gitmiştir. 1953'te 53 hutbeden oluşan "Hutbe" ve 1973 yılında Din İşleri Yüksek Kurulunun 23.3.1972 gün ve 615 sayılı kararı ile 61 hutbeden oluşan "Hutbeler" adlı hutbe kitaplarının hazırlanması bu yöndeki gaye ve çalışmaların bir sonucudur. DİB hutbe ile ilgili gerekli görülen zamanlarda ihtiyaca binaen düzenleyici tedbirler alma yoluna gitmiş, taşra teşkilatındaki müftülöklere gönderdiği talimatnameler ve genelgelerle hatiplerin uyması gereken kuralları belirlemiş ve bu konudaki denetimlerini sürdürmüştür. Daha sonraki dönemlerde Diyanet Aylık Dergi'lerle birlikte hutbe metinlerini yayınlamaya başlamıştır.⁵⁸

Diyanet İşleri Başkanlığı gördüğü lüzum üzerine hutbe konusunda 06.08.2007 tarih ve B.02.1.DİB.0.65.02-010.06.02-920 sayılı genelgesiyle radikal bir değişikliğe gitmiş ve hutbelerin yerelden hazırlanması yolunu seçmiştir. Mezkûr genelge ile İl Hutbe Komisyonu kurulmasını ve taşra teşkilatı personeline yazılan hutbelerin kontrollerinin sağlanmasını istemiştir.⁵⁹

⁵⁶ Baktır, Mustafa, "Hutbe" *DİA*, İstanbul 1998, XVIII, 426.

⁵⁷ Baktır, A.g.e.,s. 428.

⁵⁸ <https://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/1>, Erişim Tarihi:14.05.2019, 14:30.

⁵⁹ <https://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/1>, Erişim Tarihi:14.05.2019, 14:30.

İKİNCİ BÖLÜM

Bu bölümünde çalışmamızın omurgasını oluşturan Hakkâri il müftülüğünce 2015-2016 yılları arasında hazırlanan hutbelerde geçen hadislerin tahririni ve çalışmaya ışık tutacak sayıda hadisin tahlilini yapmaya çalışacağız.

Hadislerin tahririni yaparken hadislerin hutbelerde kullanılan kaynağını da hadisin sonunda parantez içinde (HK: Hutbedeki Kaynak) gösterdik.

Çalışmamızın kapsamı ve hadis sayısı göz önüne alındığında bu bölümünde 271 hadisimizin tamamının tahririni, çalışmamıza ışık tutacak kadar hadisimizin ise tahlilini yapmaya gayret gösterdik. Tahrir yapıldıktan hemen sonra tahlil yapılmaya başlanmış olup bu kapsamda 2015 yılından 95 hadis, 2016 yılından ise 90 hadisin tahlilini yapmaya gayret gösterdik. Hadislerimizin tahlilini yapmaya çalışırken dikkat çeksin diye tahlillerin başına Not başlığı altında açıklamalar yapma yoluna gittik. Çalışmanın hacmini taşımamak gayesiyle bir Yüksek Lisans tezi standartlarına uygun olarak kısa tahliller yapmaya çalıştık.

Yöntem olarak 2015 yılından başlamak üzere hadisleri hutbelerin kronolojik sırasına göre değerlendirmeye çalıştık. Ay ay, hafta hafta bütün hutbelerde geçen hadislerin tamamını belli bir düzen içerisinde hutbenin tarihini de vermek kaydıyla tahrir tabii tuttuk. Bu yöntemle hadisin geçtiği hutbeyi bulmaya çalışan kişi ve değerlendiricilere kolaylık sağlanmış ve ayrıca belli bir düzen içerisinde çalışmanın yürütülmesi sağlanmıştır.

2015 YILI HUTBELERİNDE GEÇEN HADİSLERİN TAHRİC VE TAHLİLİ

1. OCAK AYI HUTBELERİ

1.1. Mevlit Kandili (02.01.2015)

1- “Her peygamberin kabul edilmiş bir duası vardır. Her peygamber bu duasını kullandı. Fakat ben duamı kıyamet gününde ümmetime şefaet etmek için sakladım.” (HK: Kutubi sitte c 14 s 402)⁶⁰

2-“Sizden hiçbiriniz, beni annesinden, babasından, çocuklarından ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe iman etmiş olamaz.(HK: Sahihi Müslim, iman 44)⁶¹

Not: Hutbede hadisin, “Sizden hiçbiriniz, beni annesinden, babasından, çocuklarından ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe iman etmiş olamaz” kısmı ihtisar ile zikredilmiştir.

Çalışmamızın bundan sonraki kısmında sık sık karşılaştığımız ihtisarin ne olduğunu, ne anlama geldiğini kısaca açıklamak çalışmanın anlaşılması için uygun olacaktır.

Sözlükte kısaltmak anlamlarına gelen ihtisar hadis bilimi açısından ihtisar-ı hadis kavramıyla karşımıza çıkar. Yani hadisin bir bölümünün alınıp diğer bölümlerinin alınmadığı kısacası hadisin kısaltılarak kullanıldığı bir yöntemdir. Bu yöntem ile hadislerin (özellikle uzun hadislerin) sadece hutbenin konusu ile ilgili görülen kısmı alınır. Hutbelerin muhtevası gereği özellikle uzun metinli hadisler için pratik bir yöntem gibi görünmekle birlikte beraberinde bazı sıkıntıları da getirdiği aşikârdır. Bu sıkıntıların başında hadisin konu bütünlüğünden, dolayısıyla bağlamından çıkarılması gelmektedir.⁶²

İhtisar yoluyla hadis kullanmak hadisleri bağlamından dolayısıyla konu bütünlüğünden çıkarabilecek tasarruflardan biridir.⁶³ Hadisin konu bütünlüğünü

⁶⁰ Buharî, Daavat, 1, Müslim, İman, 340, İbn Mace, 4307.

⁶¹ Buhari, İman, 8; Müslim, İman, 70; İbn Mace, Mukaddime, 9; Ahmed b. Hanbel III, 177, 207, 275.

⁶² Aydınlı, Abdullah, DİA, “İhtisar” 2000, İstanbul, C. XXI, s. 572-573.

⁶³ Ağıtoğlu, Nurullah, *Hadis ve Bağlam*, Kitabı Yayınları, İstanbul, 2015, s. 209.

bozacak şekilde parçalara ayılması daha doğrusu hutbe veya başka bir konu ile ilgili görülen kısımlarının alınıp diğer kısımlarının alınmaması hadislerin tam olarak anlaşılmasını güçleştirmektedir.

İhtisar işlemine uğramış bir rivayetin metni üzerine bilgi hüküm bina etmek her zaman sağlıklı ve rivayetin kendi gerçekliğine uygun sonuçlar vermeyebilir.⁶⁴

Hadisin kaynaklarda verilmiş biçimi şöyledir:

İbn Mabeed dedesinden rivayetle dedi ki: Biz Peygamber’le (sav) beraber idik. Peygamber (sav) Ömer b. Hattab’ın (ra) elinden tutmuştu. Hz. Ömer: Vallahi Ya Rasulallah! Seni canımdan başka her şeyden daha çok seviyorum, dedi. Peygamber (sav): “Nefsim elinde olana yemin ederim ki sizden biriniz beni canımdan daha çok sevmedikçe gerçekten iman etmiş olamaz” buyurdu. Ömer (ra): Vallahi şimdi seni canımdan daha çok seviyorum (Ya Rasulallah!), dedi. Peygamber (sav): “Şimdi oldu Ya Ömer!”⁶⁵ diye buyurdu.

1.2. Cuma Namazı ve Önemi (09.01.2015)

1- “Güneşin doğduğu en hayırlı gün cumadır; Âdem (as) o gün yaratıldı, o gün cennete konulmuş ve o gün cennetten çıkartılmış kıyamet de Cuma günü kopacaktır. (HK: Müslim Cuma 18)

Hadisin kaynaklarda verilmiş biçimi şöyledir:

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki, Peygamber (sav) : “Üzerine güneş doğan en hayırlı gün cuma günüdür. Âdem (as) o günde yaratıldı, o gün cennete konuldu ve o gün cennetten çıkarıldı. Kıyamet de ancak cuma günü kopacaktır” buyurmuştur. Tirmizî bu hadisle ilgili “hasen sahih” tabirini kullanmıştır.⁶⁶

2- “Cuma gününde bir saat vardır ki o saatte isabet ettiren her Müslüman’a Allah dilediğini verir “ (HK: Buhârî Tecrit Terc. C.3 S.105 no: 507)

⁶⁴ Agitoğlu, s. 215.

⁶⁵ Buhari, Eyman ve’n-Nüzür, 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 336, 233, V, 293.

⁶⁶ Müslim, Cumu’a 17, 18, (III, 405); Mâlik, Cum’a 16, (I, 108- 109- 110); Ahmed b. Hanbel, II, 401, 418, 486; Ebû Dâvud, Salât 207, (hno: 1046), I, 450; Tirmizî, Cumu’a 353, (hno: 488), II, 279, Nesâî, Cumu’a 4, (hno: 1372).

Not: Hutbede hadisin, “Cuma gününde öyle bir saat vardır ki, şayet bir Müslüman kul o saate rastlar da Allahtan bir hayır isterse, Allah onu kendisine mutlaka verir” kısmı ihtisar edilerek nakledilmiştir. Hadis muttefekun aleyhtir. Tirmizî bu hadisle ilgili “hasen sahih” tabirini kullanmıştır.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi:

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki, Resulullah (sav) cuma gününü anarak : “Onda öyle bir saat vardır ki, şayet bir Müslüman namaz kılarken o saate rastlar da, Allah'tan bir şey isterse Allah, ona dilediğini mutlaka verir” buyurmuştur. Kuteybe, rivayetinde: “O vaktin az bir vakit olduğuna eli ile işarette bulunmuştur”⁶⁷ ifadesini ziyade etti.

3- "Bizler Ehl-i Kitab'a göre en son gelmişken, kıyamet gününde faziletçe en başa geçecek olanlarız. Şundan dolayı ki, bizden evvel onlara Kitap verildi de Allah'ın onlara farz buyurduğu gün bu cuma günü iken, onlar anlaşmazlık çıkarıp başka günlere saygı gösterdiler. Bize ise o güne itibar etmek hususunda Hak Teâlâ hidayet verdi (Doğru yolu gösterdi). Artık bu hususta insanlar bizden geri kalmış oldular. Yahudilerin ibadet günü Cumartesi, Hıristiyanlarınki ise Pazar'dır." (HK: Tecrîd, III, 3.)⁶⁸

4- "Birtakım kimseler ya Cuma'yı terk etmekten kesin olarak vazgeçerler yahut da Allah onların kalplerini mühürleyecek, sonra kendileri muhakkak surette gafillerden olacaklardır." (HK: Müslim, Cum'a, 40)⁶⁹

5- "Üç cuma namazını, aldırılmayarak mazeretsiz bırakıp kılmayan kimsenin Allah, kalbini mühürler." (HK: Et-Tâc, I, 273)

Tirmizî: Hadis hasen, sahihtir.⁷⁰

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi şöyledir:

⁶⁷ Buhârî, Cumu'a 37, (hno: 935), I, 409, Talâk 24, (hno: 5294), III, 681; Müslim, Cumu'a 13, 14, 15, (III, 402- 403); Mâlik, Cumu'a 15, (I, 108); İbn. Hanbel, II, 230, 256, 273; Dârimî, Salât 204, (hno: 1532); İbn Mâce, kâmetüs Salât 79, (hno: 1084); Tirmizî, Cumu'a 354, (hno: 490), II, 281. Tirmizî bu hadisle ilgili “hasen sahih” tabirini kullanmıştır.

⁶⁸ Buhari, Cuma 1; Müslim, Cuma 17; Nesai, Cuma 1; İbn. Hanbel, Müsned, 2/243, 249, 274, 341;

⁶⁹ “Nesai, Cuma 2; İbn Mace, Mesacid 17 (794); İbn. Hanbel, Müsned, 1/239, 254, 335, 2/84.

⁷⁰ Tirmizi, Cuma, 7 (359).

Muhammed b. Amr (ra), tarafından sahabi olduğu söylenen Ebu'l-Ca'd ed-Damri'den (ra) rivayet olduğuna göre, O şöyle demiştir: Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Kim önemsemeden üç cuma namazını terk ederse, Allah o kimsenin kalbini mühürler.”⁷¹

1.3. Kanayan Yara: Faiz ve Tefecilik (16.01.2015)

1- Peygamberimiz(sav) kendisine en temiz kazancın ne olduğu sorulduğunda, “Kişinin kendi elinin emeği, bir de dürüst ticaretin kazancı. (HK: Müsned, IV, 141)

Not: Hutbede hadisin, “Kişinin kendi elinin emeği, bir de dürüst ticaretin kazancı” kısmı ihtisar ile zikredilmiştir. Süyûtî bu hadisle ilgili “sahih” tabirini kullanmıştır.⁷²

Hadisin kaynaklarda verilmiş biçimi:

Rafî b. Hadîc'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber'e (sav); Ya Rasulallah! Hangi kazanç daha helaldir, diye soruldu da: “Kişinin elinin emeği ve dürüst ticaretin kazancıdır”⁷³ buyurdu.

2- “Yedi helak edici şeyden sakının. Bunlar nedir, ey Allah'ın Resulü? diye sorarlara: Allah'a ortak koşmak, efsûn (büyü) yapmak, haksız yere öldürmek, yetim malı yemek, fâiz yemek, düşmana hücum anında savaştan kaçmak, iffetli kendi halinde mü'min kadınlara zina iftirası atmaktır” (HK: Buhârî, Tıp, Müslim, İman 38)

Hadisin kaynaklarda verilmiş biçimi ve değerlendirme:

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet olmuştur ki, Peygamber (sav): “Helak eden yedi şeyden sakınınız” buyurdu. Sahabe: Ya Rasulallah! Onlar nedir? diye sordular. Resulullah (sav): Allaha şirk koşmak, sihir yapmak, Allah'ın haram kıldığı cana kıymak, faiz yemek, yetim malı yemek, savaş meydanından kaçmak, namuslu

⁷¹ Tirmizi, “Cum'a”,7; Nesai, “Cum'a”, 2.

⁷² Süyûtî el-Camiu's-Sagır, (hno: 1122), I, 170.

⁷³ İbn. Hanbel, III, 467, IV, 141; Süyûtî, el-Camiu's-Sagır, (hno: 1122), I, 170, Süyûtî bu hadisle ilgili “sahih” tabirini kullanmıştır.

mü'min kadınlara zina iftirasında bulunmak”⁷⁴ diye buyurdu. Hadis muttefekun aleyhtir.

3- “Ashabım! Faizin her çeşidi kaldırılmıştır, ayağımın altındadır. Fakat aldığımız borcun aslını ödemek gerekir. Ne zulmediniz, ne de zulme uğrayınız. Allah'ın emriyle bundan böyle faizcilik yasaktır. Cahiliyetten kalma bu çirkin âdetin her türlü ayağımın altındadır.” (HK: Ebu Dâvud, Büyû 5 (3334))

Not: Veda hutbesi olarak meşhur olan hutbenin (hadisin) bir parçası hutbede zikredilmiştir. Değerlendirme kısmında (hadisimiz çok uzun olduğundan) biz de hadisin kaynağına atıf yapıp ilgili kısmı zikretmekle yetineceğiz. İncelemek isteyenlere de hadisin asıl kaynaklarına atıf yapılacaktır.

“... Dikkat edin! Cahiliye dönemindeki bütün faizler kaldırılmıştır. Anaparanız sizindir. Haksızlık etmeyecek ve haksızlıkta görmeyeceksiniz. İlk kaldırılan faiz Abbas b. Abdulmuttalib'in faizi olup hepsi kaldırılmıştır...”⁷⁵

1.4. Kötülüğe Elle, Dille, Kalple, Engel Olmak (23.01.2015)

1- “Sizden her kim bir kötülüğe şahit olursa onu eliyle değiştirsin. Şayet eliyle değiştirmeye gücü yetmezse diliyle değiştirsin. Diliyle değiştirmeye de gücü yetmezse, kalbiyle düzeltme cihetine gitsin. Bu ise imanın en zayıf derecesidir.” (HK: Müslim, İmân, 78.)

Hutbede hadisin, “Sizden her hangi biriniz bir kötülük görürse onu eliyle değiştirsin. Eğer buna gücü yetmiyorsa diliyle değiştirsin. Ona da gücü yetmiyorsa kalbiyle bunu hoş karşılamasın. İmanın en zayıfı da budur” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Hadis muttefikun aleyhtir.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi:

Tarik b. Şihab'dan rivayet oldu ki Bayram günü ilk defa namazdan evvel hutbe okuyan Mervan'dır. Bir adam ayağa kalkarak ona: Sünnete aykırı davranıldı, demişti. Mervan: O uygulama terk edilmiştir, cevabını vermişti. Bunun üzerine Ebu

⁷⁴ Buhari, Vesâyâ, 24; Müslim, İman, 145; Ebu Davud, Vesâyâ, 10; Nesâî, Vesâyâ, 12.

⁷⁵ Buhari, Hac, 131; Tirmizi, Tefsir, 10, Rada, 11; İbn Mace, Nikâh, 13.

Said (ra): O kişi hakikaten kendisine düşeni yaptı. Ben Resulullah'ı (sav): “Sizden her hangi biriniz bir kötülük görürse onu eliyle değiştirsin. Eğer buna gücü yetmiyorsa diliyle değiştirsin. Ona da gücü yetmiyorsa kalbiyle bunu hoş karşılamasın. İmanın en zayıfı da budur” buyurduğunu, işittim demiştir.⁷⁶

2- “Canımı kudret elinde tutan Allah’a yemin ederim ki, ya iyilikleri emreder kötülüklerden sakındırırınız, ya da Allah size yakında üzerinize bir bela gönderir, sonra Allah’a dua edersiniz de duanız kabul edilmez.” (HK: Tirmizî, Fiten, 9.)

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi ve değerlendirme:

Huzeyfe'den (ra) rivayete göre, Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Canım, kudret elinde olan Allaha yemin ederim ki, mutlaka iyilikleri emreder ve kötülüklerden insanları sakındıracağsınız. Böyle yapmazsanız Allah size toplumsal bir sıkıntı, azap verir, dua edersiniz de duanız kabul olunmaz.”⁷⁷ Hadis hasendir.⁷⁸

1.5. Allah'ın Son Dini İslam (30.01.2015)

1- “Kim kalbiyle tasdik ederek Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Rasûlü olduğuna şahadet ederse Allah ona cehennemini haram kılar.” (HK: Buhârî, İlim, 49.)

Not: Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş, hutbenin konusu ile ilgili olan ve rivayetin bir kısmında kastedilen mana ziyadeli bir şekilde (peygambere iman da eklenerek) zikredilmiştir. Hadis müttefekun aleyhtir.⁷⁹

Ulaşabildiğimiz kaynaklarda hadisin veriliş biçimi şöyledir:

"Müjdeler olsun, başkalarına da bu müjdeyi verin, (artık) kim sadık kalarak Allah'tan başka ilah olmadığına şahadet ederse cennete gider."⁸⁰

2- “...Rabbim! Beni hidayete erdir ve hidayeti bana kolaylaştır! Bana kötülük edene karşı yardımını benden esirgeme! Zulmedenlere karşı bana yardım eyle!

⁷⁶ Tirmizi fiten, 11, Müslim, iman,78

⁷⁷ Tirmizi fiten 9

⁷⁸ Tirmizi, Fiten, 9.

⁷⁹ Buhârî, İlim, 49, Müslim, İman, 10.

⁸⁰ İbn. Hanbel, Müsned, IV, 402, Buhârî, İlim, 49, Müslim, İman, 10.

Rabbim! Beni sana şükreden, seni zikreden, senin azabından korkan, sana itaat eden, sadece sana boyun eğen, sana yönelip yakaran bir kişi kıl! Rabbim! Tövbemi kabul eyle, günah ve hatalarımı temizle, duâmı kabul et!” (HK: Tirmizî, De’avât, 102.)⁸¹

2. 2015 ŞUBAT AYI HUTBELERİ

2.1. Mümin Zamanı Allah Yolunda Değerlendirendir (06.02.2015)

1- “İki nimet vardır ki insanların çoğu bunlar hakkında aldanmıştır; bu iki nimet sağlık ve boş zamandır.” (Hutbede Kaynağı belirtilmemiştir.)⁸²

Not: Hutbede kullanılan bu hadisin kaynağı belirtilmemiştir. Hutbede zikredilen hadisin asıl kaynaklardaki lafızlarının yerleri değişik de olsa manası birebir verilmiştir.

Hadisin asıl kaynaklarda verilmiş biçimi şöyledir:

İbn Abbas'dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Sağlık ve boş vakit, insanlardan pek çoğunun alandıkları iki nimettir.”⁸³

2- “Her yeni gün ve gece şöyle seslenir; ey insanoğlu! Ben yeni bir anım, yaptığın işler konusunda senin şahidimim, öyle ise beni hayır işleyerek iyi değerlendir ki lehine şahitlik edeyim. Çünkü ben bir daha geri gelmeyeceğim.” (HK: el-Hindi Kenzü’l Ummal no:43159)⁸⁴

Not: Hutbede gösterilen kaynak dışında diğer kaynak kitaplarında hadise ulaşılamamıştır. Dolayısıyla hadis değerlendirme dışı bırakılmıştır.

3- “Âdemoğluna kıyamet günü şunlar sorulmadıkça asla yerinden ayrılmaz: ömrünü nerede ve ne şekilde geçirdiğinden, ilmiyle ne yaptığından, malını nereden

⁸¹ Ebû Dâvûd, Vitir, 26; İbn. Hanbel II, 299; Nesai, Sehv, 60.

⁸² Buhari, Rikak, 1 (VII, 170); Tirmizi, Zühd, 1 (IV, 550); İbn. Hanbel, I,258,344; Darimi, Rikak,2 (II, 606); İbn. Mâce, Zühd, 15 (II, 1396);

⁸³ Buhari, Rikak,1. Bknz: Tirmizi, Zühd, 1; İbn Mace, Zühd, 15; İbn. Hanbel, Müsned, I, 344.

⁸⁴ Hutbede gösterilen kaynak dışında diğer kaynak kitaplarında hadise ulaşılamamıştır.

kazanıp nereye harcadığından ve bedenini nerede yıprattığından.” (HK: Tirmizî 2419)⁸⁵

Hadisin asıl kaynaklarda veriliş biçimi ve değerlendirme:

“Kıyamet gününde bir kula şu sorular sorulmadıkça yerinden ayrılamaz. Ömrünü nerede tüketti, öğrendiği bilgilerle ne yaptı, malını nereden kazanıp nereye harcadı, vücudunu nerede yıprattı.”⁸⁶

Not: Hutbede kullanılan hadiste geçen “gençliğini ne şekilde yıprattığından, ömrünü ne şekilde geçirdiğinden” kısımları ziyade ile ilmiyle ne yaptığından kısmı da yorumla zikredilmiştir. Ana kaynakla beraber tali kaynak da verilmiştir. Tirmizi’ye göre hadis garibtir, senedde geçen Hüseyin bin Kays da hadiste zayıf kabul edilmektedir.⁸⁷

2.2. Ahiret: Hesap Verme Bilinci (13.02.2015)

1- “Akıllı kişi kendisini hesaba çeken ve ahiret için salih amel işleyendir. Aciz kişi ise arzularına uyup bir de Allah’tan bağışlanma umandır.”(HK: Tirmizî, Sıfatü’l-Kıyâme, 2.)

Not: Hutbede kullanılan kısım Hz. Ömer’in (ra) “Akıllı kişi kendisini hesaba çeken ve ahiret için salih amel işleyendir. Aciz kişi ise arzularına uyup bir de Allah’tan bağışlanma umandır.” kısmı ihtisar ile verilmiştir. Tirmizi’ye göre Hadis hasendir.⁸⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi şöyledir:

Şeddad b. Evs’den (ra) rivayet edildiğine göre Resulüllah (sav) şöyle buyurmuştur: “Akıllı kişi, kendisini sorguya çeken ve ölümden sonrası için çalışandır. Aciz kişi ise; nefsinin hevasına tabi kılar ve Allaktan olmayacak şeyler bekler.” Ömer b. Hattab’ın (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Hesaba çekilmeden

⁸⁵ Müslim, Birr, 60; İbn. Hanbel, Müsned, II, 411, Tirmizi, Kıyamet, 1; Tirmizi’ye göre hadis garibtir, senedde geçen Hüseyin bin Kays da hadiste zayıf kabul edilmektedir.

⁸⁶ Müslim, Birr, 60; Tirmizi, Kıyamet, 1; İbn. Hanbel, Müsned, II, 411.

⁸⁷ Tirmizi, Kıyamet, 1

⁸⁸ Tirmizi, Sıfatü’l-Kıyamet, 25.

önce kendinizi hesaba çekin, en büyük gün için kendinizi hazırlayın. Çünkü kıyamet günündeki hesap, ancak dünyada kendini hesaba çekenler için kolay olacaktır.”⁸⁹

2- "Allah'ım! Ebedî yaşayacağım ahiret hayatımı benim için hayırlı eyle. Hayatımda her türlü hayrı ziyadesiyle ihsan eyle. Ölümümü de her türlü şerlerden muhafaza eyle" (HK: Müslim, Dua, 71.)⁹⁰

Not: Hutbede hadisin birebir anlamı verilmemiş sadece bir kısmının manası yorumlu olarak zikredilmiştir.

2.3. Merhamet (20.02.2015)

1- "Allah, merhametli olanlara rahmetle muamele eder. Öyleyse, sizler yeryüzündekilere karşı merhametli olun ki, semâda bulunanlar da size rahmet etsinler.” (HK: Tirmizi, Birr 16, (1925); Ebu Dâvud, Edeb 66, (4941)

Not: Hutbede hadisin, “Allah, merhametli olanlara rahmetle muamele eder. Öyleyse, sizler yeryüzündekilere karşı merhametli olun ki, semâda bulunanlar da size rahmet etsinler.” kısmı ihtisar edilerek nakledilmiştir. Hadis sahihtir.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi şöyledir:

Abdullah b. Amr'dan (ra) rivayete göre, Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Merhamet edenlere Rahman olan Allah merhamet eder. Siz yeryüzündekilere acıyın ki göktekiler de size acısın. Rahm; Rahman isminden bir daldır. Her kim akrabalık bağlarını koparmaz, yakınlarıyla ilgiyi kesmezse Allah da onu rahmetine ulaştırır. Her kim de akrabalık bağlarını koparırsa Allah da o kimseden rahmetini keser.”⁹¹

2- "İnsanlara merhamet etmeyene Allah da merhamet etmez" (HK: Buhârî, Tevhid 2, Edeb 27; Müslim, Fedail 66, (2319), Tirmizi, Birr 16, (1923).

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi ve değerlendirme:

Bir defasında Hz. Peygamber (s.a.s)'in torunu Hz. Hasan'ı öperlerken yanında bulunan biri O'na; “Siz çocukları öper misiniz? Benim on çocuğum var,

⁸⁹ İbn. Hanbel, Müsned, IV,124; Tirmizi, Sıfatü'l-Kıyamet, 25; İbn Mace, Zühd, 31.

⁹⁰ Buhari, Edebü'l-Müfred, (668), Müslim, Zikir, 71.

⁹¹ Tirmizi, Birr, 16; Ebu Davud, Edeb, 66.

şimdiye kadar hiç birini öpmedim. ” deyince, Allah Resulü (s.a.s) de ona cevaben: “Merhamet etmeyene merhamet olunmaz.”⁹² Buyurdu. Hadis müttefekun aleyhtir.

3- Hz. Peygamber’e (as) göre, şefkat ve merhamet her insanın en tabii hislerindedir. Ancak insanlar zamanla fitratlarında olan bu duyguyu kötülük işlemek suretiyle kaybedip merhametsiz canlılar, hatta neslini yok etmeyi kendisine misyon biçen canavarlar haline dönüşebilirler. Allah Resulü (sav) çok sevdiği bir yakının ardından dökülen bir iki damla gözyaşını, Allah’ın kullarının kalbine yerleştirdiği merhametin bir işareti olarak kabul ederek, Allah’ın sadece merhametli kullarına merhamet edeceğini bildirmiştir. (HK: Buhârî, Cenâiz 32.)

Not: Hutbede hadisin birebir anlamı verilmemiş sadece bir kısmının manası yorumlu olarak zikredilmiştir.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi şöyledir:

Bir gün çocuklarından birisinin ağır bir şekilde hastalanması üzerine Zeyneb, babasına, torununun çok hasta olduğunu, acilen gelmesini söyleyerek haber yollamıştı. Muhtemelen o sırada çok önemli bir işle meşgul olan Allah’ın Resulü ona selâm gönderip, “Allah’ın aldığı ve verdiği her şey kendisine aittir. Her şey Allah katında takdir edilmiştir. Sen sabırlı ol ve mükâfatını Allah’tan bekle.” diye tavsiyede bulunmuştu. Fakat bebeğin durumu ağırlaşınca, babasını yanında görmek isteyen Zeyneb mutlaka gelmesini isteyerek bir daha haber göndermiş, Hz. Peygamber de kızını kırmayarak beraberindekilerle birlikte onun evine gitmişti. Can çekişmekte olan çocuğu şefkat ve merhametle kucağına alan Rahmet Peygamberi, gözyaşı dökmeye başlamıştı. Yanındaki arkadaşlarından Sa'd b. Ubâde, “Bu (gözyaşı) da nedir yâ Resûlallah?” diyerek hayretini gizleyememişti. Bunun üzerine şefkatli Nebî, “Bu gözyaşı, Allah’ın, dilediği kullarının kalplerine yerleştirdiği bir rahmettir. Allah, kullarından sadece merhametli olanlara merhamet eder.”⁹³ Buyurmuştu.

⁹² Buhari, Edeb, 18(VII, 75); Müslim, Fedail, 65 (II, 1808-1809); İbn. Hanbel, II, 228,241,269; Tirmîzî, Birr, 12 (IV, 318).

⁹³ Buhârî, Merdâ, 9.

2.4. Ölüm ve Ötesi (27.02.2015)

1- “Kıyamet gününde insanoğlu şu beş şeyden hesaba çekilmedikçe Rabbinin huzurundan bir yere kımıldayamaz: Ömrünü nerede ve nasıl tükettiğinden, gençliğini ne şekilde yıprattığından, malını/servetini nereden kazanıp nerelere harcadığından, bildiği ile amel edip etmediğinden.” (HK: Tirmizî, Sıfatü'l- Kıyâme, 1.)

Hutbede hadis, bir kısım yorumlarla ziyadeler yapılmak suretiyle kullanılmıştır.

Hadisin kaynaklarda verilmiş biçimi şöyledir:

Ebu Berze el-Eslemi (ra) şöyle demiştir: Resulullah (sav) şöyle buyurdu: “Kıyamet gününde bir kula şu sorular sorulmadıkça yerinden ayrılamaz. Ömrünü nerede tüketti, öğrendiği bilgilerle ne yaptı, malını nereden kazanıp nereye harcadı, vücudunu nerede yıprattı.”⁹⁴

2- “Ağız tadını kaçırın, lezzetleri yok eden ölümü çokça hatırlayın.” (HK: Nesâî, Cenâiz, 3.)

Hadisin kaynaklarda verilmiş biçimi şöyledir:

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre; Resulullah (sav) : “Lezzet ve zevkleri keseni yani ölümü çokça hatırlayınız, buyurdu”⁹⁵ demiştir. Tirmizi'ye göre hadis hasendir.

3-“...(Gaflete) dalan, gülüp oynayan, kabirleri ve toprak altında çürümeyi unutan kul ne bedbahttır! Azan, haddi aşan, nereden geldiğini ve nereye gittiğini unutan kul ne bedbahttır!” (HK: Tirmizî, Sıfatü'l- Kıyâme, 17.)

Not: Hadis birebir anlamıyla verilmiştir. Ebu İsa (Tirmizi) hadis hakkında “garib” tabirini kullanır ve zikredilen sened dışında başka bir senedini bilmediğini söyler.⁹⁶

⁹⁴ Müslim, Birr, 60; İbn. Hanbel, Müsned, II, 411; Tirmizî, Kıyame, 1 (IV, 612); 1.

⁹⁵ Tirmizi, Zühd, 4, Sıfatü'l-Kıyamet, 26; İbn Mace, Zühd, 31; Nesâî, Cenaiz, 3; İbn. Hanbel, Müsned, II, 292.

⁹⁶ Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 17

Hadisin kaynaklarda verilif biçimi şöyledir:

Esmâ bnt. Umeys el-Has'amiyye'nin işittiğine göre, Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: "...(Gaflete) dalan, gülüp oynayan, kabirleri ve toprak altında çürümeyi unutan kul ne bedbahttır! Azan, haddi aşan, nereden geldiğini ve nereye gittiğini unutan kul ne bedbahttır!"⁹⁷

3. 2015 MART AYI HUTBELERİ

3.1. Kadına Karşı Şiddet (06.03.2015)

1- "Kadınlar, erkeklerle birlikte bir bütünü tamamlayan diğer yarıdır."(HK: Ebu Davut, taharet, 94.)⁹⁸

Not: Hadis bire bir anlamıyla verilmiştir.

2- "Mümin bir kimse, eşine nefret beslemesin. Çünkü onun bir huyunu beğenmezse de hoşlanacağı başka bir huyu mutlaka vardır." (HK: Müslim, Raca',61.)

Not: Hutbede hadisin birebir anlamı verilmemiş sadece bir kısmının manası yorumlu olarak zikredilmiştir.

Hadisin kaynaklarda verilif biçimi şöyledir:

"İnanan bir erkek inanan bir kadına kırıcı davranmasın. Şayet onun bir huyunu beğenmezse diğer bir huyunu beğenir." buyurdu.⁹⁹

3- "Kadınlar konusunda Allah'tan sakının (O'na hesap vereceğinizi unutmayın). Çünkü onları Allah'ın emaneti olarak aldınız ve Allah'ın adıyla (nikâh kıyarak) kendinize helal kıldınız." (HK: Müslim, Hac, 147.)

Not: Hutbede hadisin, "Kadınlar konusunda Allah'tan sakının (O'na hesap vereceğinizi unutmayın). Çünkü onları Allah'ın emaneti olarak aldınız ve Allah'ın adıyla (nikâh kıyarak) kendinize helal kıldınız." kısmı ihtisar ile zikredilmiştir.

⁹⁷ Tirmizî, Sıfâtü'l-kıyâme, 17

⁹⁸ Ebû Dâvûd, Tahâret, 94.

⁹⁹ İbn. Hanbel, Müsned, II, 329. Bk: Müslim, Rada, 61.

Hadisin kaynaklarda verilış biçimi şöyledir:

Cabir b. Abdullah'dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "...Kadınlar hakkında Allahtan sakının. Onları Allahın bir emaneti olarak aldınız. Onları Allahın adı ile kendinize helal kıldınız. Sizin kadınlar üzerindeki hakkınız onların aile yuvasını sizin hoşlanmadığınız hiçbir kimseye çiğnetmemeleridir. Eğer bunu yaparlarsa, onları yaralamaksızın hafifçe dövebilirsiniz. Kadınların sizin üzerinizdeki hakları da buldukları ortama uygun bir şekilde her türlü yiyecek ve giyeceklerini temin etmenizdir..."¹⁰⁰ Hadisin metni çok uzun olduğu için ilgili bölümü ihtisar ederek aldık.

4- "Allah'ın hanım kullarına vurmayın! ... Hanımlarını döven adamların sizin hayırlılarınız olduğunu sanmayın" (HK: Ebu Davut, nikâh,41-42.)¹⁰¹

Not: Uzun bir hadisin hutbe ile ilgili görülen kısmı yorumla ihtisarlı bir şekilde alınmıştır. Hutbede hadis, "Peygamberimiz (sav) çeşitli vesilelerle erkeklerin kadınlar üzerinde, kadınların da erkekler üzerinde hakları bulunduğunu buyurmuş ve kadınlar hakkında Allahtan korkulmasını, onlara haksızlık yapılmamasını istemiştir. Kocasından şikâyet için peygamber efendimize gelen kadınların bu yöndeki sayısı artınca, bu tür davranışları bulunanların iyi kimseler olmadığı" şeklinde yorumlu olarak nakledilmiş ve kaynak göstermede hata edilmiştir.

Elbani, hadis hakkında şöyle demektedir: "Hadisin isnadı sahihtir. Ravilerinin hepsi sika ravilerdir. Ravilerden İyas b. Abdullah b. Ebi Zübab'ın sahabi olup olmadığı konusunda ihtilaf edilmiştir. Lakin tercih edilen görüş İbn Hacer'in dediği gibi sahabi olduğudur. Ayrıca İbn Hıbban, Hâkim ve Zehebi hadis sahihtir, demişlerdir."¹⁰²

5- "Bir kadına ya da bir hizmetçiye tek bir tokat bile atmamıştı" (HK: Müslim, fedail, 79.)

¹⁰⁰ Müslim, Hac,147, *Seçme Hadisler (Komisyon)*, D.İ.B.Yayınları, Ankara, 2004. s.129. Ebu Davud, Hac, 57; Tirmizi, Rıza, 11; İbn. Mace, Nikâh, 3.

¹⁰¹ Ebu Davud, Nikâh, 43; İbn. Mace, Nikâh, 51; Darimi, Nikâh 34.

¹⁰² el-Elbani, *Sahihi Ebu Davud*, VI, 363.

Hutbede hadis, “Bir kadına ya da bir hizmetçiye tek bir tokat bile atmamıştı” şeklinde yorumlu olarak nakledilmiştir. Peygamberimize ait bir vasfı anlatan bu hadis Hz. Hatice tarafından söylenmiştir. Dolayısıyla mevkuf bir hadistir.

Hadisin kaynaklarda verilmiş biçimi şöyledir:

Aişe'den (ra) rivayet oldu ki Resulüllah (sav) hiçbir kimseye vurmadı. Ne bir kadına, ne de bir hizmetçiye. Ancak Allah yolunda kendisiyle savaşılmışsa o başka. Şahsına yapılan saldırılar sebebiyle hiç kimseden intikam almamıştır. Allahın haramlarından biri çiğnenmişse, bu takdirde Allah için intikam almıştır.¹⁰³

3.2. Birlik ve Beraberliğimizi Korumak (13.03.2015)

1- “Birbirinize sırt çevirmeyiniz. Birbirinize kin tutmayınız. Birbirinizi kıskanmayınız. Birbirinizle dostluğunuzu kesmeyiniz. Ey Allah’ın kulları kardeş olunuz.” (HK: İmamı Gazali, İhyayı Ulum'id-Din, Cilt, 2, s. 407.)

Not: Hutbede hadis, “Birbirinize sırt çevirmeyiniz. Birbirinize kin tutmayınız. Birbirinizi kıskanmayınız. Birbirinizle dostluğunuzu kesmeyiniz. Ey Allah’ın kulları kardeş olunuz.” kısmı ihtisar ve yorum ile nakledilmiştir. Hadis müttefekun aleyhtir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav): “Zandan sakının! Çünkü zanla söylenen söz sözlerin en yalanıdır. Birbirinizi kulak kesilerek dinlemeye ve gizli hallerini araştırmaya çalışmayınız. Birbirinizle kötülükte yarışmayın. Birbirinizi kıskanmayın. Birbirinize buğz etmeyin. Birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allahın kulları! Kardeş olun” buyurdu.¹⁰⁴

2- Canım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki sizler iman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız. Yaptığınız

¹⁰³ Müslim, Fedail, 79; İbn. Hanbel, Müsned, VI, 31, 206, 232, 281; Darimi, Nikâh, 34; İbn Mace, Nikâh, 51.

¹⁰⁴ Buhari, edep, 57,58,62; Müslim, Birr, 23,24,28,30,32; Muvatta, Hasenu'l-Hulk, 4; İbn. Hanbel, 3/209,225; Ebu Davud ,edep, 47.

takdirde birbirinizi seveceğiniz bir şey söyleyeyim mi? Aranızda selamı yayınız! " (HK: Müslim, İman/93-94; İbn Mace, Mukaddime, 9)¹⁰⁵

Tirmizi'ye göre hadis hasen sahihtir.¹⁰⁶

3.3. İnsanı İyilik Yaşatır (20.03.2015)

1- “Yaptığı iyiliği kendisini sevindiren, kötülükleri de kendisini üzen kimse gerçek bir mü'mindir.” (HK: Tirmizî, Fiten, 7.)

Not: Hadis yorumlu bir şekilde zikredilmiştir.

“İman nedir?” diye soran bir sahabiye Allah Resûlü şöyle cevap vermiştir:

“Bir kötülük yaptığında bu seni üzüyor, bir iyilik yaptığında bu seni sevindiriyorsa sen müminsindir.”¹⁰⁷

2- “Her iyilik sadakadır.” (HK: Müslim, Zekât, 52.)

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi ve değerlendirme:

Câbir b. Abdullah'ın (ra) naklettiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Her iyilik/güzel iş bir sadakadır.”¹⁰⁸ Hadis muttefekun aleyhtir. Bu hadisi Tirmizi, Hz. Câbir (Radiyallahu anh)'den şu ziyade ile rivayet etti: "Kardeşini güler yüzle karşılaman, kendi kovandan kardeşinin kabına su vermen de birer "ma'ruf"dur".¹⁰⁹

3- “Allah'ım! Beni iyilik yaptığında sevinç duyan, kötülük yaptığında da bağışlanma dileyen kullarından eyle” (HK: İbn Mâce, Edeb, 57.)¹¹⁰

¹⁰⁵ Müslim, İman, 93. Bk: Ebu Davud, Edeb, 142; Tirmizi, İsti'zan, 1, Sıfatu'l-Kiyamet, 56, İbn. Mace, Edeb, 11, İman, 9.

¹⁰⁶ Tirmizi, İsti'zan, 1.

¹⁰⁷ İbn. Hanbel, IV, 399.

¹⁰⁸ Buhârî, Edeb: 33; Müslim, Zekât: 52, (1005); Ebu Dâvud, Edeb: 68, (4947); Tirmizî, Birr: 45; İbrahim Canan, Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi, 2/548, Akçağ Yayınları, 1971.

¹⁰⁹ Tirmizî, Birr: 45, (1971)

¹¹⁰ İbn. Mâce, Edeb, 57, Hadislerle İslam I, Mümin / İnanan ve Güven Veren Güzel İnsan, s. 618.

4- “Allah’ım! Yaşamayı benim için her türlü iyiliği artırma vesilesi yap. Ölümü de benim için her türlü kötülükten kurtuluş sebebi yap!” (HK: Müslim, Zikir 75.)

Not: Hadis asli kaynaklardan alındığı gibi zikredilmiş fakat hadisin numarası yanlış verilmiştir.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi şöyledir:

“Allah’ım! Yaşamayı benim için her türlü iyiliği artırma vesilesi yap. Ölümü de benim için her türlü kötülükten kurtuluş sebebi yap!”¹¹¹

3.4. Mümin Emanete Riayet Eder (27.03.2015)

1- “Emanet sahibi olmayanın imanı yoktur, ahdine riayet etmeyenin de dini yoktur.” (HK: Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 135)

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi ve değerlendirme:

“Emanete riayet etmeyenin imanı yoktur; ahde vefa göstermeyenin ise dini yoktur.”¹¹² Hadis bire bir anlamıyla verilmiştir. Kaynak gösterilmeye hadis sayı numarasında hata edilmiştir.

2- Nasıl geçtiğinin farkına bile varamadığımız zamanımız bir emanettir bize. Ama çoğu insan Peygamberimiz (s.a.s)’in ifade ettiği gibi “sıhhat ve boş vaktin” değerini yeteri kadar bilememektedir. (HK: Buhârî, Rikâk, 1.)

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi ve değerlendirme:

İbn Abbâs'ın (ra) naklettiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “İki nimet vardır ki insanların çoğu onlar(ı değerlendirme) hususunda aldanmıştır: Sağlık ve boş vakit.”¹¹³

Ana kaynakta da görüldüğü gibi hutbede hadis, mefhumî olarak zikredilmiştir. Kısacası mealen zikredilmiştir.

¹¹¹ Müslim, Zikir, 71.

¹¹² İbn Hanbel, III, 134.

¹¹³ Buhârî, Rikâk, 1.

3- "Münafığın üç özelliği vardır: Konuştuğu zaman yalan söyler, söz verdiğinde sözünde durmaz, kendisine bir şey emanet edildiğinde ona ihanet eder." (HK: Buhârî, İman, 24.)¹¹⁴ Hadis müttefekun aleyhtir.

4. 2015 NİSAN AYI HUTBELERİ

4.1. Hakiki Sevgi: Allah'ı Sevmek, Allah İçin Sevmek (03.04.2015)

1- Bir gün Peygamber Efendimiz (s.a.s)'e biri gelerek, "Kıyamet ne zaman kopacak?" diye sordu. Resûlullah (s.a.s), "Kıyamet için ne hazırladın?" karşılığını verdi. Adam, "Allah ile Resulü'nün sevgisini!" dedi. Bunun üzerine Kutlu Elçi, "Sen sevdiğinizle berabersin!" buyurdu. (HK: Müslim, Birr ve Sıla, 161.)

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi ve değerlendirme:

Enes b. Malik'in anlattığına göre, bir cuma günü Hz. Peygamber minberde iken bir adam mescide girer ve onun konuşmasını keserek, "Ey Allah'ın Resûlü, kıyamet ne zaman kopacak?" diye sorar. Cemaat gizlice adama susmasını işaret ederlerse de adam aynı soruyu üç kez tekrarlar. Ona cevap vermeyen Efendimiz, namazı kıldırdıktan sonra, "Kıyametin kopuşunu soran kişi nerede?" diye sorar. Adam, "Benim, Yâ Resûlallah." der. Ardından Hz. Peygamber, "Kıyamet için ne hazırladın?" diye sorar. Adam, "Kıyamet için çok fazla namaz ve oruç hazırlayamadım ama Allah'ı ve Resûlü'nü seviyorum." der. Resûlullah, "Kişi sevdiğiyle beraberdir, sen de sevdiğinle beraber olacaksın." buyurur.¹¹⁵

Hutbede kaynak gösterilirken hadis numarasında hata edilmiştir. Hadis müttefekun aleyhtir.

2- "Allah'ım senden seni sevmeyi, seni seven kişiyi sevmeyi, senin sevgine ulaştırman ameli yapmayı isterim. Allah'ım senin sevgini bana kendimden, ailemden daha sevimli eyle..." (HK: Tirmizî, Deavât, 72.)¹¹⁶

¹¹⁴ Buhârî, İmân, 24. , Müslim, İman, 107. , Tirmizî, İmân, 14.

¹¹⁵ Buhârî, Ahkâm, 10, Müslim, Birr, 162, Tirmizî, Zühd, 50, Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, III, 318.

¹¹⁶ Tirmizî, Deavât, 73, Tefsir, 39; İbn. Hanbel, Müsned, V, 243.

3- Kutsi Hadis: “Sırf benim için birbirini seven, benim rızam için toplanan, benim rızam uğrunda birbirini ziyaret eden ve sadece benim rızam için sadaka verip iyilik edenler, benim sevgimi hak ederler” (HK: Muvattâ, Şa’r, 16.)¹¹⁷

4.2. Hz. Peygamber ve Birlikte Yaşama Ahlakı (10.04.2015)

1- “İnsanlar! Dikkat edin; Rabbiniz birdir, atanız da birdir. Takva dışında Arap’ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap’a; beyazın siyaha, siyahın beyaza bir üstünlüğü yoktur.” (HK: İbn Hanbel, V, 411.)¹¹⁸

2- “Hepiniz Âdem’densiniz. Âdem ise topraktan yaratılmıştır.” (HK: Ebû Dâvûd, Edeb, 110, 111.)¹¹⁹

4.3. Dünya Bize, Biz Birbirimize Emanetiz! (17.04.2015)

1- “Mümin, cana yakın kimsedir. İnsanlarla dostluk kurmayan, kendisiyle dostluk kurulamayan kimsede hayır yoktur.” (HK: İbn Hanbel, II, 40.)¹²⁰

Hadis asli kaynaklardan bire bir alınmış ve hutbede ihtisar ya da ziyade yapılmadan kullanılmıştır.

2- Efendimiz (s.a.s), kardeşimize tebessüm etmemizin dahi sadaka olduğunu haber veriyor. (HK: Tirmizi, Birr ve Sıla, 36.)¹²¹

Not: Burada hadisin kendisi değil fakat anlamı zikredilmiştir. Hadisin vermek istediği mesajları hatip kendi cümleleriyle zikretmiştir.

3- “Allah için size sığınan kimseye sığınak olun. Allah için isteyen kimseye verin. Sizi davet edenin davetine icabet edin. Size bir iyilik yapana karşılığını verin.” (HK: Ebû Dâvûd, Zekât, 38.)

Not: Hadis ihtisarlı bir şekilde zikredilmiştir. Hutbede hadisin “Eğer onun karşılığını verecek bir şey bulamazsanız, karşılığa bulunduğunuza kanaat getirinceye kadar ona dua edin.” kısmı zikredilmeden ihtisar yoluyla hadis kullanılmıştır.

¹¹⁷ Muvatta, Şi’r 5; İmam Malik’e göre hadis sahihtir, İbn. Hanbel V, 233.

¹¹⁸ İbn. Hanbel, V, 411.

¹¹⁹ İbn. Hanbel, Müsned, V, 411.

¹²⁰ İbn Hanbel, II, 400.

¹²¹ Tirmizî, Birr, 36.

Hadis asıl kaynaklarda şu şekilde nakledilmiştir:

“Allah için size sığınan kimseye sığınak olun. Allah için isteyen kimseye verin. Sizi davet edene icabet edin, size bir iyilik yapana karşılığını verin. Eğer onun karşılığını verecek bir şey bulamazsanız, karşılıklıta bulunduğunuza kanaat getirinceye kadar ona dua edin.”¹²²

4.4. Manevi Coşkunun Zirvesi: Üç Aylar (24.04.2015)

1- “Allah’ım! Recep ve Şaban ayını bizim için mübarek kıl ve bizi Ramazan’a ulaştır.” (HK: Ahmed b. Hanbel; Müsned, 1/259.)¹²³

5. 2015 MAYIS AYI HUTBELERİ

5.1. Kalbin Cilâsi: Tövbe ve İstiğfar (01.05.2015)

1- “Kul, bir hata işlediğinde kalbinde siyah bir nokta belirir. Şayet o, günahı terk eder, bağışlanma diler, tövbe edip Allah’a dönerse kalbi cilâlanır. Eğer bunları yapmaz, günah ve hataya devam ederse siyah nokta büyür ve neticede bütün kalbini kaplar...” (HK: Tirmizî, Tefsîru’l-Kur’ân, 83.)

Hutbede kullanılan hadisin birebir manası verilmemiş buna karşın bazı kelimelerin müradifi ve ziyadeler yapılmak suretiyle hadis zikredilmiştir. Örneğin asıl kaynakta mü’min olarak kullanılan kelimenin yerine hutbede kul kelimesi, “tövbe edip Allah’tan mağfired dilerse kalbi temizlenir” cümlesinin yerine, “günahı terk eder, bağışlanma diler, tövbe edip Allah’a dönerse kalbi cilâlanır” cümlesi ve “Eğer günah işlemeye devam ederse kalbindeki lekelerde artar” cümlesi yerine de “Eğer bunları yapmaz, günah ve hataya devam ederse siyah nokta büyür ve neticede bütün kalbini kaplar” cümlesi kullanılmıştır. Görüldüğü gibi eksiltme ve yerine göre yorum yoluyla ziyadeler yapılmıştır. Suyuti’ye göre hadis hasendir.¹²⁴

Hadis asıl kaynaklarda şu şekilde nakledilmiştir:

¹²² Ebû Dâvûd, Zekât, 38, Nesâî, Zekât 72.

¹²³ İbn. Hanbel, Müsned I, 259.

¹²⁴ es-Suyuti, el-Camiu’s-Sağir, s. 203, (H.no: 3385).

Mümin günah işlediği zaman kalbinde siyah bir nokta oluşur. Sonra o kişi tövbe edip Allah'tan mağfiret dilerse kalbi temizlenir. Eğer günah işlemeye devam ederse kalbindeki lekelerde artar. İşte Allahın Kitabında ifade ettiği kalp kararı budur.¹²⁵

2- Tövbe ve istiğfar, adeta hayata yeniden başlamamız için Rabbimizin bizlere bir ikramı ve açtığı rahmet kapısıdır. (HK: İbn Mâce, Zühd, 30.)¹²⁶

Not: Hadis mealen zikredilmiştir.

3- “Allah’ım, sensin benim Rabbim, senden başka ilâh yok. Beni yarattın ben de senin kulunum. Ben gücüm yettiğince sana verdiğim sözün ve senin vaadin üzereyim. Yaptıklarımın şerrinden sana sığınırım. Üzerimdeki nimetini itiraf ediyorum. Ve günahımı da itiraf ediyorum. Beni bağışla. Çünkü günahları senden başka affedecek hiç kimse yoktur.” (HK: Tirmizî, Deavât, 15.)¹²⁷

Not: Hadis asli kaynaklardaki anlamına sadık kalınarak bire bir anlamıyla zikredilmiştir.

5.2. Cana Can Olmak: Aile (08.05.2015)

1- “En hayırlınız, ailesine en güzel şekilde davranandır. Ben, aranızda ailesine en güzel davranan kişiyim.” (HK: İbn Mâce, Nikâh, 50.)¹²⁸

2- “Hepiniz Âdem’in çocuklarısınız.”(HK: Tirmizî, Menâkıb, 74.)

Not: hadisin “Hepiniz Âdem’in çocuklarısınız” kısmı ihtisarla alınmıştır. Çok uzun bir hadisten çok kısa bir bölün alınmak suretiyle hadis zikredilmiştir.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi:

Ebu Nadra'den (ra) rivayet oldu ki teşrik günlerinin ortasında Peygamber'in (sav) hutbesini dinleyen (biri) haber verdi ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Ey İnsanlar! Dikkat edin, Şüphesiz Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Şu kadar var

¹²⁵ İbn. Hanbel II, 297; İbn Mâce, Zühd, 29; Tirmizi, Tefsiru'l-Kur'an, 75. Tirmizi'ye göre hadis hasen sahihtir.

¹²⁶ İbn. Hanbel, I, 423, İbn Mâce, Zühd, 30.

¹²⁷ Tirmizî, Deavât, 15,

¹²⁸ İbn. Hanbel, II, 50, 472; İbn Mâce, Nikâh, 50 (I, 636); Tirmizî, Radâ, 11(III, 466).

ki; Arabın arap olmayana, Arap olmayanında arap olana hiçbir üstünlüğü yoktur. Kırmızı benizlinin siyah tenliye, siyah benizlinin kırmızı tenli üzerine takva dışında bir üstünlüğü yoktur. Tebliğ ettim mi? buyurdu. Allahın Peygamberi (sav) tebliğ etti, dediler. Sonra, Bugün hangi gün? dedi. Hürmetli gün, dediler. Sonra, Bu ay hangi ay? Dedi. Hürmetli ay, dediler. Sonra, Bu belde hangi belde? dedi. Hürmetli belde, dediler. Peygamber (sav): “Şüphesiz ki Allah aranızda kanlarınızı, mallarınızı –Ravi: Irzlarınızı deyip demediğini bilmiyorum, dedi- şu gününüz, şu ayınız ve şu beldenizde haram kılmıştır. Tebliğ ettim mi? buyurdu. Allahın Peygamberi (sav) tebliğ etti, dediler. Peygamber (sav): “Burada bulunan, bulunmayana haber versin” buyurdu.¹²⁹

5.3. Miraç Kandili (15.05.2015)

1- “Rabbimize en yakın anımız olan namaz, bu gece beş vakit farz kılınmıştır.” (HK: Müslim, İman, 279.)¹³⁰

5.4. İslam'da Tevekkül Anlayışı (22.05.2015)

1- "Eğer siz gereği gibi Allâh'a tevekkül etseydiniz, (Allah), kuşları doyurduğu gibi sizi de rızıklandırır. Kuşlar sabahları kursakları boş olarak çıktıkları hâlde akşam doymuş olarak döner." (HK: Tirmizi, Zühd,33; İbn Mace, Zühd, 14.)

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi:

“Eğer siz Allah'a gerçekten güvenip tevekkül edebilseydiniz, kuşları rızıklandırıldığı gibi sizi de mutlaka rızıklandırır: Kuşlar sabah karınları açlıktan çökmüş olarak yuvalarından çıkarlar, akşam karınları doyup şişmiş olarak evlerine dönerler.”¹³¹

5.5. Berât'a Yol Aramak (29.05.2015)

1- Gece seher vakitlerinde dua edenlerin Kur'ân'da övülmesi, Efendimiz (s.a.s)'in her gecenin son üçte birinde dua edenlerin dualarının kabul olacağını

¹²⁹ İbn. Hanbel, Müsned, V, 411. Tirmizi, Menâkıb, 57.

¹³⁰ Müslim, İman, 279.

¹³¹ İbn Mâce, Zühd, 14.

müjdelemesi bu mübarek vakitlerin önemini ifade eden en güzel örneklerden bazılarıdır. (HK: Buhârî, Teheccüd, 14.)

Not: Hadis metin olarak alınmamış, hutbeyi hazırlayanın kendi cümleleriyle mealen zikredilmiştir.

Hadis asıl kaynaklarda şu şekilde nakledilmiştir:

Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem): “Gecenin son üçte biri kaldığı zaman Rabbimiz Tebâreke ve Teâlâ her gece dünya semasına iner ve: Kim bana dua ederse onun duasına icabet ederim. Benden kim bir hacetini isterse onun hacetini veririm. Benden kim mağfiret dilerse onu mağfiret ederim, buyurur” dedi.¹³²

2- “Şaban ayının on beşinci gününü oruçlu geçirin. Gecesinde ise ibadete kalkın. Çünkü o gece güneş batınca Allah Teâlâ (keyfiyetini bilemediğimiz bir halde) en yakın semaya tecelli ederek fecir doğuncaya kadar: ‘Bağışlanma dileyen yok mu? Onu bağışlayayım. Rızık isteyen yok mu? Ona rızık vereyim...’ buyurur.” (HK: İbn Mâce, İkâmetü’s-salavât, 191.)

Hadis asıl kaynaklarda şu şekilde nakledilmiştir:

“Şâban ayının on beşinci gecesini olduğu zaman, gecesinde ibadete kalkın. Ve o gecenin gündüzünde (on beşinci günde) oruç tutun. Çünkü o gece güneş batınca Allah Teâlâ dünyaya en yakın göğe inerek (rahmet nazarı ile bakarak) fecir oluncaya kadar, 'Benden mağfiret dileyen yok mu, onu bağışlayayım! Benden rızık isteyen yok mu, onu rızıklandırayım! Belaya duçar olan yok mu, ona afiyet vereyim! Şöyle olan yok mu? Böyle olan yok mu?' buyurur.”¹³³

¹³² Buhari 1096, Müslim 758/168, Malik 1/214, İbn. Hanbel, 2/487, Ebu Davud 1315, İbn Mace 1366, Tirmizi 446.

¹³³ İbn Mâce, İkâmet, 191.

6. 2015 HAZİRAN AYI HUTBELERİ

6.1. Ahiret Bilinci (05.06.2015)

1- “Akıllı kişi, nefsini hesaba çeken ve ölümden sonrası için çalışan, aciz kimse ise nefsinin arzularına tabi olan ve Allah’tan olmayacak şeyleri temenni eden kimsedir.” (HK: Tirmizi:246)

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi şöyledir:

Şeddâd b. Evs'ten rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Akıllı kişi, nefsinin hâkim olan ve ölüm sonrası için çalışandır. Zavallı (ahmak) kişi ise nefsinin arzu ve isteklerine uyan (ve buna rağmen hâlâ) Allah'tan (iyilik) temenni edendir.”¹³⁴

6.2. Kur'an Ayında Kur'an'la Buluşalım! (12.06.2015)

1- “Şüphesiz Allah, Kur'an ile bazı toplulukları yüceltir, bazılarını da alçaltır.” (HK: Müslim, Müsafirun, 269)

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi şöyledir:

Hz. Ömer anlatıyor: “Peygamberiniz (sav) (Kur'an hakkında) şöyle buyurmuştur: 'Şüphesiz Allah, bu Kitap sayesinde bazı toplulukları yüceltir, diğerlerini de alçaltır.' ”¹³⁵

2- “Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve öğreteninizdir.” (HK: Buhârî, Fedâilu'l-Kur'ân, 21)¹³⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi ve değerlendirme:

Tirmizî, Osman bin Affân'dan (r.a) rivâyet etmiş ve hadise “hasen sahih”¹³⁷ demiştir.

¹³⁴ Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 25; İbn Mâce, Zühd, 31.

¹³⁵ Müslim, Müsafirun, 269

¹³⁶ Buhârî, Fedâilu'l Kur'an, 21; İbn. Hanbel, *Müsned*, I, 57, 58, 69, 153., Dârimî, Fedâilu'l-Kur'an, 2; İbn Mâce, *Mukaddime*, 16, Ebû Dâvûd, Salât, 349.

¹³⁷ Tirmizî, Fedâilu'l-Kur'an, 15.

6.3. Vakit İyilik Vakti: Bu Ramazan Ve Her Zaman (19.06.2015)

1- “Allah için size sığınan kimseye sığınmak olun. Allah için isteyen kimseye verin. Sizi davet edene icabet edin. Size bir iyilik yapana karşılığını verin. Eğer karşılık verecek bir şey bulamazsanız, karşılıklıta bulunduğunuza kanaat getirinceye kadar - ona dua edin.” (HK: Ebû Dâvûd, Zekât, 38.)

Not: Hadis asıl kaynaklarda geçtiği şekliyle zikredilmiştir.

Hadis asıl kaynaklarda şu şekilde nakledilmiştir:

Abdullah b. Ömer'in naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Allah için size sığınan kimseye sığınmak olun. Allah için isteyen kimseye verin. Sizi davet edene icabet edin, size bir iyilik yapana karşılığını verin. Eğer onun karşılığını verecek bir şey bulamazsanız, karşılıklıta bulunduğunuza kanaat getirinceye kadar ona dua edin.”¹³⁸

2- Bir gün Kutlu Nebi (s.a.s), “Her Müslüman sadaka vermelidir” buyurur. Sahabe, “Sadaka verecek bir şey bulamayan ne yapmalı?” diye sorar. Efendimiz, “Çalışır, kazanır ve sadakasını verir.” der. Bu kez çalışma imkânı bulamayanın ne yapması gerektiği sorulur. Allah Resûlü, “Muhtaç ve mazluma yardım eder.” karşılığını verir. Nihayet buna da imkânı olmayanın durumu sorulduğunda Peygamberimiz (s.a.s), şöyle cevap verir: “Böyleleri iyilik yapsın, kendisini kötülükten alıkoysun. Çünkü bu da onun için bir sadakadır. (HK: Buhârî, Zekât, 30; Müslim, Zekât, 55.)

Hutbede kullanılan hadisin birebir manası verilmemiş buna karşın ihtisar edilerek ve yerine göre yorum yoluyla ziyadeler yapılmıştır. Hadis muttefekun aleyhtir.

Hadis asıl kaynaklarda şu şekilde nakledilmiştir:

“Her Müslüman üzerine sadaka vermek vacibdir” buyurdu. Sahabe: Sadaka verecek bir şey bulamazsa da mı? dediler. Peygamber (sav): “Elleriyle çalışır, elinin emeğiyle kazandığını hem kendisine harcar, hem de sadaka verir” buyurdu. Sahabe:

¹³⁸ Ebû Dâvûd, Zekât, 38.

Çalışmaya gücü yetmezse ne yapar? dediler. “İhtiyaç sahibine yardım eder” buyurdu. Böyle bir yardımı da yapamazsa? dediklerinde, Peygamber (sav): “İyilikten geri durmadığı gibi kötülükten de sakınır, bu dahi onun için bir sadakadır”¹³⁹

6.4. Tevhid İle Gelen Vahdet (26.06.2015)

1- “Müminler, birbirlerini sevmeye, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermede, tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer. (HK: Müslim, Birr ve Sıla, 66.)¹⁴⁰

7. 2015 TEMMUZ AYI HUTBELERİ

7.1. Cennet Kapılarının Anahtarı: Yetimler (03.07.2017)

1- Peygamberimiz (s.a.s)’in amcası Ebû Tâlib’in oğlu Cafer (r.a), Mûte Şavası’nda düşmanla kahramanca çarpışarak şehit düşmüştü. Bu kutlu sahabi, ardında üç yetim bırakmıştı. Allah Resûlü (s.a.s), “kardeşim” dediği Cafer’in derin bir hüznün çökmüş evine geldi. Kendisi de bir yetim olan Kutlu Nebi, ailenin yürek burkan haline dayanamadı. Bir anneyi, bir babayı, bir eşi, bir dostu kaybetmek, artık onun hatıralarıyla yaşamak kolay mıydı? Ancak, hayat bir imtihandı ve imtihan geride kalanlar için hala devam ediyordu. Rasulullah (s.a.s), “Bugünden sonra kardeşime ağlamak yok.” diye söze başladı ve “Getirin bana kardeşimin çocuklarını.” dedi. Cafer’in yetimleri, tıpkı annelerini kaybetmiş kuş yavruları gibi Efendimizin karşısına dizildiler.(Nesâî, Zinet, 57.) Allah Resulü, onları öpüp kokladı, bağrına bastı, başlarını okşadı, teselli etti; ömrü boyunca Cafer’in yetimlerine kol kanat gerdi ve onlar için her fırsatta dua etti. (HK: Nesâî, Zinet, 57, HK: İbn Hanbel, I, 205.)¹⁴¹

Not: çok uzun bir hadisten alınan bir bölüm şeklindedir. Hadisin devamında Peygamber efendimizin yetim haklarıyla ilgili başka sözleri de mevcuttur. Örneğin :

¹³⁹ Buhari, Zekât, 29, Edeb, 33. Bk: Müslim, Zekât, 55; Nesâî, Zekât, 56; İbn. Hanbel, *Müsned*, IV, 395, 411; Dârimî, Rikak, 34.

¹⁴⁰ Buhari, Edep, 27; Müslim, Birr, 66; İbn. Hanbel, IV, 270;

¹⁴¹ Nesâî, Zinet, 57.

“Ben ve yetime kol kanat geren kimse cennette böyle (yan yana) olacağız”¹⁴² hadisi şerifini burada zikretmiştir.

2- Peygamberimiz, şefkatle yetimin başını okşayan kimseye, elinin değdiği saçlar sayısınca sevap yazılacağını belirtti;(İbn Hanbel, V, 250.)¹⁴³ yetime kol kanat gerenin de cennette kendisiyle yan yana olacağını müjdeledi. (Buhârî, Talâk, 25.)¹⁴⁴

3- “Kim, Müslümanlar arasında bir yetimi yiyecek ve içeceğini üstlenecek şekilde sahiplenirse Allah onu mutlaka cennete koyacaktır. Ancak affedilmeyecek bir günah işlemiş ise o başka.” (Tirmizî, Birr ve Sıla, 14.)

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi ve değerlendirme:

İbn Abbâs'tan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Müslümanlar arasında kim bir yetimi yiyecek ve içeceğini üstlenecek şekilde sahiplenirse, affedilmeyecek bir günah işlememişse, Allah onu mutlaka cennete koyar.”¹⁴⁵

7.2. Ramazana Veda Ve Kadir Gecesi (10.07.2015)

1- Ey rahmet ayı! Ne kadar alışmıştık sana. Evimizin bir ferdi olmuştun. Seninle yüreğimiz yumuşamış, bedenimiz sıhhat bulmuştu. Açken ağzımızın misk gibi koktuğunu senin vesilenle öğrenmiştik Rahmet Elçisinden. (Buhârî, Savm, 2; Müslim, Sıyâm, 163.)¹⁴⁶

2- “İnanarak ve sevabını Allah’tan umarak Kadir gecesini ihya edenin geçmiş günahları affolunur.” (HK: Buhârî, Fadlu Leyleti'l-Kadr, 3.)¹⁴⁷

¹⁴² Buhârî, Talâk, 25.

¹⁴³ İbn. Hanbel, V, 250.

¹⁴⁴ Buhari, Edeb, 24 (VII, 76); Müslim, Zühd, 42 (III, 2287); İbn. Hanbel, V,333; Ebu Davud, Edeb, 131 (V, 356).

¹⁴⁵ Tirmizî, Birr, 14.

¹⁴⁶ Hutbede her ne kadar hadis metni zikredilmese de hadis kaynağına atıfta bulunulmuştur. Atıfta bulunulan hadis metni şöyledir: “Oruç bir kalkandır. Oruçlu, saygısızlık yapmasın, kötü konuşmasın. Eğer biri kendisiyle dövüşmeye veya sövüşmeye kalkışırsa, iki defa, 'Ben oruçluyum.' desin...(Buhârî, Savm, 2)”

¹⁴⁷ Buhari, İman, 25, 27, 28, 35, Savm, 6, Leyletü'l-Kadr, 1; Müslim, Misafirin, 173-176; Dârimî, Savm, 54; Ebu Davud, Ramazan 1; İbn Mace, İkamet, 173, Sıyâm, 2, 39; Tirmizi, Savm; Nesai, Kıyametül leyl, 3, Sıyâm, 39-40

3- “Allah’ım! Sen affedicisin, affetmeyi seversin, bizi de affeyle” (HK: Tirmizî, Deavât, 85.)

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi ve değerlendirme

“Hz. Aişe validemiz, bir gün kendilerine şöyle bir soru sormuşlardı:

"Ya Resûlallah! Kadir gecesinin hangi gece olduğunu bilir ve o geceyi idrak edersem, Cenab-ı Hakk'a nasıl duada bulunayım?". Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuşlardır: "De ki; Ya Rab! Sen çok affedicisin, affetmeyi seversin, beni de affet"¹⁴⁸ Tirmizi bu hadisin senedi için hasen sahihtir demiştir.

7.3. Ramazan Bayramı (17.07.2015)

1-“Müminlerin birbirlerine olan bağlılığı, birbirine yaslanarak inşa edilmiş bir binanın duvarları gibidir.” (HK: Buhârî, Salât, 88; Müslim, Birr ve Sıla, 65.)¹⁴⁹

Not: hadis yorumlu bir şekilde zikredilmiş dolayısıyla anlamı bozmayan fakat açıklama mahiyetinde ziyadeler yapılmıştır. Tirmizî bu hadisle ilgili “hasen sahih” tabirini kullanmıştır. Hadis muttefikun aleyhtir.

7.4. Ramazan Mektebinin Öğrettikleri (17.07.2017)

1-“Biliniz ki, Allah katında amellerin en makbulü, az da olsa devamlı olanıdır.” (HK: Müslim, Sıfâtü’l Münâfikın, 78.)

Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş, hadisin hutbenin konusu ile ilişkili olan kısmı hutbeyi hazırlayan kişi tarafından “Biliniz ki, Allah katında amellerin en makbulü, az da olsa devamlı olanıdır” şeklinde yorumlu olarak zikredilmiştir. Hadis muttefikun aleyhtir.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi ve değerlendirme:

Aişe (ra) şöyle demiştir: Bir gün yanımda bir kadın varken Peygamber (sav) yanıma geldi. Peygamber (sav) bu kim? deyince Aişe (ra): O kadını (kıldığı) namazı ile anarak filancadır, dedi. Peygamber (sav): “Bırak onu, Siz amellerden takat

¹⁴⁸ İbn Mace, Dua, 5; Tirmizi, Daavat 84; Tirmizi bu hadisin senedi için hasen sahihtir demiştir.

¹⁴⁹ Buhârî, Sahîh, I, 182. Müslim, Sahîh, IV, 1999; İbn. Hanbel, Müsned, IV, 404; Tirmizî, Sünen, IV, 325. Nesâî, Sünen, II, 41.

yetirebileceğiniz kadarını yapınız, Allaha yemin ederim ki siz usanmadıkça Allah (karşılığını vermede) usanmaz. Allah katında amellerin en üstünü kişinin devamlı yaptığı amelidir.”¹⁵⁰

2- “Her iyilik bir sadakadır.” (HK: Buhâri, Edeb, 33.)

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi ve değerlendirme:

Câbir b. Abdullah'ın (ra) naklettiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Her iyilik/güzel iş bir sadakadır.”¹⁵¹ Sahih bir hadistir.

Aynı hadis “İnsanı İyilik Yaşatır 20.03.2015” başlıklı ve tarihli hutbede de kullanılmıştır.

7.5. Sıla-İ Rahim (24.07.2015)

1-“Rahim yani (akraba ilişkileri) Arş'a asılıdır ve şöyle der: "Beni gözeteni Allah gözet sin, beni terk edeni Allah terk etsin." (HK: Buhari, Edeb,13; Müslüm, Birr, 17.)¹⁵²

2- Bir gün, adamın biri Efendimizin devesinin yularına yapışır ve: “Cennete girmek ve cehennemden uzaklaşmak için ne yapmalıyım?” diye sorar. Peygamberimiz (s.a.v.): “Allah’a ibadet eder, O’ndan başkasını ilah yerine koymazsın; namaz kılıp zekât verirsin ve akrabanı koruyup gözetirsin.” şeklinde cevap verir. (HK: Müslim, İman, 14.)

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Muaz, Hz. Peygamber'e, “Bana cennete girmemi sağlayacak bir davranış söyler misin?” demiş, bu soruyu çok beğenen Peygamber Efendimiz ona, “Aferin sana! Sen bana önemli bir soru sordun fakat bu iş Allah'ın hayır dilediği kişiye kolaydır.” buyurduktan sonra, “Allah'a ve âhîret gününe iman eder, namaz kılar, yalnızca bir olan Allah'a kulluk eder, O'na hiçbir şeyi ortak koşmaz, ölünceye kadar da bu hâl üzere kalırsın.” diyerek mukabelede bulunmuştur. Muâz ile sohbetine

¹⁵⁰ Buhari, İman, 32, Rikak, 18. Bk: Müslim, Müsafirin, 218; İbn. Hanbel, Müsned, VI, 61, 165.

¹⁵¹ Buhâri, Edeb, 33. Tirmizi, Birr, 45. İbn. Hanbel, Müsned, III, 360.

¹⁵² Buharî, Edeb,13 (VII, 73); Tirmizî, Birr,16 (IV, 324); İbn. Hanbel, I, 190,321, II, 160, 295, 383, 406.

devam eden Resûl-i Ekrem, ona dinden bahsetmiş ve şöyle buyurmuştur: “Bu işin (dinin) başı, Allah'tan başka ilâh olmadığına, O'nun ortağının bulunmadığına ve Muhammed'in de O'nun kulu ve peygamberi olduğuna iman etmek, bu işin (dinin) direği namaz kılmak ve zekât vermek, bu işin (dinin) zirvesi de Allah yolunda cihad etmektir.”¹⁵³

3- Her konuda bize rehber olan Hz. Muhammed (s.a.v.), akrabalık bağlarını koruma konusunda da bizim için mükemmel bir örnektir. Nitekim daha peygamberliğin ilk günlerinde “Allah Seni ne ile gönderdi?” sorusuna muhatap olmuş, bu soruya Resul-i Ekrem (s.a.v.): “Hısım ve akrabayı gözetmekle!” şeklinde cevap vermiştir. (Müslim, Misafirin, 294.)¹⁵⁴

Not: Hadisin kaynağına ulaşılamamıştır.

4- “Akrabasını ihmal eden, bunun cezasını hem dünyada, hem de ahirette çeker.” (HK: Ebu Davud, Edep, 43.)¹⁵⁵

7.6. İnsan: Akıllı Ve Sorumlu Varlık (31.07.2015)

1- “Nerede olursan ol, Allah’a karşı gelmekten sakın. Şayet bir kötülük yaparsan onu affettirecek bir iyilik yap. İnsanlara da güzel ahlâkla davran!” (HK: Tirmizî, Birr ve Sıla, 55)

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Ebû Zer diyor ki: “Allah Resûlü (sav) bana şöyle dedi: 'Nerede olursan ol, Allah'a karşı gelmekten sakın. Bir kötülüğün arkasından hemen iyilik yap ki onu yok etsin. Bir de insanlara güzel ahlâkla davran!' ”¹⁵⁶

2- “Müslüman; insanların, elinden ve dilinden zarar görmedikleri kişidir. Mümin ise, insanların canları ve mallarını kendisine karşı güvende bildikleri kimsedir.” (HK: Nesâî, İman ve Şerâihû, 8.)¹⁵⁷

¹⁵³ İbn Hanbel, V, 245, Müslim, İman, 14.

¹⁵⁴ Hadisin kaynağına ulaşılamamıştır.

¹⁵⁵ Ebû Dâvûd, Edeb 43; Tirmizî, Kıyâme 57; İbn Mâce, Zühd 23)

¹⁵⁶ Tirmizî, Birr, 55.

Not: Hutbede hadisin, “Müslüman; insanların, elinden ve dilinden zarar görmedikleri kişidir. Mümin ise, insanların canları ve mallarını kendisine karşı güvende bildikleri kimsedir.” kısmı ihtisar yolu ile zikredilmiştir. Tirmizi’ye göre hadis hasen sahihtir.¹⁵⁸

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Amir eş-Şa’bi’den rivayet oldu ki Ben Abdullah b. Amr 'dan (ra) işittim, şöyle diyordu: Peygamber (sav): “Müslüman, dilinden ve elinden Müslümanların selamette kaldığı kimsedir. Muhacir de Allahın yasakladığı şeyleri terk edendir”¹⁵⁹ buyurdu.

8. 2015 AĞUSTOS AYI HUTBELERİ

8.1. Kulluğun Özü: İhsan (07.08.2015)

1-Bir gün Resûlullah (s.a.s) Efendimiz, ashabıyla sohbet ederken kimsenin tanımadığı bir şahıs çıkageldi; Allah Resulü’nün yanına oturdu ve “Bana İslâm’dan bahset!” dedi. Resûlullah (s.a.s) şöyle cevap verdi: “İslâm, Allah’tan başka ilâh olmadığını ve Muhammed’in Allah’ın elçisi olduğunu kabul etmen; namazı kılman, zekâtı vermen, Ramazan orucunu tutman ve eğer gücün yetiyorsa hac görevini yerine getirmendir.” Bu cevap üzerine, “Bana iman anlat.” dedi sahabenin şaşkın bakışlarla takip ettiği sesin sahibi. Peygamberimiz (s.a.s), “İman; Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe ve kadere inanmandır.” buyurdu. O zat, bu sefer “Bana ihsanı anlat.” dedi. Efendimiz de, “İhsan, Allah’ı görüyormuşçasına kulluk etmendir. Çünkü sen O’nu görmesen de O seni görmektedir.” karşılığını verdi.

Allah Resûlü (s.a.s), bir müddet sonra oradan ayrılıp giden bu şahsın Cebrail (a.s) olduğunu bildirdi. (HK: Buhârî, İmân, 37.)¹⁶⁰

¹⁵⁷ Müslim, İman, 164; İbn. Hanbel, II, 160, 187; Tirmizi, İman, 12; Nesai, İman, 8; Tirmizi’ye göre hadis hasen sahihtir,

¹⁵⁸ Tirmizi, İman, 12.

¹⁵⁹ Buhari, İman, 4, Rikak, 26. Bk: Ebu Davud, Cihad, 2; Tirmizi, İman,12; Nesei, İman, 9; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 163, 192, 193, 205, 209, 212, 224; İbn Mace, Fiten, 2.

¹⁶⁰ Buhari, İman, 37 (I, 18); Müslim, İman, 1 (I, 36-37); İbn. Hanbel, II, 46; İbn Mace, Mukaddime, 9 (I, 25); Ebu Davud, Sünnet, 16 (V, 72).

2- (Kutsi Hadis): "... Beni andığı müddetçe ben kulumla beraberim. O beni kendi başına anarsa, ben de onu kendim anarım. O beni bir topluluk içinde anarsa, ben onu daha hayırlı bir topluluk içinde anarım... Kulum bana yürüyerek gelirse, ben ona koşarak gelirim!" (HK: Buhârî, Tevhîd, 15.)¹⁶¹

Not: Hutbede kullanılan hadisin birebir manası verilmemiş buna karşın hutbenin konusuna göre ihtisar ve yerine göre yorum yoluyla ziyadeler yapılmıştır. Hadis muttefekun aleyhtir.

8.2. Namaz (14.08.2015)

1-"Namaz dinin direğidir..." (HK: Tirmizî, İman, 8.)¹⁶²

Aclûnî, "namaz dinin direğidir" ibaresinden sonraki cümlelerin fukahaya ait olduğunu belirtmiştir.¹⁶³

2- Peygamberimiz (s.a.s)'e Miraç hediyesi olan namaz, bütün semavi dinlerde var olan ve bütün peygamberlerin Allah'a yönelişinin en somut örneğidir. Nesiller boyu peygamberler tarafından emredilen ve Allah-kul ilişkisinin tesisi olan namaz, dinin direğidir.¹⁶⁴ Kulun günde beş defa Allah'ın huzurunda durarak yerine getirdiği ve kıyamet gününde kişinin ilk olarak hesaba çekileceği bir ibadettir. (HK: Bkz. El-Camiu's-sağir, h. no: 5186.)¹⁶⁵

Not: Aclûnî, "namaz dinin direğidir" ibaresinden sonraki cümlelerin fukahaya ait olduğunu belirtilmektedir.¹⁶⁶

3- Bir gün rasulullah (s.a.s), "Birinizin kapısı önünde günde beş defa yıkandığı bir nehir olsa, o kimsede kir namına bir şeyin kalabileceğini düşünebilir misiniz?" diye sorar. Sahabe, "Hiç kir kalmaz." diye cevap verir. Bunun üzerine peygamberimiz, "işte beş vakit namaz da böyledir. Allah bu namazlarla günahları yok eder." buyurur.

¹⁶¹ Buhari, Tevhid 15, Tirmizi, Deavât 132 (3603), Nesâî, Sünen ü'l-Kübra (7730).

¹⁶² Aclûnî, Keşfu'l-Hafa, II, 31, hadis no:1621

¹⁶³ Aclûnî, A.g.e., II, 31.

¹⁶⁴ Aclûnî, A.g.e. II, 31.

¹⁶⁵ Nesei, Salât, 9; Tirmizi, Salât, 305; İbn. Hanbel, Müsned, IV, 103, V, 72; İbn Mace, İkametü's-salât, 202, Riyazü's Salihin Ter. C.2,S,398.

¹⁶⁶ Aclûnî, A.g.e., II, 31.

(HK: Buhari, Mevakitu's-salât, 6; Müslim, Mesacid, 283.)¹⁶⁷ Tirmizi'ye göre hadis hasen sahihtir

8.3. Müslüman Başkasını Aldatmaz (21.08.2015)

1-Resûlullah (s.a.v.) pazarda bir buğday sergisine uğradı. Elini buğday yığınının içine daldırdı, parmakları ıslandı. Bunun üzerine satıcıya:

- "Ey satıcı! Bu ıslaklık nedir?" buyurdu. Adam:

- Ey Allah'ın Resulü! Yağmur ıslattı, dedi. Resûl-i Ekrem:

- "İnsanların görüp aldanmaması için o ıslak kısmı ekinin üstüne çıkarsaydın ya! Kim bizi aldatırsa, bizden değildir" buyurdu. (HK: Müslim, İman 164; Tirmizî, Büyü. 74.)¹⁶⁸

2- Allah Resulü ise; aldatanların, şefaatten mahrum kalacaklarını ve sevgisini kazanmayacaklarını uyarısında bulunmuş (HK: Tirmizi, Menakıp, 69.)¹⁶⁹ , hatta malını satmak için çokça yemin edenlerin ve malındaki kusuru açıklamadan satan kimselerin Allah'ın gazabına uğrayacaklarını ve melekler tarafından lanetleneceklerini haber vermiştir. (HK: Nesâî, Zekât, 77; İbn Mace, Ticaret, 45.)¹⁷⁰

Not: Aynı cümle içerisinde iki farklı hadise atıf yapılmış fakat her iki hadisin de metinleri kullanılmadan hadisler mealen zikredilmiştir. Tirmizi, birinci hadis hakkında "bu hadis garibdir" tabirini kullanmıştır.

Tirmizî ikinci hadisle ilgili ise "hasen sahih " tabirini kullanmıştır.

3- "Kim, bir adamın karısını veya kölesini ayartıp aldatırsa bizden değildir." (HK: Ebu Davud, Edep, 126.)¹⁷¹

Not: hadis, kaynaktan olduğu gibi tercüme edilmek suretiyle hutbede kullanılmıştır.

¹⁶⁷ Buhari, Salât, 6; Müslim, Mesacid 284; İbn. Hanbel II, 379; Darimi, Salât 1; Tirmizi, Emsal, 5 (Tirmizi'ye göre hadis hasen sahihtir); Nesâî , Salât, 7

¹⁶⁸ Müslim, İman, 164; Ebu Davud, Buyu, 50; İbn Mace, Ticaret, 36; Tirmizi, Büyü, 72; İbn. Hanbel, II, 50, 242, 417, III, 466, IV, 46; Dârimî, Buyû 10, (hno: 2446), II, 698.

¹⁶⁹ Tirmizî, Menâkıb, 69.

¹⁷⁰ Müslim, İman, 43, 164; İbn Mâce, Ticârât: 45.

¹⁷¹ Ebû Dâvûd, Edeb 126

8.4. Hac Yolculuğundan Hak Yolculuğuna (28.08.2015)

1- Gönlün Allah'a bağlanıp, her türlü kötülükten uzak durularak yerine getirilen hac, mümini her türlü günahlardan arındırır. Efendimiz (s.a.s)'in ifadesiyle böyle bir Haccın karşılığı da cennettir. (HK: Buhârî, Umre, 1.)¹⁷² Tirmizi'ye göre hadis hasen sahihtir. Hadis muttefikun aleyhtir.

2- “Ameller, niyetlere göredir. Herkese ancak niyet ettiğinin karşılığı vardır” (HK: Buhârî, Bedü'l-vahy, 1.)¹⁷³ Hadis muttefekun aleyhtir. Tirmizi'ye göre hadis hasen sahihtir.¹⁷⁴

9. 2015 EYLÜL AYI HUTBELERİ

9.1. Kardeşliği Körelten Afetler: Tecessüs, Su-i Zan (04.09.2015)

1-“ Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Birbirinizin özel hallerinin peşine düşmeyin. Birbirinize haset etmeyin. Birbirinize sırt çevirmeyin. Birbirinize karşı kin beslemeyin. Ey Allah'ın kulları, kardeş olun!” (HK: Buhârî, Edeb, 57.)¹⁷⁵

2- Peygamberimiz (s.a.s), her duyduğunu söylemesinin kişiye günah olarak yeteceğini; (HK: Ebu Davud, Edeb, 80.)¹⁷⁶ insanların, düşünmeksizin ağızlarından çıkan sözler sebebiyle cehenneme sürüklenebileceklerini bildirmiştir. (HK: Müslim, Birr ve Sıla, 105.)

Not: Aynı cümle içerisinde iki adet hadis kaynağı gösterilmesine rağmen her iki hadisin de metinleri verilmemiş hutbeyi hazırlayan kişi cümleleriyle hadisin mesajını zikretmiştir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

“Doğruluktan ayrılmayın. Çünkü doğruluk (insanı) iyiliğe, iyilik de cennete götürür. Kişi devamlı doğru söyler ve doğruluktan ayrılmazsa Allah katında

¹⁷² Buhari, Umre, 1; Müslim, Hac, 437; Muvatta, Hac, 21; İbn. Hanbel, II, 246, 461, 462, III, 325;

Tirmizi, Hac 88 (Tirmizi'ye göre hadis hasen sahihtir); Nesâî, Menasik 3,5,77; İbn Mace, Menasik, 3

¹⁷³ Buhari, Bed'ül-vahy, 1, İman, 41, Nikâh, 5, Menakıbu'l- Ensar, 45, İtk 6, Eyman, 23, Hiyel, 1; Müslim, İmaret, 155; İbn. Hanbel, II, 25, 43; Ebu Davud, Talak, 11; İbn Mace, Zühd 26; Tirmizi, Fezailü'l-Cihad, 16; Nesâî, Taharet 60, Talak, 24, Eyman, 19.

¹⁷⁴ Tirmizi, Fezailü'l-Cihad, 16.

¹⁷⁵ Muvatta, Hasenu'l-Hulk, 4; İbn. Hanbel, 3/209,225.

¹⁷⁶ Müslim, Mukaddime, 5.

'doğru/sıddık' olarak tescillenir. Yalandan sakının! Çünkü yalan (insanı) kötülüğe, kötülük de cehenneme götürür. Kişi devamlı yalan söyler, yalan peşinde koşarsa Allah katında “yalancı/kezzâb” olarak tescillenir.”¹⁷⁷

9.2. Birliğimizi, Beraberliğimizi, Kardeşliğimizi Muhafaza Edelim (11.09.2015)

1-“...Birbirinize nefret ve düşmanlık beslemeyin. Birbirinize haset etmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah’ın kulları, kardeş olun!” (HK: Buhârî, Edeb, 57.)¹⁷⁸

9.3. Kurbanlarımız Kardeşlik İçin (18.09.2015)

1- “Âdemoğlu kurban bayramı günlerinde Allah katında kurbandan daha sevimli bir amel işlemiş olmaz...” (HK: Tirmizî, Edâhî, 1.)¹⁷⁹ Tirmizî’ye göre hadis hasen garibtir.

9.4. Kurban Bayramı (24.09.2015)

1-“Bugün ilk işimiz, bayram namazı kılmak, sonra da kurban kesmektir. Böyle yapanlar, sünnetimize uygun davranmış olur.” (HK: Buhârî, İdeyn, 3.)¹⁸⁰

9.5. Ticaret Ahlakı (25.09.2015)

1- Resûlullah (s.a.v.) pazarda bir buğday sergisine uğradı. Elini buğday yığınının içine daldırdı, parmakları ıslandı. Bunun üzerine satıcıya:

- "Ey satıcı! Bu ıslaklık nedir?" buyurdu. Adam:

- Ey Allah'ın Resulü! Yağmur ıslattı, dedi. Resûl-i Ekrem:

- "İnsanların görüp aldanmaması için o ıslak kısmı ekinin üstüne çıkarsaydın ya! Kim bizi aldatırsa, bizden değildir" buyurdu. (HK: Müslim, İman 164; Tirmizî, Büyü. 74.)¹⁸¹ Tirmizî bu hadisle ilgili “hasen sahih “ tabirini kullanmıştır.

¹⁷⁷ Müslim, Birr, 105.

¹⁷⁸ Muvatta, Hasenu'l-Hulk, 4; İbn. Hanbel,3/209,225.

¹⁷⁹ İbn Mace, Edâhî 3; Tirmizî, Edâhî 1; Tirmizî’ye göre hadis hasen garibtir.

¹⁸⁰ Buhari, İdeyn, 10.

¹⁸¹ Müslim, İman, 164; Ebu Davud, Buyu, 50; İbn Mace, Ticaret, 36; Tirmizî, Buyu, 72; İbn. Hanbel, II, 50, 242, 417, III, 466, IV, 46; Dârimî, Buyû 10, (hno: 2446), II, 698.

2- “Kazancın onda dokuzunun ticarete olduğu...” (HK: Münâvî, Feyzül-kadir, 3/220)¹⁸²

Hadisin kaynağına ulaşamamıştır. ¹⁸³

3- “Âdemoğlunun iki dere dolusu malı olsa bir üçüncüsünü ister. Âdemoğlunun içini (karnını) topraktan başka bir şey dolduramaz.” (HK: Buhârî, Rikâk, 10; Müslim, Zekât, 116)¹⁸⁴ Hadis muttefikun aleyhtir.

4- Allah Resulü ise aldatanların, şefaatinde mahrum kalacaklarını ve sevgisini kazanmayacaklarını uyarısında bulunmuş. (HK: Tirmizi, Menakip, 69.)¹⁸⁵ Hatta malını satmak için çokça yemin edenlerin ve malındaki kusuru açıklamadan satan kimselerin Allah’ın gazabına uğrayacaklarını ve melekler tarafından lanetleneceklerini haber vermiştir. (HK: Nesâî, Zekât, 77; İbn Mace, Ticaret, 45.)¹⁸⁶

Not: Aynı cümle içerisinde iki farklı hadise atıf yapılmış fakat her iki hadisin de metinleri kullanılmadan hadisler mealen zikredilmiştir. Tirmizi, birinci hadis hadis hakkında “bu hadis garibdir” tabirini kullanmıştır.

Tirmizî ikinci hadisle ilgili ise “hasen sahih “ tabirini kullanmıştır.

Aynı hadisler ve kullanılma şekli hiç değiştirilmeden 21.08.2015 tarihindeki hutbede de kullanılmıştır.

5- “Doğru tacir, kıyamet günü Arş’ın gölgesindedir.” (HK: İbn Mâce, Ticaret 1)¹⁸⁷

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

“Sözü ve muâmelesi doğru tüccâr, kıyâmet gününde arşın gölgesi altındadır.”¹⁸⁸

6- “Doğru sözlü, dürüst ve güvenilir tacir, nebilere, sıddıklar ve şehitlerle beraberdir.” (HK: Tirmizî, Büyû, 4.)¹⁸⁹

¹⁸² Hadisin kaynağına ulaşamamıştır.

¹⁸³ Hadisin kaynağına ulaşamamıştır.

¹⁸⁴ Buhârî, Rikak 10; Müslim, Zekât 116-119.

¹⁸⁵ Tirmizî, Menâkıb, 69.

¹⁸⁶ Müslim, İman, 43, 164; İbn Mâce, Ticârât: 45.

¹⁸⁷ İbn Mâce, Ticârât 1

¹⁸⁸ İbn Mâce, Ticârât 1

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Ebu Said'den (ra) rivayete göre, Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Dürüst ve güvenilir tüccar Peygamberler, (peygamberleri tasdik eden) doğru kimseler ve şehidlerle beraberdir.”¹⁹⁰ Hadis hasendir.¹⁹¹

10. 2015 EKİM AYI HUTBELERİ

10.1. Yaratan Rabbinin Adıyla Oku! (02.10.2015)

1-“İlim için yola koyulan kimse, dönünceye kadar Allah yolundadır.” (HK: Tirmizi, İlim, 2.)

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Enes b. Malik'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Her kim ilim tahsil etmek için yola çıksa, dönünceye kadar Allah yolundadır.”¹⁹² Tirmizi'ye göre hadis hasendir.

2- Efendimiz (s.a.s) de, ilme talip olanlara Allah'ın cennete giden yolu kolaylaştıracağını müjdeledi. (HK: Tirmizi, İlim, 19.)¹⁹³

Tirmizî, hadis için “hasen sahih” demiştir.

3- “Allah'ım! Fayda vermeyen ilimden, kabul edilmeyen duadan, korkmayan kalpten, doymayan nefisten sana sığınırım.” (HK: Tirmizi, Deavât, 68.)¹⁹⁴

10.2. Namaz Diriliştir (09.10.2015)

1- “Her kim beş vakit namazı, Allah rızası ve ibadet bilinciyle rükûları, secdeleri, abdest ve vakitlerine riayet ederek kılsa cennete girer.” (HK: İbn Hanbel, IV, 266.)¹⁹⁵

¹⁸⁹ Darimi, Buyu 8; Tirmizi, Büyü, 4, İbn Mace, Ticaret, 1.

¹⁹⁰ Tirmizi, Büyü, 4; Darimi, Büyü, 8; İbn Mace, Ticaret, 1.

¹⁹¹ Tirmizi, Büyü, 4.

¹⁹² Tirmizî, İlm 2, (2649); İbn Mâce, Mukaddime 17, (227). Canan İbrahim, Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi, Akçağ Yayınları: 11/493.

¹⁹³ Müslim, Zikir, 38; İbn Mâce, Mukaddime, 17; İbn. Hanbel, Müsned, II,252; Ebû Dâvûd, Vitr,14; Tirmizî, Kırâat,10.

¹⁹⁴ İbn Mâce, Zühd, 37.

2- Namazla arınır, tazelenir ve güçleniriz. Biliriz ki; en hayırlı amellerimizden birisi, vaktinde kıldığımız namazımızdır. (HK: Buhârî, Tevhid, 48.)

Not: Hadisin, “Namazla arınır, tazelenir ve güçleniriz. Biliriz ki; en hayırlı amellerimizden birisi, vaktinde kıldığımız namazımızdır” kısmı ihtisar ile ve yorumlu bir şekilde zikredilmiştir. Hadis muttefikun aleyhtir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

“Ömer'den (ra) rivayet oldu ki bir adam geldi ve Ya Rasulullah! İslam dininde Allah katında hangi şey daha güzeldir? dedi. Peygamber (sav): “Vaktinde kılınan namazdır. Kim namazı terk ederse, Onun dini yoktur. Namaz, dinin direğidir”¹⁹⁶ buyurdu.

3- Ve namazımız, bizleri her türlü kötülük ve gûnahtan koruyan kalkanımızdır. Yine biliriz ki; ahirette ilk sualimiz namazımızdan olacaktır. (HK: Nesâî, Muhârebe, 2.)

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Ebû Hureyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “(Kıyamet günü) kulun ilk hesaba çekileceği şey namazıdır. Eğer bunu tam olarak yapmışsa (ne âlâ!) Ama (farz namazları tamam) değilse Yüce Allah, 'Kulumun nafilerine bakın.' buyurur. Eğer nafile namazı bulunursa, 'Onunla farzları tamamlayın.' buyurur.”¹⁹⁷

4- Efendimiz (s.a.s), namazı “gözünün nuru”(HK: Nesâî, İşratü'n-Nisâ, 1)¹⁹⁸, “cennetin anahtarı”(HK: Tirmizî, Tahâret, 1.) olarak nitelendirmiştir.

Not: Not: Aynı cümle içerisinde iki farklı hadise atıf yapılmış fakat her iki hadisin de metinleri kullanılmadan hadisler mealen zikredilmiştir.

¹⁹⁵ İbn. Hanbel, IV, 266.

¹⁹⁶ Buhari, Mevâkit, 5 (I, 134); Müslim, İman, 137 (I, 89); İbn. Hanbel I, 409, 439; Nesai, Mevâkit, 51 (I, 292); Tirmizi, Birr, 2(IV, 310).

¹⁹⁷ İbn. Hanbel, Müsned, IV, 103, V, 72; Tirmizi, Salât, 305; Nesei, Salât, 9; İbn Mace, İkametü's-salât, 202, Riyazü's Salihin Ter. C.2,S,398.

¹⁹⁸ Müslim, Taharet, 1; Tirmizi, Deavât, 86; İbn. Hanbel, Müsned, V, 342; Darimi, Taharet, 2

Hadis Kaynaklarda şu şekilde nakledilmiştir.

Câbir b. Abdullah'ın (ra) naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Cennetin anahtarı, namazdır...”¹⁹⁹

10.3. Merhamet İksirini Yudumlayabilmek (16.10.2015)

1- Peygamber Efendimiz (s.a.s)'in ifadesiyle “hürmete layık bir aya” (HK: Müslim, Sıyâm, 203.)²⁰⁰ ve yeni bir yıla girdik.

2- Kerbelâ, Peygamberimiz (s.a.s)'in ciğerpareisi, reyhan kokulu torunu, cennet gençlerinin efendisi Hz. Hüseyin'in,(HK: İbn Mâce, Sunne, 11/4.)²⁰¹ çoğu ehl-i beytten olan yetmişden fazla mümin ile birlikte şehit edildiği yerdir.

3-“Siz yeryüzündekilere merhamet edin ki Yüce Allah da size merhamet etsin.” (HK: Ebû Dâvûd, Edeb, 58.)²⁰²

Tirmizi'ye göre hadis hasen sahihtir. Abdullah b. Amr'dan rivayet edilmiştir.

4- Âlemlerin Rabbi, “Rahmetim gazabımı geçti.” (HK: Buhârî, Tevhid, 22.)²⁰³ buyurarak merhametinin enginliğini haber vermiştir.

10.4. Muharrem Ve Aşure (23.10.2015)

1-“Ramazan ayından sonra tutulan oruçların en hayırlısı, Allah'ın ayı olan Muharrem'de tutulan oruçtur. Farz namazlardan sonra en faziletli namaz ise geceleyin kılınan namazdır.” (HK: Müslim, Sıyam, 202)²⁰⁴

2- Ayrıca Peygamberimiz (s.a.s.), bu ayın aşure günü olarak bilinen onuncu gününü, bir öncesi ve bir sonrası ile oruçlu geçirmeyi tavsiye etmiştir. (HK: Tirmizi, Savm, 46.)²⁰⁵ Tirmizi'nin belirttiğine göre hadis sahihtir.

¹⁹⁹ Tirmizî, Tahâret, 1.

²⁰⁰ Müslim, Sıyam, 202. Bk: Ebu Davud, Sıyam, 55; Nesei, Kıyamü'l- Leyl, 6; İbn. Hanbel, Müsned, II, 303, 329, 342; Tirmizi, Salât, 324, Savm, 40; Darimi, Savm, 45; İbn Mace, Sıyam, 43.

²⁰¹ Tirmizî, Menâkıb, 30.

²⁰² Ebu Davud, edep, 58; Tirmizi, Birr, 16.

²⁰³ Buhârî, Tevhid 15, 22, 28, 55, Müslim, Tevbe 14, (2751); Tirmizi, Daavat 109, (3537).

²⁰⁴ Müslim, Savm, 202; Ebu Davud, Savm, 56; Tirmizi, Mevâkit, 207; Nesâî, Kıyamü'l-leyl, 6.

²⁰⁵ Buhari, Savm, 69; Müslim, Sıyam, 113- 128; Muvatta, Sıyam, 11; İbn. Hanbel II, 57,143, VI, 50, 162, 243; Ebu Davud, Savm, 64; İbn Mace, Sıyam, 41; Tirmizi , Savm, 49.

3- “Müslüman, elinden ve dilinden insanların emin olduğu kimsedir.” (HK: Buhârî, İmân, 4,5.)²⁰⁶ Tirmizi’ye göre hadis hasen sahihtir.

4- “insanların canları ve malları konusunda kendisinden emin olduğu kimsedir” (HK: Müslim, Fedâil, 2319; II,1809.)²⁰⁷

Tirmizi’ye göre hadis hasen sahihtir.

5-“İnsanlara merhamet etmeyene, Allah da merhamet etmez.” (HK: Buhârî, Edeb, 18)²⁰⁸

10.5. İbadetlerimizi İhlâs Ve Samimiyetle Yapalım (30.10.2015)

1- “Kim Allah için verir, Allah için meneder, Allah için sever, Allah için buğzeder ve Allah için nikâh ederse imanını kemale erdirmiş olur.” (HK: Tirmizi, Kıyamet, 60.)²⁰⁹

2- "Ameller ancak niyetlere göredir. Herkesin ancak niyetine göre amelinin karşılığı vardır." (HK: Buhârî, Bedü'l-Vahy, 1; Müslim, İmare, 155; Ebu Davud, Talak, 11.)²¹⁰ Tirmizi’ye göre hadis hasen sahihtir.

Tirmizi’ye göre hadis hasen sahihtir.

3-"Kim yaptığı ameli insanlara duyurursa Allah onun kusurlarını insanlara duyurur. Kim de gösteriş için amel yaparsa Allah onun gösterişini meydana çıkarır." (HK: Buhari, Rikak, 11/335; Zühd ve'r-Rekaik, 4/2289.)²¹¹

4- "Kim ihlâs ile (La ilahe illallah) derse cennete girer." buyurdu. Onun ihlâsı nedir? diye soruldu ." Allah'ın haramlarından kişiyi korumasıdır". (HK: Feyzül-Kadir, 6/189.)²¹²

²⁰⁶ Müslim, İman, 164; İbn. hanbel, II, 160, 187; Tirmizi, İman, 12; Nesai, İman, 8.

²⁰⁷ Müslim, İman, 164; Tirmizi, İman; İbn Hanbel, II, 160, 187; 12; Nesai, İman, 8.

²⁰⁸ Buhari, Edep, 18, Tevhid 2; Müslim, Fezail, 66; İbn. Hanbel, II, 351, IV, 360, 362, 365, 366; Tirmizi, Birr, 16, Zühd, 48.

²⁰⁹ Muvatta, Şi'r 5; İbn. Hanbel, Hanbel V, 233; İmam Malik'e göre hadis sahihtir.

²¹⁰ Buhari, Bed'ül-vahy, 1, İman, 41, Nikâh, 5, Menakıbu'l- Ensar, 45, İtk 6, Eyman, 23, Hiyel, 1; Müslim, İmaret, 155; Ebu Davud, Talak, 11; İbn. Hanbel, II, 25, 43; İbn Mace, Zühd 26; Tirmizi, Fezailü'l-Cihad, 16, Tirmizi'ye göre hadis hasen sahihtir; Nesai, Taharet 60, Talak, 24, Eyman, 19.

²¹¹ Buhârî, Rikak 36, Ahkâm 9; Müslim, Zühd 47-48. Ayrıca bk. Tirmizî, Zühd 48.

5- “Kim kırk gün Allah için İhlâsla hareket ederse hikmet pınarları kalbinden diline dökülür.” (HK: el-Fethu'l-Kebîr, II, 376.)

Not: Ana kaynaklarda hadise ulaşılamamıştır.

11. 2015 KASIM AYI HUTBELERİ

11.1. Her İnsan Allah'ın Bir Âyetidir (06.11.2015)

1- “Ey Kâbe! Sen ne güzelsin. Senin kokun ne güzeldir. Senin azametine ve kutsallığına hayranım. Fakat Allah'a yemin ederim ki, müminin saygınlığı Allah katında senin saygınlığından daha fazladır...” (HK: İbn Mâce, Fiten, 2.)²¹³

2- “İnsanlar Âdem'in çocuklarıdır, Âdem ise topraktır.” (HK: Tirmizî, Menâkıb, 74.)²¹⁴

11.2. Zikir: Kalplere Hayat Veren İksir (13.11.2015)

1- “Rabbini zikreden ile zikretmeyenin durumu, diri ile ölüne durumuna benzer.” (HK: Buhârî, Deavât, 66.)²¹⁵

2- “Rabbim! Beni sana çokça şükreden, seni çokça zikreden, senin azabından çekinen, sana hakkıyla itaat eden, sadece senin için eğilen, daima sana yalvarıp yönelen bir kişi eyle! (HK: İbn Mâce, Duâ, 2.)²¹⁶

11.3. Küresel Terörün Hedef Aldığı Din: İslam (20.11.2015)

1-“Müslüman, elinden ve dilinden Müslümanların güvende oldukları kişidir. Mümin ise canları ve malları hususunda insanların kendisinden emin oldukları kişidir.” (HK: Tirmizî, İmân, 12.)²¹⁷

Not: Hutbede hadisin, “Müslüman, elinden ve dilinden Müslümanların güvende oldukları kişidir. Mümin ise canları ve malları hususunda insanların

²¹² Buhârî, Tevhîd, 36, İlim, 49, Müslim, İmân, 325.

²¹³ İbn Mâce, Fiten, 2.

²¹⁴ İbn. Hanbel, Müsned, V, 411.

²¹⁵ Buhârî, Daavât 66; Müslim, Salâtü'l-Müsâfirin 211, (779). Canan İbrahim, Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi, Akçağ Yayınları:7/200

²¹⁶ İbn. Hanbel II, 299; Ebû Dâvûd, Vitir, 26; Nesai, Sehv, 60.

²¹⁷ Müslim, İman, 164; Tirmizi, İman, 12; İbn. Hanbel, II, 160, 187; Nesai, İman, 8.

kendisinden emin oldukları kişidir.” kısmı ihtisar yolu ile zikredilmiştir. Tirmizi’ye göre hadis hasen sahihtir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Amir eş-Şa’bi’den rivayet oldu ki Ben Abdullah b. Amr 'dan (ra) işittim, şöyle diyordu: Peygamber (sav): “Müslüman, dilinden ve elinden Müslümanların selamette kaldığı kimsedir. Muhacir de Allahın yasakladığı şeyleri terk edendir”²¹⁸ buyurdu.

11.4. İmanı Hayat Kılabilmek (27.11.2015)

1- Âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamberimiz (s.a.s)’e bir gün, “İman nedir?” diye soruldu. Efendimiz, “İman, seni dünyada mesut kılacak bir ahlaktır. Allah’ın haram kıldıklarından uzaklaştıracak bir takvadır. Cahillerin yapıp ettiklerinden uzak tutacak vakur bir duruştur.” (HK: Taberânî, Mu’cemu’l-Evsat, 5005.)²¹⁹ şeklinde cevap verdi.

2- “Kendiniz için istediğinizi kardeşiniz için de istemedikçe kâmil manada iman etmiş olamazsınız.” (HK: Buhârî, İman, 7.)

Not: Hadis küçük mana farklılıkları hariç aşıyla birebir verilmiştir. Hadis muttefikun aleyhtir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

“Hiçbiriniz, kendiniz için arzu ettiğini kardeşi için arzu etmedikçe, gerçekten iman etmiş olmaz” buyurdu.²²⁰

3- “İman etmeden cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmeden de gerçek anlamda iman etmiş olamazsınız.” (HK: Müslim, İman, 93.)

²¹⁸ Buhari, İman, 4, Rikak, 26. Bk: Ebu Davud, Cihad, 2; Tirmizi, İman,12; Nesei, İman, 9; İbn. Hanbel, Müsned, II, 163, 192, 193, 205, 209, 212, 224; İbn Mace, Fiten, 2.

²¹⁹ Taberânî, Mu’cemu’l-Evsat, 5005.

²²⁰ Buhari, İman, 7. Bk: Müslim, İman, 107; Tirmizi, Sıfatü’l-Kıyamet, 59; Nesei, İman, 19, 33; İbn. Hanbel, III, 206, 272, 278; İbn Mace, İman, 9.

Not: Zikredilen hutbede hadisin, hutbenin konusuyla ilgili olan “İman etmeden cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmeden de gerçek anlamda iman etmiş olamazsınız.” kısmı ihtisar ile verilmiştir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

İman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de gerçekten iman etmiş olmazsınız. Size yaptığınız zaman birbirinizi seveceğiniz bir şey göstereyim mi? Aranızda selamı yayınız” buyurdu.²²¹

4- “Utanmadıktan sonra dilediğini yap.” (HK: Buhârî, Ehâdisü’l-Enbiyâ, 54.)²²²

Not: Buhârî’nin (ö. 256/870) Sahih’inde ise, Ebû Mesud’dan arka arkaya iki rivayet gelmektedir. Rivayette kullanılan fiiller değişse de anlam değişmemektedir.²²³ Hadis başka birçok kaynakta geçmekte olup burada bu kadarlık bir değerlendirme ile yetinelim.

5- “Allah’ım! Beni amellerin ve ahlâkın en güzeline kavuşturun. Onların en güzeline ancak sen ulaştırabilirsin. Beni kötü işlerden ve kötü ahlâktan muhafaza et. Bunlardan ancak sen koruyabilirsin.” (HK: Nesâî, İftitâh, 16.)²²⁴

12. 2015 ARALIK AYI HUTBELERİ

12.1. Beden Ülkesinin Sultanı: Kalp (04.12.2015)

1-“ Ey kalpleri hâlden hâle çeviren Rabbim! Benim kalbimi dinin üzere sabit kıl!” (HK: Tirmîzi, Daavât, 89)

Not: Hutbede hadisin, “Ey kalpleri hâlden hâle çeviren Rabbim! Benim kalbimi dinin üzere sabit kıl” kısmı ihtisar ile zikredilmiştir.

²²¹ Müslim, İman, 93; Ebu Davud, Edeb, 142; Tirmizi, İsti’zan, 1, Sıfatu’l-Kıyamet, 56, İbn. Hanbel, Müsned, I, 167, II, 391; İbn Mace, Edeb, 11, İman, 9.

²²² Buhârî, Enbiya 54, (IV/152), Edeb 78 (VII/100); Ebu Dâvûd, Edeb, 6, Malik, Muvatta, Sefer 46 (1/158), İbn. Hanbel, IV/ 121, 122, V/273.

²²³ Buhârî, Enbiya 54, (IV/152), Edeb 78 (VII/100).

²²⁴ Nesâî, İftitâh, 16.

Hadis ulaşabildiğimiz kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

Şehr b. Havşeb anlatıyor: “Ümmü Seleme'ye; 'Ey müminlerin annesi! Allah Resûlü (sav) senin yanındayken en çok hangi duayı ederdi?' dedim. Ümmü Seleme, 'Onun çoğunlukla ettiği dua şuydu: 'Ey kalpleri çeviren (Allah'ım)! Benim kalbimi dinin üzere sabit kıl.' Ben kendisine, 'Ey Allah'ın Resûlü! 'Ey kalpleri çeviren (Allah'ım)! Benim kalbimi dinin üzere sabit kıl.' diye neden çok dua ediyorsun?' dedim. Allah Resûlü şöyle buyurdu: “Ey Ümmü Seleme! Hiçbir insan yoktur ki kalbi Allah'ın iki parmağı arasında olmasın. O, dilediği (kulunun kalbini) istikamet üzere kılar, dilediğini ise saptırır.”²²⁵

2- Kalp, Peygamberimiz (s.a.s) tarafından beden ülkesinin sultanı diye takdim edilir.(Abdurrezzâk, el-Musannef, XI, 221.)

Not: Hutbede hadis olarak zikredilen bu metnin Ebu Hureyre'ye ait olduğu görülmektedir. Gerçi bu da kaynağı sahabe olan (mevkûf)²²⁶ hadis grubuna dâhil olmaktadır. Hutbede metnin tamamı verilmemiş, metnin işaret ettiği mana ihtisarlı bir şekilde verilmiştir. Hutbeyi hazırlayan, hadisin ana fikrini kendi sözleriyle sunmuştur. Buna rağmen göstermiş olduğu dipnot bizleri doğru adrese ulaştırmıştır. Ebû Hureyre'nin kalple ilgili kullandığı bu hükümdar benzetmesinin özel bir gayesi olduğu aşikârdır. Bir bakıma sanki Allah Resulü'nün bundan sonra zikredilen aşağıdaki hadisini yorumlamaktadır

Hadis ulaşabildiğimiz kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

Ebû Hureyre kalbi, ordusunun başındaki bir sultana benzeterek tasvir etmiştir: “Kalp sultandır ve onun orduları vardır. Sultan iyi olursa askerleri de iyi olur. Sultan kötü olursa orduları da kötü olur. Kulaklar bu sultanın habercileridir. Gözler bekçileridir. Dil sultanın tercümanıdır. Eller kanatlarıdır. Ayaklar postacılarıdır. Ciğer şefkat ve merhamet kaynağıdır. Dalak ve böbrekler (kendisine yönelen

²²⁵ Tirmizî, Deavât, 89.

²²⁶ İsnadın Hz. Peygamber'e ulaşmadan sahabede durması veya durdurulması” şeklinde tarif edilmiş ve sahâbenin söz, fiil ve takrirlerine dair rivayetlere bu ad verilmiştir.

tehlikeleri bertaraf eden) tuzaklarıdır. Akciğer (hayatın kaynağı) nefestir. Sultan iyi olursa askerleri de iyi olur, sultan kötü olursa askerleri de kötü olur.”²²⁷

3- “Dikkat edin! Vücutta öyle bir et parçası vardır ki o iyi olursa bütün vücut iyi olur. O bozulursa bütün vücut bozulur. Dikkat edin! O, kalptir.”(HK: Buhârî, İman, 39.)

Not: Hutbede hadisin, “Dikkat edin! Vücutta öyle bir et parçası vardır ki o iyi olursa bütün vücut iyi olur. O bozulursa bütün vücut bozulur. Dikkat edin! O, kalptir.” kısmı ihtisar ile ve yorumlu bir şekilde zikredilmiştir.

Ulaşabildiğimiz kaynaklarda hadisin veriliş biçimi şöyledir:

“Bilin ki, her hükümdarın bir koruluğu vardır. Allah'ın koruluğu, yapılmamasını istediği haramlardır. Bilin ki, vücutta öyle bir organ vardır ki o sağlıklıysa tüm vücut sağlıklı demektir. Fakat o hastaysa tüm vücut hasta olur. Bu organ kalptir.”²²⁸

4- Selim bir kalbin sahibi bilir ki; onun “Asıl elde tuttuğun değil, dağıttığın bizimdir.”(HK: Tirmizî, Sıfatı'l Kıyâme, 35.) buyuran, komşuyu gözeten, yoksula kol kanat geren bir peygamberi vardır.

Not: Hutbede hadisin, “Asıl elde tuttuğun değil, dağıttığın bizimdir.” kısmı ihtisar ile ve yorumlu bir şekilde zikredilmiştir. Tirmizi hadis için, hasen, sahih demiştir²²⁹

Ulaşabildiğimiz kaynaklarda hadisin veriliş biçimi şöyledir:

Muttarîf'in (ra) babasından rivayete göre, Rasulullah'ın (sav) sohbetine vardığında; Rasulullah (sav) şöyle diyordu: “Çokluk kuruntusu (mal ve evlat çokluğu) sizi o derece oyaladı ki...” (Tekasür 102/1) ayetini okudu da, Âdemoğlu

²²⁷ Abdurrezzâk, Musannef, XI, 221.

²²⁸ Müslim, Müsâkât, 107, Buhârî, İmân, 39.

²²⁹ Tirmizi, Zühd, 31.

malım malım der. Oysa malından senin olan, sadaka vererek ahirete gönderdiğin, yiyip tükettiğin ve giyip eskittiğin şeydir.”²³⁰

5- “Allah’ım! Kulağımın kötülüğünden, gözümün kötülüğünden, dilimin kötülüğünden, kalbimin kötülüğünden sana sığınırım.”(HK: Nesâî, İstiâze, 4.)

Not. Hutbede hadisin, “Allah’ım! Kulağımın kötülüğünden, gözümün kötülüğünden, dilimin kötülüğünden, kalbimin kötülüğünden sana sığınırım.” kısmı ihtisar edilerek ve yorumlanarak zikredilmiştir.

Ulaşabildiğimiz kaynaklarda hadisin veriliş biçimi şöyledir:

Abdullah b. Ömer’den (ra) Rasulullah’ın (sav) şöyle dua ettiği rivayet olmuştur: “Allahım! Ürpermeyen kalpten, sana ulaşmayan yakarıştan, doymayan nefisten ve kabul edilmeyen duadan sana sığınırım. Şu dört şeyden sana sığınırım.”²³¹

12.2. Dünya-Ahret Dengesi (11.12.2015)

1- Resûl-i Ekrem (s.a.s) Efendimiz, bir gün hasta bir sahabiye ziyaret etti. Ona nasıl dua ettiğini sordu. O da, “Allah’ım! Beni ahirette ne ile cezalandırıcaksan onu şimdiden dünyada bana ver!’ şeklinde dua ediyorum” dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü, böyle dua etmemesi konusunda onu uyardı. Kendisine, “Allah’ım, bize dünyada iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru!” (Bakara, 2/201.) şeklinde dua etmesini tavsiye etti.(HK: Müslim, Zikir, 23.)²³²

2- Efendimiz (s.a.s), bu dua ile dünya ve ahiret arasında dengeli bir tutuma, ölçülü bir hayata dikkat çekmiştir. (HK: Müslim, Zikir, 26.)²³³

Not: Farklı bir hadis gibi zikredilip kaynak gösterilen bu kısım aslında yeni bir hadis olmayıp bir önceki hadis için yapılan yorumdan ibarettir.

²³⁰ Tirmizi, Zühd, 31, Tefsir, 88. Bk: İbn. Hanbel, Müsned, IV, 24, 36.

²³¹ Tirmizi, Deavât, 69. Bk: Müslim, Zikir, 73; Ebu Davud, Vitir, 32; Nesei, İstiâze, 13, 18, 64.

²³² Müslim, Zikir, 23.

²³³ Farklı bir hadis gibi zikredilip kaynak gösterilen bu kısım aslında yeni bir hadis olmayıp bir önceki hadis için yapılan yorumdan ibarettir.

3- Allah Resûlü, ibadetimizde, gündelik hayatımızda, dahası bütün yaşantımızda ölçülü olmamız gerektiğini bildirmiştir. (HK: Buhârî, İman, 29.)

Not: Hutbede zikredilen kısım hadisin kendisi olmayıp hadisten çıkarılan manadır. Burada da mealen hadis kullanma yoluna gitmişlerdir.

Hadis ulaşabildiğimiz kaynaklarda şu şeklide geçmektedir:

Ebû Hureyre'den (ra) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Din kolaylıktır. Bir kişi takatının üstünde ibadete kalkışırsa din karşısında âciz kalır. Bunun için aşırıya kaçmayın, dosdoğru yolu tutun ve (salih amellerden alacağınız mükâfattan ötürü) sevinin. Sabah, akşam ve gecenin bir kısmında (dinç olduğunuz vakitlerden) yararlanın (ki taat ve ibadetinize devam edin).”²³⁴

4- Efendimiz, dünyadan el çekip sadece ahiret için yaşamaya karar veren bazı sahabileri bedeninin, ailenin ve sahip olunan nimetlerin hakkını vermeleri hususunda uyarmıştır. (HK: Buhârî, Edeb, 84.)

Allah Rasûlü, ibadetimizde, gündelik hayatımızda, dahası bütün yaşantımızda ölçülü olmamız gerektiğini bildirmiştir. Onun hayatı, bu denge eksenine kurulmuştur. Efendimiz, dünyadan el çekip sadece ahiret için yaşamaya karar veren bazı sahabileri bedeninin, ailenin ve sahip olunan nimetlerin hakkını vermeleri hususunda uyarmıştır.²³⁵

5- “Sünnetimden yüz çeviren benden değildir.” (HK: Müslim, Nikâh, 1.)

Hutbede hadis, “Sünnetimden yüz çeviren benden değildir.” Şeklinde kısaltılarak verilmiştir. Hadis muttefikun aleyhtir.

Hadis ulaşabildiğimiz kaynaklarda şu şeklide geçmektedir:

Enes b. Malik'in rivayetine göre: Üç kişi Peygamber'in (sav) hanımlarının evlerine geldi de, Peygamber'in (sav) ibadetinden sordular. Peygamber'in (sav)

²³⁴ Buhârî, İman, 29.

²³⁵ Buhârî, Edeb, 84.

ibadeti haber verilince, bunu azımsadılar ve: Biz nerede, Peygamber nerede? Muhakkak Allah Peygamber'in (sav) bütün günahlarını affetmiştir, dediler. İçlerinden biri: Geceleri sürekli namaz kılacağım, dedi. Diğeri: Ben her gün oruç tutacağım, dedi. Üçüncüsü de: Ben de hiç evlenmeyeceğim, dedi. Resulullah (sav) geldi de: "Sizler şöyle şöyle söyleyen kimselersiniz. Dikkat edin! Allah'a yemin ederim ki, ben sizin Allahtan en çok korkanınız ve en çok sakınanınızım, Bununla beraber bazı günler oruç tutarım, bazen de tutmam, gecenin belli bir vaktinde namaz kılarım, bir kısmında da uyurum, kadınlarla da evlenirim. İşte benim sünnetim. Her kim sünnetimden yüz çevirirse, benden değildir" buyurdu.²³⁶

6- Yine unutmayalım ki; niyeti en yüce olanımız, hem dünyasının hem de ahiretinin işlerine önem verenlerimizdir. (HK: İbn Mâce, Ticaret, 2.)

Not: Hutbede hadis mealen zikredilmiş, hadisin metnine yer verilmemiştir.

Hadis ulaşabildiğimiz kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Kaygısı en büyük insan, dünya ve âhîret işlerine önem veren mümin insandır."²³⁷

7- Allah'ım! İçinde yaşadığım, geçimimi sağladığım dünyamı ve ebedî yaşayacağım ahiretimi benim için hayırlı kıl. Hayatımda her türlü hayrı ziyadesiyle ihsan eyle.(HK: Müslim, Dua, 71.)

Not: Hutbede hadisin metni bire bir alınmamış, hutbenin konusuyla ilgili görülen kısım alınmış ve alınan bu kısım da ihtisarlı ve yorumlu zikredilmiştir.

Hadis ulaşabildiğimiz kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

Allah'ım! Dinimi güzelce yaşat ki o benim güvencemdir. Dünyamı düzelt ki o benim geçim kaynağımdır. Ahiretimi hazırla ki o benim son durağımdır.

²³⁶ Buhari, Nikâh, 1.Bk: Müslim, Nikâh,5; Nesci, Nikâh, 4; İbn. Hanbel, Müsned, III, 241, 259, 285.

²³⁷ İbn Mâce, Ticâret, 2.

Hayatımda her türlü hayrı ziyadesiyle ihsan eyle. Ölümümü de her türlü şerlerden muhafaza eyle.²³⁸

12.3. Rahmet Ve Merhamet Yüklü Adalet Peygamberi (18.12.2015)

1-“Gün, merhamet günüdür. Gün, kan akıtmanın haram olduğu gündür...”
(HK: Buhârî, Megâzî, 49.)

Not: Uzun bir hadisi ihtisarla , “Gün, merhamet günüdür. Gün, kan akıtmanın haram olduğu gündür” kısmını zikretmek suretiyle hadis kullanılmıştır.

Kaynaklarda hadis şu şekilde nakledilmiştir:

Allah Resulü (s.a.s), ashabıyla birlikte Mekke’yi fethetmeye gidiyordu. Bir ara, Ensar’ın sancaktarlığını yapan Sa’d bin Ubâde’nin dilinden intikam dolu şu sözler döküldü: “Gün, savaş ve intikam günüdür. Gün, kan akıtmanın helal olduğu gündür...” Bu sözleri duyan Rahmet Elçisi, hemen harekete geçti. Sancağı Sa’d’dan alarak başka bir sahabiye verdi. Ardından ashabına döndü ve şöyle dedi: “Gün, merhamet günüdür. Gün, kan akıtmanın haram olduğu gündür...”²³⁹

2-“Yerdeki bütün mahlûkata merhamet edin ki göktekiler de size merhamet etsin.” (HK: Tirmizi, Birr ve Sıla, 16.)

Not: Hutbede hadis ihtisarlı bir şekilde zikredilmiştir. Tirmizi’ye göre hadis hasen sahihtir. Abdullah b. Amr’dan rivayet edilmiştir.

Kaynaklarda hadis şu şekilde nakledilmiştir:

"Allah, merhametli olanlara rahmetle muamele eder. Öyleyse, sizler yeryüzündekilere karşı merhametli olun ki, semâda bulunanlar da size rahmet etsinler. Rahim (akrabalık bağı) Rahmân'dan bir bağıdır. Kim bunu korursa Allah onunla (rahmet bağı) kurar, kim de koparırsa, Allah da ondan (rahmet bağı) koparır."²⁴⁰

²³⁸ Müslim, Zikir, 71.

²³⁹ Buhârî, Megâzî, 49.

²⁴⁰ Ebu Davud, edep, 58; Tirmizi, Birr, 16.

12.4. Sayılı Nefeslerimizi Tüketirken (25.12.2015)

1-“İki nimet vardır ki insanların çoğu onları değerlendirme hususunda aldanmıştır: Sağlık ve boş vakit.” (HK: Buhâri, Rikâk, 1.)²⁴¹

2- Peygamberimiz (s.a.s), bir gün ashabıyla sohbet ederken yere dörtgen bir şekil çizdi. Sonra o şeklin ortasından dışarı uzanan bir çizgi ve o çizgiye bitişen başka çizgiler çizdi. Ardından, kendisini meraklı bakışlarla seyretmekte olan ashaba dönerek bunların ne anlama geldiğini şöyle açıkladı: “Bu dörtgenin ortasındaki çizgi insandır. Dörtgen de insanın ecelidir ve onu kuşatmıştır. Diğer çizgiler ise insanın arzu ve tutkularıdır. İnsan, bu arzu ve tutkuların peşinde koşup dururken, ecel ansızın onun önünü keser ve onu alıp götürür.” (HK: Buhârî, Rikâk, 4.)²⁴²

3- “Beş şey gelmeden önce beş şeyin değerini iyi bil; ölümden önce hayatın, meşguliyetten önce boş zamanın, yokluktan önce varlığın, ihtiyarlıktan önce gençliğin ve hastalıktan önce sağlığın.” (HK: Hâkim, el-Müstedrek, IV, 341.)²⁴³

2016 YILI HUTBELERİ

1. 2016 OCAK AYI HUTBELERİ

1.1. Zaman Bilinci ve Yılbaşı (01.01.2016)

1-“Beş şey gelmeden önce beş şeyin değerini iyi bilmelisin; meşguliyetinden önce boş zamanının, hastalığından önce sağlığının, fakirliğinden önce zenginliğinin, ihtiyarlığından önce gençliğinin ve ölümünden önce hayatının.” (HK: İbn Ebî Şeybe, Musannef, Zühd, 6.)²⁴⁴

2-“Akıllı kimse, kendisini hesaba çeken ve ölümden sonrası için hazırlanan kimsedir. Aciz kimse ise, nefsi isteklerine tabi olan ve Allah'tan olmadık şeyler isteyen kimsedir.” (HK: Tirmizi, Kıyame, 25.)

²⁴¹ Buhari, Rikak, 1 (VII, 170); İbn Mâce, Zühd, 15 (II, 1396); Tirmizi, Zühd, 1 (IV, 550).

²⁴² Buhârî, Rikak 3; Tirmizî, Kıyame, 23, (2456); İbn Mace, Zühd 27, (4231).

²⁴³ Hâkim, el-Müstedrek, IV, 341.

²⁴⁴ Hâkim, el-Müstedrek, IV, 306.

Hutbede kullanılan hadis hem ihtisarlı bir şekilde verilmiş hem de kullanılan kısmı mealen (yorumlu) bir şekilde zikredilmiştir. Tirmizi'ye göre hadis hasendir²⁴⁵

Hadisin asıl kaynaklardaki nakledilişi şöyledir:

“Akıllı kişi, kendisini sorguya çeken ve ölümden sonrası için çalışandır. Aciz kişi ise; nefisini hevasına tabi kılar ve Allah'tan olmayacak şeyler bekler.”²⁴⁶

3-“Kim bir kavme benzemeye özenirse, o da onlardandır.” (HK: Ebu Davud, libas, 4.)²⁴⁷

4- Gelin Hz. Ömer'in tavsiyesine kulak verelim: (HK: Tirmizi, Kıyame, 25) Hesaba çekilmeden önce nefislerimizi hesaba çekelim. Kendimizi o büyük gün için hazırlayalım ki hesabımız kolay olsun.

Not: Hutbede kullanılan kısım Hz. Ömer'in (ra) “Hesaba çekilmeden önce nefislerimizi hesaba çekelim. Kendimizi o büyük gün için hazırlayalım ki hesabımız kolay olsun” kısmı ihtisar ile verilmiştir. Tirmizi'ye göre hadis hasendir.²⁴⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi şöyledir:

Şeddad b. Evs'den (ra) rivayet edildiğine göre Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Akıllı kişi, kendisini sorguya çeken ve ölümden sonrası için çalışandır. Aciz kişi ise; nefisini hevasına tabi kılar ve Allahtan olmayacak şeyler bekler.” Ömer b. Hattab'ın (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekin, en büyük gün için kendinizi hazırlayın. Çünkü kıyamet günündeki hesap, ancak dünyada kendini hesaba çekenler için kolay olacaktır.”²⁴⁹

1.2. Edep Ve Hayâ (08.01.2016)

1- Peygamber Efendimiz (s.a.s) bir gün ashâbına,

“Allah'tan hakkıyla hayâ ediniz!” buyurdu. Ashab, “Yâ Resûlallah! Biz zaten Allah'tan hayâ ediyoruz, elhamdülillah!” şeklinde karşılık verdi. Bunun üzerine

²⁴⁵ Tirmizi, Sıfatü'l-Kıyamet, 25.

²⁴⁶ İbn Mâce, Zühd, 31 (II, 1423); Tirmizi Kıyame, 25 (IV,638).

²⁴⁷ Ebû Dâvûd, Libâs, 4.

²⁴⁸ Tirmizi, Sıfatü'l-Kıyamet, 25.

²⁴⁹ İbn. Hanbel, Müsned, IV,124; İbn. Mace, Zühd, 31; Tirmizi, Sıfatü'l-Kıyamet, 25.

Resûl-i Ekrem, sözlerine şöyle devam etti. “Hayâ, sadece sizin anladığınız manada değildir. Allah’tan hakkıyla hayâ etmek, bütün organları her türlü günah ve haramdan korumaktır. Dünyanın geçici nimetlerine aldanmamaktır. Ölümü ve ölümden sonraki hayatı asla unutmamaktır.” (HK: Tirmizî, Sıfatü’l-kıyâme, 24.)²⁵⁰

2- Peygamberimiz, hayâ ve edebin, imanın bir tezahürü olduğunu, bu meziyetlerden kendini mahrum edenlerin ise hüsrana sürükleneceklerini haber vermektedir. (HK: Tirmizî, Birr ve Sıla, 65.)²⁵¹

1.3. Boş Şeyleri Terk Ederek Hayatı Anlamalı Kılmak (15.01.2016)

1-“Faydasız söz ve lüzumsuz işleri terk etmesi, kişinin iyi Müslüman oluşundandır.” (HK: Tirmizî, Zühd, 11.)

Not: Hadis kaynaklarda şu şekilde nakledilmiştir:

Ebû Hureyre’nin naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Mâlâyânîyi (faydasız söz ve lüzumsuz işleri) terk etmesi, kişinin iyi Müslüman oluşundandır.”²⁵²

2- Resul-i Ekrem (s.a.s) Efendimiz de, boş ve gereksiz işleri terk edenleri kâmil mümin (HK: Buhârî, İmân, 4.)²⁵³ olarak nitelendirdi.

3- “Allah’a ve âhiret gününe inanan kişi, ya hayır konuşsun ya da sussun...” (HK: Buhârî, Edeb, 31.)²⁵⁴

4- “...Allah’ım! Sana teslim olan bir kalp, doğru sözlü bir dil ve güzel bir ahlâk istiyorum. Günahlarımı bağışlamamı ve her türlü hayırdan bana lütfetmeni istiyorum. Bütün şerlerden de sana sığınıyorum...” (HK: Nesâî, Sehib, 61; Hâkim, Deavât, 1872.)²⁵⁵

²⁵⁰ Hâkim, VI, 350, (H.no: 7915); İbn. Hanbel, Müsned, I, 387; Canan, İbrahim, K.Sitte 5/290.

²⁵¹ Tirmizî, Birr ve Sıla, 65.

²⁵² Tirmizî, Zühd, 11; İmam Malik Muvatta', Hüsni'l-Hulk, 1.

²⁵³ Buhârî, İmân, 4; Furkân, 25/72.

²⁵⁴ Buhari, Edeb, 31, Rikak, 23; Müslim, Lükata, 14, İman, 74; Ebu Davud, 132; Tirmizi, Sıfatü'l-Kıyamet, 50; Malik, Muvatta, Sıfatü'n-Nebi, 1660; İbn. Hanbel, Müsned, II,174, 265. IV, 31.

²⁵⁵ Tirmizî, “Da'avât”, 23; Nesâî, Sehib, 61; Hâkim, Deavât, 1872.

1.4. Söz Ahlakı (22.01.2016)

1-“Diline sahip ol! Fitneye bulaşma! Günahların için pişmanlıkla gözyaşı dök!” (HK: Tirmizî, Zühd, 60.)

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Bir gün Peygamberimize (SAV) sahabeden biri "Kurtuluş'un yolu nedir?" şeklinde bir soru sordu. Efendimiz, bu soru vesilesiyle tüm mü'minlere kurtuluşa ve huzura giden yola dair şu önemli tavsiyede bulundu: "Diline sahip ol! Fitneye bulaşma! Günahların için pişmanlıkla gözyaşı dök!".²⁵⁶

2- “Kulun kalbi doğru olmadıkça imanı doğru olmaz. Sözü doğru olmadıkça da kalbi doğru olmaz.” (HK: İbn Hanbel, III, 199.)²⁵⁷

Kaynağına ulaşamamıştır.

3- “Ya hayır söyleyin, ya susun!” (HK: Buhârî, Edeb, 31.)²⁵⁸

Not: Hadis ihtisarlı bir şekilde zikredilmiştir. Tekerrür (Aynı hadis bir önce bir hutbede kullanılmıştır.)

4- Efendimiz (s.a.s), insanları etkilemek için yapmacık sözler söyleyenleri, ağzını eğip bükerek gösteriş amacıyla söz sarf edenleri Allah’ın sevmediğini haber verir. (HK: Tirmizî, Edeb, 72.)

Not: Abdullah İbn Ömer (ra)dan rivayet edilmiştir. Hutbede hadis ihtisarlı kullanılmıştır. Tirmizi hadis için hasen garib tabirini kullanmıştır.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Benim katımda en sevimsiniz ve kıyamet gününde meclisime en yakınınız, ahlâkı en güzel olanınızdır. Sizden en sevmediğim ve kıyamet gününde meclisimden en uzakta kalacak olanlar: Kibirli kibirli ağız eğerek gösteriş için lügat parçalayan ve

²⁵⁶ Tirmizî, Zühd, 60.

²⁵⁷ Kaynağına ulaşamamıştır.

²⁵⁸ Buhari, Edeb, 31, Rikak, 23. Bknz: Müslim, Lükata, 14, İman, 74; Ebu Davud, 132; Tirmizi, Sıfatü'l- Kıyamet, 50; Malik, Muvatta, Sıfatü'n-Nebi, 1660; İbn. Hanbel, Müsned, II,174, 265. IV, 31.

çok konuşan kimselerdir.” Ashab: “Yâ Resûlullah, kimlerdir? diye sordular. “Kibirleşip böbürlenmiş kimselerdir” cevabını verdi.²⁵⁹

5- Müminin insanlara lânet okuyan, kaba, çirkin, kötü sözlerle hakaret eden biri olamayacağını vurgular. (HK: Tirmizî, Birr ve sıla, 48.)²⁶⁰

Not: Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş; sadece bir kısmının manası mefhumî olarak verilmiştir. Tirmizî'ye göre Hadis hasendir.²⁶¹

6- Sadaka diye tanımladığı güzel sözün, kişiyi cehennem ateşine karşı koruyan bir kalkan olduğunu bildirir. (HK: Buhârî, Cihad, 128, Buhârî, Edeb, 34.)

Not: Hutbede, hadis metni nakledilmemiş buna karşın hadisin ihtiva ettiği manaya atıf yapılmıştır. Dolayısıyla hadis yorumlu olarak zikredilmiş olmaktadır.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Ebû Hureyre'nin (ra) naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “...Hoş/güzel söz sadakadır...”²⁶²

1.5. İslam'da Çocuk Terbiyesi (29.01.2016)

1- “Her çocuk İslam Dini'ni kabul edecek bir fitratta yaratılmıştır. Ancak ana-babasının etkisi ile ya Hıristiyanlaşır ya Yahudileşir ya da Mecusileşir.” (HK: Sahihî Buhari, c:4, Hadis no:664)²⁶³

2- “Hiçbir baba çocuğuna güzel terbiyeden daha üstün bir bağışta bulunmamıştır.”(HK: Tirmizî, Sünen c:3 hadis no:2018)²⁶⁴

Not: Tirmizî'de ifade edildiğine göre bu hadis garibtir.²⁶⁵

3- “Evinde çocuğunun terbiyesi ile meşgul olan Müslüman kadın cennette benimle beraberdir.” (HK: Suyûtî, el-Câmiu's-Sağîr, I, 104.)²⁶⁶

²⁵⁹ Tirmizî, Birr, 71, IV, 370, İbn. Hanbel, IV, 193.

²⁶⁰ Tirmizî, Birr, 48. Bknz: İbn. Hanbel, Müsned, I, 404, 416.

²⁶¹ Tirmizî, Birr, 48.

²⁶² Buhârî, Cihâd, 128; Müslim, Zekât, 56.

²⁶³ Buhârî, Cenaiz, 80.

²⁶⁴ İbn. Hanbel, IV, 77, 78; Tirmizî, Birr, 33.

²⁶⁵ Tirmizî, Birr, 33.

4- - “Çocuklarınızı Peygamber sevgisi, Ehl-i Beytinin sevgisi ve Kur’an-ı Kerim okuma sevgisiyle yetiştiriniz.” (HK: Münavi, Feyzu’l Kadir,1, 226.)

Not: Hutbede hadis, “Çocuklarınızı Peygamber sevgisi, Ehl-i Beytinin sevgisi ve Kur’an-ı Kerim okuma sevgisiyle yetiştiriniz.” kısmı ihtisar ve yorum ile nakledilmiştir. Aclûnî, Ebu’n-Nasr Abdülkerim b. Muhammed eş-Şirazi Fevaid’de, İbn Neccar, Tarih’inde Hz. Ali’den (ra) merfu bir senetle rivayet etmiş ve Münavi’nin hadise zayıf dediğini, söylemektedir.²⁶⁷ Ayrıca Suyuti de hadise zayıf hükmünü vermiştir.²⁶⁸

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

“Çocuklarınızı üç şey ile terbiye ediniz; Peygamberinizin sevgisi, Ehl-i beyt sevgisi ve Kuran okumakla. Şüphesiz kuranı ezberleyenler, peygamberler ve Allahın veli kulları ile beraber hiçbir gölgenin bulunmayacağı o günde Allahın arşının altında gölgeleneceklerdir.”²⁶⁹

2. 2016 ŞUBAT AYI HUTBELERİ

2.1. İman, Özgürlük Ve Bağımlılık (05.02.2016)

1-“Akıllı kişi, nefesine hâkim olan ve ölüm sonrası için çalışandır. Âciz kişi ise nefsinin arzu ve isteklerine uyan ve buna rağmen hâlâ Allah’tan iyilik temenni edendir.” (HK: Tirmizî, Sıfatü’l-kıyâme, 25.)²⁷⁰

Not: Tirmizi’de ifade edildiğine göre bu hadis Hasendir.²⁷¹

2- “Allah’ım! Helâl olan nimetlerinle yetinmemi, haramlardan müstağni olmamı ihsan eyle! Fazlı kereminle beni senden başkasına muhtaç eyleme!” (HK: Hâkim, De’avât, No:1973.)²⁷²

²⁶⁶ Suyûtî, el-Câmiu’s-Sağîr, I, 104/3002.

²⁶⁷ el-Aclûnî, I, 74, (H.no:174).

²⁶⁸ es-Suyuti, el-Camiu’s-sağîr, s. 52, (H.no: 311).

²⁶⁹ el-Aclûnî, I, 74, (H.no:174); es-Suyuti, el-Camiu’s-sağîr, s. 52, (H.no: 311).

²⁷⁰ Tirmizi, Sıfatü’l-Kıyamet, 25; İbn. Hanbel, Müsned, IV,124; İbn Mace, Zühd, 31.

²⁷¹ Tirmizi, Sıfatü’l-Kıyamet, 25.

²⁷² Hâkim, De’avât, No:1973.

2.2. Peygambere İman Tevhidin Bir Gereğidir (12.02.2016)

1-“Gönülden tasdik ederek Allah’tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed’in O’nun resûlü olduğuna inanan kimseye Allah, cehennemi haram kılar.” (HK: Buhârî, İlim, 49; Müslim, İman, 47.)

Not: Hutbede hadisin bazı kavramlarında yorum eklenmek veya o kavram yerine başka bir kavramı tercih etmek suretiyle ziyadeler yapılmıştır. Hadisin baş kısmında geçen ve Hz. Peygamber efendimiz (sav) ile Muaz b. Cebel arasında geçen kısa diyaloga değinilmeden asıl metin zikredilmiştir. Hadis muttefikun aleyhtir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Enes b. Mâlik anlatıyor: Resûlullah (sav) binitiyile giderken arkasında oturan Muâz'a seslendi: “Yâ Muâz b. Cebel!” Muâz, “Buyur yâ Resûlallah! Emret!” diyerek cevap verdi. Hz. Peygamber tekrar, “Yâ Muâz!” diye seslendi. Muâz, “Buyur yâ Resûlallah! Emret!” dedi. Bu durum üç defa tekrarlandı. Daha sonra Allah Resûlü şöyle buyurdu: “Kim kalbiyle tasdik ederek Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resûlü olduğuna şehâdet ederse Allah ona cehennemi haram kılar.”²⁷³

2- Bu yüzden ona iman eden, Allah’a iman etmiş; onu inkâr eden de Allah’ı inkâr etmiş olur. (HK: Nisâ, 4/80. Ayrıca bkz. Buhârî, Ahkâm, 1; Müslim, İmâre, 33.)

Not: Hutbede hadis hiç kullanılmadan aynı anlama gelen ayet kullanılarak hadise de atıf yapılmıştır. Hadis muttefikun aleyhtir. Atıf olarak yönlendirilen hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Ebû Hureyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:“Bana itaat eden Allah'a itaat etmiş, bana isyan eden Allah'a isyan etmiş olur.”²⁷⁴

²⁷³ Buhârî, İlim, 49; Müslim, İman, 47.

²⁷⁴ Buhârî, Ahkâm, 1; Müslim, İmâre, 33.

3-“Sakın sizden birinizi, emrettiğim veya yasakladığım bir konu kendisine iletildiğinde, köşesine yaslanmış olarak cahilce, ‘Biz Allah’ın Kitabı’nda ne bulursak ona uyarız; hadis tanımıyoruz!’ derken bulmayayım!” (HK: İbn Mâce, Sunne, 2; Tirmizî, İlim, 10.)²⁷⁵

2.3. Peygamberler Allah’ın Kutlu Elçileridir (19.02.2016)

1-“Peygamberler, ataları bir kardeşlerdir.” (HK: Buhari, Enbiyâ, 48.)

Not: Hutbede hadis, “Peygamberler, ataları bir kardeşlerdir.” İhtisarlı bir şekilde zikredilmiştir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Ebû Hureyre’den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Ben dünyada ve âhirette Meryem oğlu İsa'ya insanların en yakın olanıyım. Peygamberler, ataları bir, anneleri ayrı kardeşlerdir. Dinleri ise tektir.”²⁷⁶

2.4. Âdâb-I Muâşeret (Hk: 26.02.2016)

1-"Kıyâmet günü, müminin mizanında güzel ahlâktan daha ağır basan bir şey yoktur. Allah u Teâlâ, çirkin, düşük söz (ve davranış) sahiplerine buğzeder." (HK: Tirmizi, Birr, 62. IV, 363.)²⁷⁷

2-"Nezaket ve güzel söz nereye girerse orayı süsler. Şiddet ve kötü söz ise girdiği yeri kirletir." (HK: Tirmizi, Sünen, Birr, 47.)

3-"İnsanlara iyi ahlakla muamele et" (HK: Tirmizî, Birr, 55, IV,355.)

Not: Hutbede hadis, “İnsanlara iyi ahlakla muamele et.” İhtisarlı ve yorumlu bir şekilde zikredilmiştir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

²⁷⁵ Bu hadis-i Şerif farklı nüanslarla kutubu sitte ve diğer bazı kaynaklarda geçmektedir. Bknz: Ebu Davud, Sünnet, 5(6), İmaret,33; Tirmizî, İlim, 10; İbn Mace, Mukaddime, 2; Darimî, Mukaddime,49; İbn. Hanbel, 2/367, 4/131-132, 6/8. Ayrıca konuyu destekler mahiyette Bknz: Nisa, 4/65; Âl-i İmrân, 3/31.

²⁷⁶ Buhârî, Enbiyâ, 48.

²⁷⁷ Tirmizî, Birr, 62, IV, 362.

Ebû Zerr'in naklettiğine göre, Resûlullah (sav) ona şöyle buyurmuştur: “Nerede olursan ol, Allah'a karşı sorumluluğunun bilincinde ol! Kötülüğün peşinden iyi bir şey yap ki onu yok etsin. İnsanlara da güzel ahlâka uygun biçimde davran!”²⁷⁸

4- Âlemlere rahmet olarak gönderilen ve bizim için en güzel örnek olan Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) de yemesiyle, içmesiyle, oturmasıyla, kalkmasıyla, insanlarla olan münasebetiyle, kısacası bütün davranışlarıyla Yüce Allah'ın övgüsüne mazhar olmuş, güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderilmiş (HK: Malik, Hüsnü'l-Hulk, 8 , I, 904.)²⁷⁹ ahlak timsali bir şahsiyetti.

Not: Burada da herhangi bir hadis metni zikredilmeden kaynakla ve açıklamalarla hadise atıf yapılmıştır.

5-"Mümin uysaldır Başkaları ile iyi geçinir, kendisi ile iyi geçinilir. İyi geçinmeyen, kendisi ile de iyi geçinilmeyen kimsede hayır yoktur" (HK: Ahmed b. Hanbel, II, 400.)

3. 2016 MART AYI HUTBELERİ

3.1. Kitaplara İman (04.03.2016)

1- Kur'an'ın rehberliğinde, Efendimizin örnekliğinde hayatlarını tanzim edenler, asla yollarını şaşırmayacaklardır; istikametlerini kaybetmeyeceklerdir. (HK: Muvattâ, Kader, 1.)

Not: Hutbede hadis metni kullanılmadan yorumla birlikte ve kaynak gösterilerek mezkûr hadise atıf yapılmıştır. Veda hutbesi olarak meşhur olan uzun bir hadis metninin bir parçası olan bu hadisin ilgili kısmını paylaşmakla yetineceğiz.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

“Size iki şey bırakıyorum, onlara sınıksız sarıldığınız sürece yolunuzu şaşırmayacaksınız: Allah'ın Kitabı ve Peygamberinin sünneti.”²⁸⁰

²⁷⁸ Tirmizî, Birr, 55, IV,355.

²⁷⁹ Malik, Muvatta, Hüsnü'l-huluk, 1; İbn. Hanbel, Müsned, 2/381.

²⁸⁰ Malik b. Enes, Muvatta', Kader, 3. Tirmizî, Menâkıb: 31; İbn. Hanbel, Müsned, 3:14, 17, 26.

2-“Sözün en güzeli Allah’ın kelâmı, en güzel yol da Muhammed’in yoludur.”
(HK: Nesâî, Sehv, 65.)²⁸¹

Not: Hutbede hadis, “Sözün en güzeli Allah’ın kelâmı, en güzel yol da Muhammed’in yoludur.” Kısmı ihtisarlı bir şekilde zikredilmiştir. Hutbede kullanılan kaynağa tarafımızca ulaşamamıştır.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

“Muhakkak ki en güzel söz Allah'ın kitabıdır. En güzel yol Hz. Muhammet (s.a.v.)'in yoludur. Allah'ın benimle gönderdiği hidayet ve ilim, bol yağmura benzer ki, o yağmurun isabet ettiği yerin bir kısmı suyu çeken verimli bir toprak olup bol ot bitirir. Bir kısmı da su çekmeyen sert yer olup suyu biriktirir de Allah’u Teâlâ o su ile insanları faydalandırır. İnsanlar ondan-içerler, hayvanlarını sularlar ve onunla ekerler, biçerler. Yine o yağmur öyle bir yere isabet eder ki, orası düz ve kaypaktır, ne su tutar, ne ot bitirir. İşte bu, Allah'n dînini anlayan ve Allah Teâlâ'nın benimle gönderdiği hidayet ve ilimden faydalanan ve onları bilip başkalarına da öğreten kimse ile buna kulak asmayan, benim getirdiğim hidayeti kabul etmeyen kimsenin benzeridir.”²⁸²

3.2. Dünyayı İyilik Değiştirir (11.03.2016)

1-“ ‘İnsanlar iyilik yaparsa biz de iyilik yaparız, kötülük yaparsa biz de kötülük yaparız.’ diyen sıradan kimseler gibi olmayınız. Bilakis iyilik yaptıklarında insanlara iyilikle karşılık vermeyi, kötülük yaptıklarında ise onlara zulmetmemeyi alışkanlık hâline getiriniz.” (HK: Tirmizî, Birr, 63.)

Not: Hutbede hadisin bazı kavramlarında yorum eklenmek veya o kavram yerine başka bir karmamı tercih etmek suretiyle ziyadeler yapılmıştır. Örneğin “zulüm” tabiri yerine “kötülük”, “zayıf karakterli kimseler” tabiri yerine de “sıradan kimseler” tabiri kullanılmıştır.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

²⁸¹ Hutbede kullanılan bu kaynağa tarafımızca ulaşamamıştır.

²⁸² Buhârî, ilim 20, (hno: 79), I, 61, Hadisin bas tarafı Buhârî, Edeb 70’ de geçmektedir. (hno: 6098), IV, 174; Müslim, Fedâil 15, (VIII, 51) İbn. Hanbel, IV, 399.

Huzeyfe (b. Yemân) tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “İnsanlar iyilik yaparlarsa biz de iyilik yaparız, zulmederlerse biz de zulmederiz.’ diyen zayıf karakterli kimseler olmayın. Bilakis iyilik yaptıklarında insanlara iyilikle karşılık vermeyi, kötülük yaptıklarında ise onlara zulmetmemeyi alışkanlık hâline getirin.”²⁸³

3.3 Birlik-Berberlik-Kardeşlik (18.03.2016)

1-“Müslüman Müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu tehlikede yalnız bırakmaz. Kim, kardeşinin ihtiyacını görürse Allah da onun ihtiyacını görür. Kim bir müslümanı bir sıkıntıdan kurtarırsa, Allah da o sebeple onu Kıyamet gününün sıkıntısından kurtarır. Kim bir müslümanın bir ayıbını örterse, Allah da kıyamet günü onun bir ayıbını örter.” (HK: Ebu Davud, Edeb 46, (4893); Tirmizi, Hudud 3, (1426); Buhari, Mezalim 3, İkraah 7; Müslim, Birr 58, (2580).)²⁸⁴

Not: Hutbede hadisin bazı kavramlarında yorum eklenmek suretiyle ziyadeler yapılmıştır. Örneğin “din kardeşi” tabiri yerine direkt kardeşi tabiri kullanılmıştır. Hadis muttefikun aleyh’tir.

3.4. Kulluk Sınavımız: İhlâs Ve Samimiyet (25.03.2016)

1-“Allah, ancak ihlâs ve samimiyetle sadece kendisi için ve rızası gözetilerek yapılan ameli kabul eder.” (HK: Nesâî, Cihâd, 24.)

Not: Not: Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş; sadece bir kısmının manası mefhumî olarak verilmiştir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Bir sahabi, Peygamberimizin huzuruna gelerek, “Hem sevap hem de şöhret kazanmak için savaşıyor bir adam hakkında ne dersiniz? Böyle birisinin kazancı nedir?” diye sordu. Allah’ın Resûlü, “Hiçbir şey kazanamaz.” cevabını verdi. Ancak adam, sorusunu ısrarla üç defa tekrarladı. Bunun üzerine Peygamberimiz, “Hiç şüphe

²⁸³ Tirmizî, Birr, 63.

²⁸⁴ Buhari, Mezalim 3, İkraah 7; Müslim, Birr, (1587); Ebu Davud, Edeb 38, (4893); Tirmizi, Hudud 3, (1426); İbn. Hanbel, Müsned, 2/303, 334, 371.

yok ki Allah, sadece kendi rızasını kazanma niyetiyle yapılan samimi amelleri kabul eder.”²⁸⁵ buyurdu.

4. 2016 NİSAN AYI HUTBELERİ

4.1. Öfkeye Hâkim Olabilmek (01.04.2016)

1-“Asıl pehlivan, güreşte rakibini yenen değil, öfke anında kendisine hâkim olup öfkesini yenebilendir.” (HK: Müslim, Birr, 106; Ayrıca bkz. Buhârî, Edeb, 76.)

Not: Hutbede hadis, “Asıl pehlivan, güreşte rakibini yenen değil, öfke anında kendisine hâkim olup öfkesini yenebilendir.” kısmı yorum ile alınmıştır.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulü Allah (sav) şöyle buyurmuştur: “Gerçek pehlivan, güreş meydanında rakibini yere serip galib gelen değildir. Asıl pehlivan, öfkelenildiği sırada nefsine hâkim olan kimsedir.”²⁸⁶

2-“Öfkene hâkim ol!” (HK: Buhârî, Edeb, 76.)²⁸⁷

Not: Hutbede hadis, “Öfkene hâkim ol” kısmı ihtisar ve yorum ile alınmıştır.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulü Allah (sav) şöyle buyurmuştur: “Gerçek pehlivan, güreş meydanında rakibini yere serip galib gelen değildir. Asıl pehlivan, öfkelenildiği sırada nefsine hâkim olan kimsedir.”²⁸⁸

3- Peygamberimiz (s.a.s) de, öfke anında kişinin Allah’a sığınmasını, hesabı, sevap ve günahı hatırlamasını tavsiye etmiştir. (HK: Buhârî, Edeb, 44.)²⁸⁹

²⁸⁵ Nesâî, Cihâd, 24.

²⁸⁶ Buhari, Edeb, 76; Müslim, Birr, 107, 108; Malik, Muvatta, Hüsnü'l-Huluk, 3; İbn. Hanbel, Müsned, II, 236, 268, 517.

²⁸⁷ Buhari, Edeb, 76. Bk: Müslim, Birr, 107, 108; Malik, Muvatta, Hüsnü'l-Huluk, 3; İbn. Hanbel, Müsned, II, 236, 268, 517.

²⁸⁸ Buhari, Edeb, 76. Bknz: Müslim, Birr, 107, 108; Malik, Muvatta, Hüsnü'l-Huluk, 3; İbn. Hanbel, Müsned, II, 236, 268, 517.

²⁸⁹ Buhârî, Edeb, 44.

4.2. Hz. Peygamber, Tevhid Ve Vahdet (08.04.2016)

1-“İnsanlar, Âdem'in çocuklarıdır. Âdem de topraktan yaratılmıştır.”(HK: Tirmizî, Menâkıb, 74.)²⁹⁰

4.3. Tevhid Ve Vahdet Medeniyeti (15.04.2016)

1- Bu medeniyetin mensupları, bütün insanları ya hilkatte eş (HK: Tirmizî, Menâkıb, 74.) ya dinde kardeş olarak kabul ederler.

Not: Hutbede, hadisin kendisi nakledilmeden mealen hadisin anlamlarından birisi zikredilmiştir. Dolayısıyla aynı zamanda hadis ihtisarlı olarak ve mealen zikredilmiştir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Ebû Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Allah, câhiliye gururunu ve atalarla övünme âdetini ortadan kaldırmıştır. 'Takva sahibi mümin' ve 'bedbaht günahkâr' (ayrımı vardır). İnsanlar Âdem'in çocuklarıdır, Âdem ise topraktan yaratılmıştır.”²⁹¹

4.4. Tevhid Ve Vahdetin Öncüsü Müminler (22.04.2016)

1- Resûl-i Ekrem (s.a.s) Efendimiz, bir gün ashabıyla birlikte bir kabristana uğradı. Orada medfun olanlara, “Allah’ın selamı size olsun ey Müminler diyarının sakinleri! Biz de bir gün inşallah sizlere kavuşacağız.” şeklinde selâm verdi. Sonra sözlerine, “Benden sonraki kardeşlerimi görmüş olmayı ne kadar da çok arzu ederdim.” şeklinde devam etti. Bu sözü işiten ashâb, “Biz senin kardeşlerin değil miyiz yâ Resûlallah!” dediler. Allah Resûlü, “Sizler benim ashabımsınız. Kardeşlerim ise benden sonra gelecek müminlerdir.” buyurdu. (HK: Müslim, Tahâret, 39)²⁹²

Not: Hutbede, hadis ana kaynakta geçtiği şekliyle birebir tercüme edilmek üzere kullanılmıştır.

2- Müslümanlar kardeş oldular, yekvücut oldular. (HK: Buhârî, Salât, 88.)

²⁹⁰ İbn. Hanbel, Müsned, V/411

²⁹¹ Tirmizî, Menâkıb, 74.

²⁹² Müslim, Cenâiz, 104, Tahâret, 39.

Not: Hutbede hadis, “Müslümanlar kardeş oldular, yekvücut oldular.” kısmı ihtisar ve yorum ile alınmıştır.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Numan b. Beşir'den (ra) rivayet oldu ki Resulüallah (sav): “Müminler birbirini sevmeye, birbirlerine yakınlıkta, şefkat gösterip birbirlerini koruyup kollamada bir vücut gibidirler. Vücudun her hangi bir yerinde bir rahatsızlık olduğunda; bunu, vücudun tüm uzuvları hisseder.”²⁹³

4.5. Mirac Kandili (29.04.2016)

1-"İsra olayı gerçekleştiğinde Resulullah'a (s.a.v) üç şey verilmiştir: Beş vakit namaz ve Bakara suresinin son âyetleri verilmiş, ümmetinden Allah'a şirk koşmayanların büyük günahları mağfiret olunmuştur." (HK: Müslim, İman, 279.)²⁹⁴

Not: Hutbede, hadis ana kaynakta geçtiği şekliyle birebir tercüme edilmek üzere kullanılmıştır.

5. 2016 MAYIS AYI HUTBELERİ

5.1. O Büyük Güne Hazır Mıyız? (06.05.2016)

1-"Gaflete dalarak ölümü ve ölüm sonrası hayatı unutan kul ne bedbahttır!" (HK: Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 17.)

Not: Hadis ihtisarlı bir şekilde verilmiştir. 27.02.2015 tarihindeki hutbede de aynı hadis farklı birkaç lafızla kullanılmıştır. Ebu İsa (Tirmizi) hadis hakkında “garib” tabirini kullanır ve zikredilen sened dışında başka bir senedini bilmediğini söyler.²⁹⁵

Hadisin asıl kaynaklarda veriliş biçimi şöyledir:

Esmâ bnt. Umeys el-Has'amiyye'nin işittiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “...(Gaflete) dalan, gülüp oynayan, kabirleri ve toprak altında çürümeyi

²⁹³ Buhari, Edeb, 27; Müslim, Birr, 66; İbn. Hanbel, Müsned, IV, 270.

²⁹⁴ Müslim, İman, 279.

²⁹⁵ Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 17.

unutun kul ne bedbahttır! Azan, haddi aşan, nereden geldiğini ve nereye gittiğini unutun kul ne bedbahttır!...”²⁹⁶

2- Bir gün Resûlullah Efendimiz (s.a.s)’e sahabeden biri, “Ey Allah’ın Resûlü! Müminlerin en hayırlısı kimdir?” diye sordu. Efendimiz, “Ahlakı en güzel olanıdır.” karşılığını verdi. Aynı sahabe, “Peki müminlerin en duyarlısı ve şuurulusu kimdir?” diye sorunca Peygamberimiz, “Ölümü en çok hatırlayan ve ölümden sonraki hayatı için en güzel şekilde hazırlanandır.” buyurdu. (HK: İbn Mâce, Zühd, 31.)

Not: Hutbede hadisin tercümesinde birebir metne bağlı kalınmamış, yorumla aynı ve yakın anlamlı kelimeler tercih edilmiştir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

İbn Ömer anlatıyor: “Resûlullah (sav) ile birlikte idim. Ensardan bir adam gelerek Hz. Peygamber'e (sav) selâm verdi. Sonra şöyle dedi: 'Ey Allah'ın Resûlü! Müminlerin hangisi daha faziletlidir?' Hz. Peygamber, 'Ahlâk bakımından en güzel olanları.' buyurdu. Sonra adam, 'Müminlerin hangisi daha akıllıdır?' diye sordu. Hz. Peygamber, 'Ölümü en çok hatırlayanları ve ölümden sonrası için en güzel şekilde hazırlananları. İşte onlar en akıllı olanlardır.' Diyerek cevap verdi.”²⁹⁷

5.2. İslam’ın Engellilere Bakışı (13.05.2016)

1- “Allah, sizin suretlerinize (dış görünüşünüze) ve servetlerinize bakmaz. Fakat kalplerinize ve amellerinize bakar.” (HK: Müslim, Birr 34)

Not: Hutbede hadisin tercümesinde birebir metne bağlı kalınmamış, yorumla aynı ve yakın anlamlı kelimeler (örneğin: dış görünüşünüze, servetlerinize) tercih edilmiştir. Süyûtî bu hadisle ilgili “sahih” tabirini kullanmıştır.²⁹⁸

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

²⁹⁶ Tirmizî, Sıfâtü'l-kıyâme, 17.

²⁹⁷ İbn Mâce, Zühd, 31.

²⁹⁸ Süyûtî, el-Câmiu’s-Sagîr, (hno: 1832), I, 280.

“Şüphesiz ki, Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz, lakin kalplerinize ve amellerinize bakar”²⁹⁹

2- “Kim; Mü’min kardeşinin bir ihtiyacını karşılar, Allah da onun bir ihtiyacını karşılar. Kim; müslümanın bir sıkıntısını giderirse, Allah da onun bir sıkıntısını kıyamette giderir.” (HK: Buhari Mezalim,3)

Not: Hutbede hadisin tercümesinde birebir metne bağlı kalınmamış, hutbenin konusuyla alakalı olarak görülen kısım ihtisar ve yorum ile nakledilmiştir. Hadisin başı ve sonu alınmadan ortasından yararlanılmıştır. Hadis muttefikun aleyhtir.

Asıl kaynaklarda hadis şu şekilde nakledilmiştir:

“Müslüman müslümanın kardeşidir. Müslüman müslümana zulmetmez, Müslüman müslümanı zulme terk de etmez. Her kim Müslüman kardeşinin ihtiyacını görürse Allah da onun ihtiyacını yerine getirir. Her kim bir müslümandan bir sıkıntıyı giderip onu rahatlatırsa, Allah da onun kıyamet gününün sıkıntılarında bir sıkıntıyı giderip dardan kurtarır. Her kim bir müslümanın ayıbını örterse, Allah da onun kıyamet gününde ayıplarını örter.”³⁰⁰

5.3. Berat Kandili (20.05.2016)

1-“Şaban ayının 15. gecesini ibadetle geçirin, gündüzünde oruç tutun. Çünkü yüce Allah bu gece dünya semasına rahmetiyle tecelli eder. Ve kullarına rahmetini, lütuflarını müjdeler. Yok mu tövbe eden, tövbesini kabul edeyim. Yok mu rızık isteyen, rızık vereyim. Yok mu şifa isteyen, şifa vereyim. Yok mu başka isteği olan ona da isteğini vereyim. (HK: İbn Mace, İkametu’s-sala, 191)³⁰¹

²⁹⁹ Müslim, Birr, 33, 34; İbn. Hanbel, Müsned, II, 284; İbn Mace, Zühd, 9.

³⁰⁰ Buhari, Mezalim, 3; Müslim, Birr, 85; Ebu Davud, Edeb, 46; Tirmizi, Hudud, 3; İbn. Hanbel, Müsned, II, 91.

³⁰¹ İbn Mace, İkame, 191, Muhakkik Zevaid’de bu hadisin isnadının zayıf olduğunu bildirmektedir. Ravi İbn Ebi Sebre zayıftır. Adı, Ebubekir b. Abdullah bin Muhammed b. Ebi Sebredir; İbn. Hanbel ve İbn Muin onun hakkında: “O, mevzu hadis rivayet eder”. demişlerdir.

5.4. İmtihanın Adı: Fitne (Hk: 27.05.2016)

1-“Şüphesiz bahtiyar kimse, fitnelerden uzak kalandır. Bir musibete uğradığında sabredendir. Yazıklar olsun fitneye sebebiyet verenlere ve destek olanlara!” (HK: Ebû Dâvûd, Fiten ve Melâhim, 2.)³⁰²

Not: hutbede, hadis değişikliğe uğramadan ana kaynaktaki aslına sadık kalınarak birebir tercümesi kullanılmıştır.

6. 2016 HAZİRAN AYI HUTBELERİ

6.1. Gelin Gönüller Yapalım (Hk: 03.06.2016)

1-“Ey Kâbe! Sen ne güzelsin. Senin kokun ne güzeldir. Senin azametine ve kutsallığına hayranım. Fakat Allah’a yemin ederim ki, müminin saygınlığı Allah katında senin saygınlığından daha fazladır...” (HK: İbn Mâce, Fiten, 2.)³⁰³

Not: Aynı hadis 06.11.2015 tarihli hutbede de kullanılmıştır.

2-“Allah, sizin suretlerinize ve mallarınıza değil, kalplerinize ve yapmış olduğunuz amellerinize bakar.” (HK: Müslim, Birr, 34.)

Not: Hutbede hadisin tercümesinde birebir metne bağlı kalınmamış, yorumla aynı ve yakın anlamlı kelimeler (örneğin: dış görünüşünüze, servetlerinize) tercih edilmiştir. Süyûtî bu hadisle ilgili “sahih” tabirini kullanmıştır.³⁰⁴

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

“Şüphesiz ki, Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz, lakin kalplerinize ve amellerinize bakar”³⁰⁵

3- Efendimizin ifadesiyle, gerçek anlamda mümin olabilmenin yolu birbirimizi sevmekten geçer. (HK: Müslim, İman, 93.)

³⁰² Ebû Dâvûd, Fiten ve Melâhim, 2.

³⁰³ İbn Mâce, Fiten, 2.

³⁰⁴ Süyûtî, el-Câmiu’s-Sagîr, (hno: 1832), I, 280.

³⁰⁵ Müslim, Birr, 33, 34; İbn. Hanbel, Müsned, II, 284; İbn Mace, Zühd, 9.

Hutbede hadisin, metni verilmemiş mealen hadisin ana fikri verilmiştir. Dolayısıyla lâfzen değil, manen hadis zikredilmiştir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

“İman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de gerçekten iman etmiş olmazsınız. Size yaptığınız zaman birbirinizi seveceğiniz bir şey göstereyim mi? Aranızda selamı yayınız”³⁰⁶

4-“Müminler, birbirini sevmeye, birbirine merhamet ve şefkatte, tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da bu acıyı paylaşan bir beden gibidir.” (HK: Müslim, Birr, 66.)³⁰⁷

6.2. Kur’an Ayı Ramazan (10.06.2016)

1- Bir gün Peygamberimiz (s.a.s), Abdullah b. Mes’ûd’u çağırdı ve ona: “Ey Abdullah! Kur’an oku. Senden Kur’an dinlemek istiyorum” dedi. Abdullah: “Yâ Resûlallah, Kur’an senin kalbine vahyolundu ben sana nasıl okuyayım?” diyerek cevap verdi. Allah Resulü: “Ben Kur’an’ı bir başkasından dinlemekten büyük bir haz duyuyorum. Hele senden dinlemeyi çok istiyorum” buyurdu. Bunun üzerine Abdullah, Nisa Suresi’ni okumaya başladı. Yetimlerin anlatıldığı ayetleri okudu. Nihayet, “Her ümmetten bir şahit getirdiğimiz ve seni de onların üzerine bir şahit kıldığımız zaman bakalım onların hali nice olacak.”(Nisâ, 4/41.) ayetini okuyunca Rahmet Elçisinin gözlerinden yaşlar süzölmeye başladı. Ve Efendimiz; “Abdullah yeter!” dedi. (HK: Buhârî, Fedâilü’l Kur’an, 33.)³⁰⁸

2- “Kalbinde Kur’an’dan herhangi bir eser bulunmayan kimse tıpkı harabe bir eve benzer”(HK: Tirmizî, Fedâilü’l-Kur’ân, 18.)³⁰⁹ Tirmizi bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

3- “Sözlerin en doğrusu, Allah’ın kelâmı; rehberliğin en güzeli ise Muhammed’in rehberliğidir.” (HK: Nesâî, İdeyn, 22.)³¹⁰

³⁰⁶ Müslim, İman, 93; Ebu Davud, Edeb, 142; Tirmizî, İsti’zan, 1, Sıfatu’l-Kıyamet, 56, İbn. Hanbel, Müsned, I, 167, II, 391, 442, 477, 490, 512; İbn Mace, Edeb, 11, İman, 9.

³⁰⁷ Buhari, Edep, 27; Müslim, Birr, 66, İbn Hanbel, Müsned, IV, 270.

³⁰⁸ Buhârî, Fedâilü’l Kur’an, 33.

³⁰⁹ Tirmizî, Fedâilü’l-Kur’ân, 18.

Câbir b. Abdullah'tan gelen rivayete göre, Allah Resûlü (sav) bir hutbesinde şöyle diyordu: “Sözlerin en doğrusu, Allah'ın Kitabı; hâl ve tavrın en güzeli ise Muhammed'in hâl ve tavrıdır...”³¹¹

Not: Hutbede kullanılan hadis hem ihtisarlı bir şekilde verilmiş hem de kullanılan kısmı mealen (yorumlu) bir şekilde zikredilmiştir. Rehberliğin en güzeli yerine kaynaklarda “yolların en hayırlısı Muhammed (s.a.v.)'in yoludur.” Şeklinde geçmektedir. Görülüyor ki hutbede kullanılan rehberlik ve güzel kelimeleri yerine kaynakta yol ve hayır kelimeleri kullanılmıştır. Bu da bize yoruma dayalı bir anlatım olduğunu göstermektedir.

6.3. Kur'ân, Ramazan Ve Çocuk (17.06.2016)

1-2 Bir gün Efendimiz (s.a.s), Mescid-i Nebevi'nin minberinde hutbe irad ediyordu. Ashâb, pür dikkat onun ağzından dökülen altın misali sözleri dinliyordu. Bu esnada Mescid'e iki küçük çocuk girdi ve sendeleyerek minbere doğru ilerledi. Bu iki minik yavru, Rahmet Elçisi'nin güzide torunları Hasan ve Hüseyin Efendilerimizdi. Peygamberimizin, torunlarına olan sevgi, şefkat, merhamet ve muhabbeti öylesine fazlaydı ki, onları görmezden gelemedi. Ashâbın bakışları arasında minberinden indi. İleride cennet gençlerinin efendileri olacaklarını müjdelediği iki torununu (HK: Tirmizî, Menâkıb, 30.) kucakladı. Ardından hutbesini tamamlamak üzere onlarla birlikte minbere çıktı ve sözlerine şöyle devam etti: “Allah, ‘Mallarınız ve çocuklarınız imtihan vesilesidir.’(Enfâl, 8/28.) buyururken ne kadar doğru söylemiş! Şu iki yavrunun düşe kalka yürüyüşünü görünce dayanamadım ve sözümü keserek onları kucağıma aldım.” (HK: Tirmizî, Menâkıb, 30.)

Not: Hutbede hadis yorumlu bir şekilde ve dolayısıyla ziyadeli olarak zikredilmiştir. Tirmizî: Bu hadis hasen garibtir. Hüseyin b. Vakîd'in rivâyetiyle biliyoruz.

Hadisin ulaşabildiğimiz kaynaklarda geçtiği şekli şöyledir:

³¹⁰ Buhârî, İlim 20, (hno: 79), I, 61. Hadisin baş tarafı Buhârî, Edeb 70' de geçmektedir. (hno: 6098), IV, 174; Müslim, Fedâil 15, (VIII, 51. Müslim, Cuma, 43; İbn Mace, Mukaddime, 7; İbn. Hanbel, IV, 399;

³¹¹ Nesâî, İdeyn, 22; Hadislerle İslam I/Allah'ın Kitabı / Sözlerin En Güzeli, s. 551.

Ebû Büreyde (r.a.)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: Rasulullah (s.a.v.), bize hutbe vermekte iken Hasan ve Hüseyin üzerlerinde kırmızı bir gömlekle düşe kalka geldiler. Rasûlullah (s.a.v.), minberden indi onları kucağına aldı ve minbere çıktı önüne oturttu ve şöyle buyurdu: Allah’ın ne doğru söylemiş “Mallarınız ve çocuklarınız ancak bir imtihan vasıtasıdır.” (Enfâl: 28) Şu iki çocuğun durumlarına baktım yürüyorlar tökezleyip düşüyorlar dayanamadım konuşmamı keserek onları kaldırdım.”³¹²

3-“Küçüğümüze merhamet etmeyen bizden değildir.” (HK: Tirmizî, Birr, 15.)

Enes b. Malik'den (ra) rivayet edildiğine göre, yaşlı bir adam Peygamber efendimiz (sav)’i görmeye gelmişti. Orada oturan insanlar ona yer açmayı geciktirdiler. Bunun üzerine Resulüallah (sav): “Küçüklerimize şefkat, büyüklerimize saygı göstermeyen bizden değildir” buyurdu.

Hutbede hadisin, “Küçüklerimize merhamet etmeyen bizden değildir” kısmı ihtisar ile verilmiştir. Hadis sahihtir.³¹³

4- Bununla birlikte, gözbebeğimiz yavrularımıza bırakacağımız en değerli miras, onların yüce dinimiz İslam’ı doğru bir şekilde öğrenmelerini ve iyi birer Müslüman, iyi birer insan olarak yetişmelerini sağlamaktır. (HK: Tirmizî, Birr, 33.)

Not: Hutbede hadis yorumlu bir şekilde ve dolayısıyla ziyadeli olarak zikredilmiştir. Tirmizî hadisle ilgili “garib” tabirini kullanmıştır.³¹⁴

Hadisin ulaşabildiğimiz kaynaklarda geçtiği şekli şöyledir:

“Hiçbir baba çocuğuna güzel terbiyeden daha üstün bir bağışta (hediye) bulunmamıştır.”³¹⁵

5- “Şüphesiz Allah, Kur’an ile bazı toplulukları yüceltir, bazılarını da alçaltır.” (HK: Müslim, Müsâfirûn, 269.)³¹⁶

³¹² Nesâî, Cum’a: 27; Ebû Dâvûd, Salât: 17.

³¹³ Tirmizî, Birr, 15.

³¹⁴ Tirmizî, Birr, 33.

³¹⁵ Tirmizî, Birr, 33. Bknz: İbn. Hanbel, Müsned, III, 412, IV, 77, 78.

6.4. Arınma Vesilesi: Zekât ve İnfak (24.06.2016)

1-“Kolaylaştırın, zorlaştırmayın! Müjdeleyin, nefret ettirmeyin!” (HK: Buhârî, Megâzî, 61.)

Not: Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş, sadece hutbenin konusu ile ilgili görülen “Kolaylaştırın, zorlaştırmayın! Müjdeleyin, nefret ettirmeyin!” kısmı ihtisar ile verilmiştir.

Hadisin ulaşabildiğimiz kaynaklarda geçtiği şekli şöyledir:

Ebu Musa el-Eş'ari (ra) şöyle demiştir: Resulullah (sav) O'nunla Muaz b. Cebel'i (ra) Yemene gönderdiği zaman, ikisine hitaben: "Kolaylaştırın, zorlaştırmayın; müjdeleyin, nefret ettirmeyin ve yumuşaklık gösterin." buyurdu. Ebu Musa (ra): Ya Rasulallah! Biz Yemenin bir bölgesindeniz. Orada baldan “el-Bit’ı” denilen bir içki yapılır, arpadan da “el-Mızru” denilen bir içki yapılır, dedi. Resulullah (sav): “Her sarhoşluk veren içki, haramdır”³¹⁷ buyurdu.

2-“Muaz, henüz Müslüman olmayan bir topluluğa gidiyorsun. Onları, önce Allah’tan başka ilah olmadığına, benim de Allah’ın elçisi olduğuma davet et. Eğer bunu kabul ederlerse, beş vakit namazın farz olduğunu haber ver. Bunu da kabul ederlerse, Allah’ın kendilerine zekâtı farz kıldığını ve zekâtın zengin kimselerden alınıp fakirlere dağıtılacağını haber ver...” (HK: Buhârî, Zekât, 63; Müslim, İmân, 29.)

Not: Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş, hutbenin konusu ile ilgili olan ve rivayetin bir kısmında kastedilen mana ihtisar ile nakledilmiştir. Hadis muttefikun aleyhtir.

Hadisin ulaşabildiğimiz kaynaklarda geçtiği şekli şöyledir:

Muaz b. Cebel (r.a.)’dan nakledildiğine göre O demiştir ki, Resûlullah Sallallahü aleyhi ve sellem beni (Yemen'e vali olarak) gönderdi. Şöyle buyurdu:

³¹⁶ Müslim, Müsâfirûn, 269.

³¹⁷ Buhari, Edeb, 80, Megâzî, 57. Bknz: Müslim, Eşribe, 70, 72; Nesâî, Eşribe, 24; İbn. Hanbel, Müsned, IV, 417.

Ey Muaz,) şimdi sen kitap ehli bir topluluğa görevli olarak gidiyorsun. (Oraya vardığında) onları Allah'tan başka ilâh olmadığına benim de Allah'ın elçisi olduğuma şahadet getirmeye davet et. Eğer (sana itaat ile) bunu itiraf ederlerse, Allah'ın onlara günde beş vakit namazı farz kıldığını bildir. Bunu da kabul ile itaat ederlerse, Allah'ın kendilerine, zenginlerinden alınıp fakirlerine verilecek zekâtı farz kıldığını bildir. Buna da itaat ederlerse, sakın mallarının en kıymetlilerini alma. Mazlumun bedduasını almaktan sakın. Çünkü bu dua ile Allah'ın arasında herhangi bir perde yoktur.³¹⁸

3- Zekât, insanlık tarihinin hemen her döneminde var olmuş bir ibadettir. Bu kadim ibadet, yüce dinimizin beş temel esasından biridir.(HK: Müslim, İman, 21.)³¹⁹

Not: Hutbede hadis; “Bu kadim ibadet (zekât), yüce dinimizin beş temel esasından biridir şeklinde atıf yolu ile zikredilmiş ve tali kaynak kullanılmıştır. Hadisin metni kullanılmadan atıf yoluyla hadisin işaret ettiği mana yorumlanmıştır.

4-“Altın ve gümüşü biriktirip Allah yolunda harcamayanlar için elem dolu bir azabı haber ver. Biriktirdikleri altın ve gümüş cehennem ateşinde kızdırılarak onların alınları, böğürleri ve sırtları bunlarla dağlanacaktır. Ve onlara şöyle denilecektir: ‘İşte bu, kendiniz için biriktirip sakladığınız şeylerdir. Haydi, tadın bakalım biriktirip sakladıklarınızı!’” (HK: Tevbe, 9/34-35; Ayrıca bkz. Buhârî, Rikâk, 10.)

Not: Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş, hutbenin konusu ile ilgili olan ve rivayetin bir kısmında kastedilen mana ihtisar ile nakledilmiştir. Ayrıca bu hadis Tevbe suresinin 35. Ayetinin meali mesabesinde verilmiştir.

Hadisin ulaşabildiğimiz kaynaklarda geçtiği şekli ihtisarla (uzun olduğundan) şu şekildedir:

“Altın ve gümüşün haklarını vermeyen hiçbir kimse yoktur ki, kıyamet gününde bunlar ateşten levhalar haline getirilip de, cehennem ateşinde kızdırılarak sahibinin yanları, alını ve sırtı dağlanmasın. Bu levhalar soğudukça miktarı elli bin

³¹⁸ Buhârî, Tevhid I; zekât I; Müslim, iman 29; Ebu Davud, zekât 5; Nesaî, zekât 46; İbn Mâce, zekât I; İbn. Hanbel,I,233.

³¹⁹ Buhari, İman,1, Tefsir, 3; Müslim, İman, 20, 21; Tirmizi, İman, 3; Nesâî, İman, 13; İbn Hanbel, Müsned, II, 26, 92, 120, IV, 363, 364.

sene olan bir günde kullar arasında verilecek hüküm sona erene kadar sahibine azap edilecektir. Nihayet kendisine cennet veya cehenneme doğru giden yolu gösterilecektir...”³²⁰

5-“Yarım hurmayla da olsa cehennemden korunun.” (HK: Buhârî, Zekât, 10.)³²¹

Not: Hadis birebir aslına sadık kalınarak zikredilmiştir. Hutbelerde genellikle olduğu gibi burada da tek kaynak göstermekle yetinilmiştir. Hadis Muttefekun aleyhtir.

7. 2016 TEMMUZ AYI HUTBELERİ

7.1. Kadrimizi Yücelten Gece: Kadir Gecesi (01.07.2016)

1-“İnanarak ve sevabını Allah’tan umarak Kadir Gecesini ihya edenin geçmiş günahları affolunur.” (HK: Buhârî, Fadlu Leyleti’l-Kadr, 3.)

Not: hadisin aslı kaynaklarda şu şekilde verilmiştir:

"Her kim inanarak ve sevabını Allahtan umarak, ramazan orucunu tutarsa geçmiş günahları mağfiret olunur.³²² Her kim de inanarak ve sevabını Allahtan umarak Kadir Gecesini ihya ederse, geçmiş günahları mağfiret olunur.³²³ Görüldüğü gibi hadis kaynaklarında ilgili hadisin hem müşterek hem de ayrı ayrı nakilleri mevcuttur. Hutbede sadece konu ile ilgi olan kısım zikredilmiştir.

7.2. Ramazan Bayramı (05.07.2016)³²⁴

NOT: Bu hutbede ayet ve hadis kullanılmamıştır.

³²⁰ Müslim, Zekât, 24.

³²¹ Buhari, Edeb,34 (VII, 79); Müslim, Zekât, 66,67,68,70 (I, 703-704); İbn Hanbel, I, 388,446; VI,79,138; Darimî, Zekât, 24 (I, 328); İbn Mâce, Mukaddime, 13 (I, 66); Tirmizî, Kıyamet,1 (IV, 611); Nesâî, Zekât, 63 (V, 75).

³²² Buhari, Teravîh, 2, İman 27; Müslim, Müsafirin, 175; Ebu Davud, Salât, 318; Tirmizi, Savm, 1; Nesâî, Sıyam,39, İman, 22; İbn Hanbel, Müsned, II, 232, 241, 473; İbn Mace, Sıyam, 27.

³²³ Buhari, Teravîh, 2; Müslim, Müsafirin, 175; Ebu Davud, Salât, 318; Tirmizi, Savm, 1; Nesâî, İman, 22; İbn Hanbel, Müsned, II, 241, 473; Darimi, Savm, 54.

³²⁴ Bu Hutbede ayet ve hadis kullanılmamıştır.

7.3. Ramazan Ayı Kazanımlarını Devam Ettirelim (08.07.2016)³²⁵

NOT: Bu hutbede hadis kullanılmamıştır.

7.4. Hayatımızı İbadet Kılabilmek (15.07.2016)

1-“Allah’a yemin ederim ki, ben aranızda Allah’tan en çok korkan ve O’na en bağlı olanım. Bazen nafile oruç tutarım bazen tutmam. Hem namazımı kılar hem uyurum; hem de evlenirim. Her kim benim sünnetimden yüz çevirirse, o benden değildir.” (HK: Buhârî, Nikâh, 1; Müslim, Nikâh, 5.)

Not: Hutbede hadisin, “Allah’a yemin ederim ki, ben aranızda Allah’tan en çok korkan ve O’na en bağlı olanım. Bazen nafile oruç tutarım bazen tutmam. Hem namazımı kılar hem uyurum; hem de evlenirim. Her kim benim sünnetimden yüz çevirirse, o benden değildir.” kısmı ihtisar ile zikredilmiştir. Hadis muttefikun aleyhtir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Enes b. Malik’in (ra) şöyle dediği rivayet olunmuştur: Üç kişi Hz. Peygamber’in (sav) hanımlarının evlerine gelerek, Peygamber’in (sav) ibadetinden sordular. Peygamber’in (sav) ibadeti haber verilince bunu azımsadılar da: Biz nerede, Peygamber (sav) nerede? Yüce Allah Peygamber’in (sav) geçmiş ve gelecek bütün günahlarını affetmiştir, dediler. İçlerinden biri, ben geceleri sürekli namaz kılacağım! dedi. Diğeri de, ben her gün oruç tutacağım ve günlerimi oruçsuz geçirmeyeceğim, dedi. Üçüncüsü de, ben de kadınlardan ayrı yaşayacağım, hiç evlenmeyeceğim, dedi. Resulullah (sav) onların yanlarına çıkageldi de: “Sizler şöyle şöyle söyleyen kimseler misiniz? dikkat edin! Allaha yemin ederim ki, ben sizin Allahtan en çok korkanınız ve en çok takva sahibi olanınızım. Bununla beraber ben oruçta tutarım, bazı günler tutmamda, gecenin bir kısmında namaz kılarım, bir kısmında da uyurum, kadınlarla da evlenirim. (İşte benim sünnetim.) Kim benim sünnetimden yüz çevirirse, o benden değildir”³²⁶ buyurdu.

³²⁵ Bu Hutbede ayet ve hadis kullanılmamıştır.

³²⁶ Buhari, Nikâh, 1, Müslim, Nikâh, 5; İbn Hanbel, Müsned, II, 158, III, 241, 259, 285; Nesâî, Nikâh, 4; Darimi, Nikâh, 3.

2-“Dinde, insanın gücünü aşacak uygulamalar yoktur. Takatinin üstünde ibadete kalkışan kimse, dini yaşama konusunda âciz kalır. Bunun için aşırıya kaçmayın!” (HK: Buhârî, İmân, 29.)

Not: Hutbede hadis, “Dinde, insanın gücünü aşacak uygulamalar yoktur. Takatinin üstünde ibadete kalkışan kimse, dini yaşama konusunda âciz kalır. Bunun için aşırıya kaçmayın” kısmı ihtisar ile alınmıştır. Sahih bir hadistir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Ebû Hureyre'den (ra) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Din kolaylıktır. Bir kişi takatinin üstünde ibadete kalkışırsa din karşısında âciz kalır. Bunun için aşırıya kaçmayın, dosdoğru yolu tutun ve (salih amellerden alacağınız mükâfattan ötürü) sevinin. Sabah, akşam ve gecenin bir kısmında (dinç olduğunuz vakitlerden) yararlanın (ki taat ve ibadetinize devam edin).”³²⁷

3-“Allah katında amellerin en sevimsisi, az da olsa devamlı olanıdır.” (HK: Buhârî, Libâs, 43.)³²⁸

Not: Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş, hutbenin konusu ile ilgili olan ve rivayetin bir kısmında kastedilen mana ihtisar ile nakledilmiştir.

4- Ve bilelim ki, biz Rabbimize yöneldiğimiz müddetçe Rabbimiz bize merhametiyle muamele edecektir. Bizler O’na yürüyerek gidersek O bizlere koşarak gelecektir. (HK: Buhârî, Tevhîd, 50.)

Not: Hutbede hadis “Ve bilelim ki, biz Rabbimize yöneldiğimiz müddetçe Rabbimiz bize merhametiyle muamele edecektir. Bizler O’na yürüyerek gidersek O bizlere koşarak gelecektir.!” kısmı ihtisar ve yorum ile alınmıştır.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

³²⁷ Buhârî, İmân, 29.

³²⁸ Buhari, İman, 32, Rikak, 18; Müslim, Müsafirin, 218; İbn Hanbel, Müsned, VI, 61, 165, 268, 273. Tecridi Sarih Tercümesi. 12 C s. 191.

"Allah Teâlâ Hazretleri diyor ki: Ben, kulumun benim hakkımda yaptığı zanna göreyim. O, beni zikretti mi onunla beraberim. Eğer o beni nefsinde zikrederse ben de onu onunkinden daha hayırlı bir cemaat içerisinde zikrederim. O bana bir karış yaklaşır ben ona bir zira yaklaşırım, o bana bir zira' yaklaşır ben ona bir kulaç yaklaşırım. O bana yürüyerek gelirse ben ona koşarak giderim."³²⁹

5-“Allah’ım, seni zikretmek, sana şükretmek ve sana güzelce ibadet etmek için bana yardım et!” (HK: Ebû Dâvûd, Tefrîu ebvâbi’l-vitr, 26.)

Not: Hutbede hadis, “Allah’ım, seni zikretmek, sana şükretmek ve sana güzelce ibadet etmek için bana yardım et!” kısmı ihtisar ile alınmıştır. Elbani hadis hakkında şöyle demiştir: “Hadisin isnadı sahihtir. İbn Huzeyme ve İbn Hıbban, hadis sahihtir, demişlerdir.”³³⁰

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Muaz b. Cebel 'den (ra) rivayet edildiğine göre, Resulullah (sav) onun elini tutup: “Ya Muaz! Vallahi seni çok seviyorum. Vallahi seni çok seviyorum. Sana bir şey tavsiye edeyim, onu her namazın sonunda okumayı asla terk etme. Allahım! Seni zikretme, sana şükretme ve senin için güzelce ibadet etme konusunda bana yardım et” dersin, buyurdu.”³³¹

7.5. Gün, Milletçe Kenetlenme ve Geleceğimizi İnşa Etme Günüdür(22.07.2016)

1- “Müminin durumuna şaşılır! Her hâli kendisi için hayırlıdır. Bu durum yalnız mümine mahsustur. Başına sevinecek bir hâl geldiğinde şükreder; bu onun için hayır olur. Başına bir sıkıntı geldiğinde ona sabreder; bu da onun için hayır olur.” (HK: Müslim, Zühd ve rekâik, 64.)

Not: hadis aslına sadık kalınarak tercümesinden faydalanılmıştır.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

³²⁹ Buhari, Tevhid 15; Müslim, Zikr 2, (2675); Tirmizi, Da‘avât 132, (3603), İbn Mace, Edeb 58(3822), İbn Hanbel, Müsned, 2/251, 413, 480, 482, 524, 534.

³³⁰ el-Elbani, Sahihu Ebu Davud, V, 253.

³³¹ Ebu Davud, Vitir, 26; Nesâî, Sıfatü’s-Salah, 60; İbn Hanbel, Müsned, V, 244, 247.

“Müminin durumu ne ilginçtir! Her hâli kendisi için hayırlıdır. Bu durum yalnız mümine mahsustur. Başına sevinecek bir hâl geldiğinde şükreder; bu onun için hayır olur. Başına bir sıkıntı geldiğinde ona sabreder; bu da onun için hayır olur.”³³²

7.6. Hak Ve Hakikat (29.07.2016)

1-“Müflis, dünyadayken namazını kılmış, orucunu tutmuş, zekâtını vermiş olarak kıyamet günü Allah’ın huzuruna gelen fakat kimine sövmüş, kimine iftira etmiş, kiminin malını gasp etmiş, kimine hakaret etmiş, kiminin canına kast etmiş kişidir. Yapmış olduğu iyiliklerin sevabı, dünyada bir şekilde haklarını ihlal ettiği hak sahiplerine verilir. İşlemiş olduğu günahlara karşılık iyilikleri kifayet etmezse, mağdur ettiği insanların günahlarından alınarak ona yüklenir. Sonra da cehenneme atılır.”(Müslim, Birr ve Sıla, 59.)

Not: Hutbede hadisin, kullanılan kısmı “Müflis, dünyadayken namazını kılmış, orucunu tutmuş, zekâtını vermiş olarak kıyamet günü Allah’ın huzuruna gelen fakat kimine sövmüş, kimine iftira etmiş, kiminin malını gasp etmiş, kimine hakaret etmiş, kiminin canına kast etmiş kişidir. Yapmış olduğu iyiliklerin sevabı, dünyada bir şekilde haklarını ihlal ettiği hak sahiplerine verilir. İşlemiş olduğu günahlara karşılık iyilikleri kifayet etmezse, mağdur ettiği insanların günahlarından alınarak ona yüklenir. Sonra da cehenneme atılır.” hem ihtisarlı bir şekilde verilmiş hem de yorumlu bir şekilde zikredilmiştir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulüallah (sav) şöyle buyurmuştur: “Müflis kimdir bilir misiniz?” Oradakiler: Bize göre müflis hiç parası ve malı olmayan kimsedir, dediler. Bunun üzerine: “Hakikat şu ki, benim ümmetimin müflisi, kıyamet gününde namaz, oruç ve zekâtla gelir. Ama şuna sövmüş, buna iftira etmiş, şunun malını yemiş, bunun kanını dökmüş, diğerini de dövmüştür. Ve hak sahiplerine sevapları dağıtılır. Şayet hakları ödenmeden sevapları biterse, onların

---

³³² Müslim, Zühd, 64.

günahlarından alınarak bunun üzerine yüklenir, sonra cehenneme atılır” buyurmuştur.³³³

2- Çünkü mümin, Peygamberimizin tarif ettiği gibi, insanların elinden ve dilinden emin oldukları, canları ve mallarını kendisine karşı güvende bildikleri kişidir. (HK: Nesâî, İman ve Şerâihû, 8.)

Not: Hutbede hadisin, “mümin insanların elinden ve dilinden emin oldukları, canları ve mallarını kendisine karşı güvende bildikleri kişidir” kısmı ihtisar yolu ile zikredilmiştir. Tek kaynak ile yetinilmiştir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Amir eş-Şa’bi’den rivayet oldu ki Ben Abdullah b. Amr 'dan (ra) işittim, şöyle diyordu: Peygamber (sav): “Müslüman, dilinden ve elinden Müslümanların selamette kaldığı kimsedir. Muhacir de Allahın yasakladığı şeyleri terk edendir”³³⁴ buyurdu.

8. 2016 AĞUSTOS AYI HUTBELERİ

8.1. Kulluk Sadece Allah’a Özgüdür (05.08.2016)

1- Peygamberimiz (s.a.s), Beytullah’ın yanındaki Safâ tepesine çıktı ve Mekkelilere şöyle seslendi: “ ‘Şu vadinin arkasında size saldırmak üzere bekleyen bir ordu var.’ desem bana inanır mısınız?” Mekkeliler hep bir ağızdan, “Evet, inanırız. Zira biz senin yalan söylediğini hiç işitmedik.” diye karşılık verdiler. Bunun üzerine Rahmet Elçisi, “Ben sizi elîm bir azaba karşı uyarıyorum.” (HK: Buhârî, Tefsîr, Şu’arâ, 2; Müslim, İmân, 355.)³³⁵

2- “Kim Muhammed’e tapıyorsa bilsin ki Muhammed ölmüştür. Kim Allah’a kulluk ediyorsa bilsin ki Allah diridir, asla ölmez.” (HK: Buhârî, Fedâilü ashâbi’n-nebî, 5.)

³³³ Müslim, Birr, 59; İbn Hanbel, Müsned, II, 371.

³³⁴ Buhari, İman, 4, Rikak, 26; Ebu Davud, Cihad, 2; Tirmizi, İman,12; Nesâî, İman, 9; İbn Hanbel, Müsned, II, 163, 192, 193, 205, 209, 212, 224; İbn Mace, Fiten, 2.

³³⁵ Buhârî, Tefsîr, Şu’arâ, 2; Müslim, İmân, 355.

Not: Hutbede kullanılan bu metin Peygamber efendimiz (sav)'in değil, Hz. Ebubekir (r.a)'nın efendimizin Rahmet-i Rahman'a irtihalinden sonra toplanan mü'minleri teskin etmek için sarf ettiği sözleridir. Efendimizin (sav), vefat haberi duyulduğunda Hz. Ebû Bekir o sırada Sünh Mahallesiindeki evinde bulunuyordu. Yürekleri dağlayan haberi kendisine ulaştırdılar. Hz. Ebû Bekir süratle Hâne-i Saadete girdi. Fahr-i Kâinatın mübârek yüzlerini örten örtüyü kaldırdı. Eğildi, tazim ve hürmetle pâk ve nurlu alınlarından üç kere öptü. Akan gözyaşları arasında dilinden dökülen kelimeler şunlar oldu:

"Ölümün de hayatın gibi temiz ve lâtif, yâ Resûlallah!³³⁶

Yalnız hutbede atıf yapılan kaynakta mevcut metni değil efendimizin Hz. Ebubekir hakkında sarf ettiği şu mübarek sözleriyle karşılaştık: İbn Abbâs'tan (ra) rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Bir dost edinecek olsaydım Ebû Bekir'i dost edinirdim. Fakat o benim kardeşim ve arkadaşımıdır."³³⁷

Kim ki Muhammed'e (a.s.m.) tapıyorsa, bilsin ki, Muhammed (a.s.m.) ölmüştür. Kim ki Allah'a ibadet ve kulluk ediyorsa bilsin ki, Allah Hayy'dır, ölümsüzdür."³³⁸

Sonra da şu âyet-i kerimeyi okudu:

"Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de nice peygamberler gelip geçti. O ölür veya öldürülürse gerisin geri mi döneceksiniz? Kim geri dönerse Allah'a en küçük bir zarar vermiş olmaz. Fakat şükredenlere Allah mükâfatını verecektir."³³⁹

3- "Sözlerin en doğrusu Allah'ın Kitabıdır. Rehberliğin en güzeli Muhammed'in rehberliğidir." (HK: Nesâî, Salâtü'l-îdeyn, 22.)³⁴⁰

³³⁶İbn Sa'd, Tabakât 2:263.

³³⁷Buhârî, Fedâilü ashâbi'n-nebî, 5.

³³⁸Buhârî, Fedâilü ashâbi'n-nebî, 5; İbn Sa'd, A.g.e. 2:268.

³³⁹Âl-i İmran Sûresi, 144.

³⁴⁰Buhârî, İlim 20, (hno: 79), Hadisin bas tarafı Buhârî, Edeb 70' de geçmektedir. (hno: 6098), IV, 174; Müslim, Fedâil 15, (VIII, 51, Cuma, 43; İbn Hanbel, IV, 399; İbn Mace, Mukaddime, 7.

Not: Hutbede kullanılan hadis hem ihtisarlı bir şekilde verilmiş hem de kullanılan kısmı mealen (yorumlu) bir şekilde zikredilmiştir. Rehberliğin en güzeli yerine kaynaklarda “yolların en hayırlısı Muhammed (s.a.v.)’in yoludur.” Şeklinde geçmektedir. Görülüyor ki hutbede kullanılan rehberlik ve güzel kelimeleri yerine kaynakta yol ve hayır kelimeleri kullanılmıştır. Bu da bize yoruma dayalı bir anlatım olduğunu göstermektedir.

8.2. Sırât-ı Müstakim (12.08.2016)

1-“Onlar, Allah’ı bırakıp, hahamlarını, rahiplerini ve Meryem oğlu Mesîh’i rab edindiler. Oysa onlara sadece bir olan Allah’a kulluk etmeleri emredilmişti. Allah’tan başka hiçbir ilah yoktur. O, yüceler yücesidir; onların ortak koştuklarından münezzehtir.” (Ayet: Tevbe, 9/31.)

2- Efendimizin âyet-i okumasını müteakip daha önce Hıristiyan iken Müslüman olmuş bir sahabi, “Yâ Resûlallah! Biz onlara kulluk etmiyorduk ki!” dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz, “Onlar size istediklerini helâl, istediklerini haram kılıyorlardı. Siz de onlara uyuyordunuz öyle değil mi?” diye sordu. Sorusuna “Evet!” cevabını alınca da, “İşte âyette sözü edilen durum budur.” buyurdu. (HK: Tirmizî, Tefsiru’l-Kur’ân, 9; Beyhakî, Sünenü’l Kübrâ, X,196.)³⁴¹

3- Yüce Allah, din-i mübin-i İslam’ı Kerim Kitabımızla ve Peygamber Efendimizle kemale erdirmiştir.(HK: Muvattâ, Kader, 3.)³⁴²

Not: hutbede hadis, ihtisarlı ve yorumlu bir şekilde kullanılmıştır.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

“Size iki şey bırakıyorum. Onlara sımsıkı sarıldığınız sürece yolunuzu asla şaşırmasınız: Bunlar, Allah’ın Kitabı ve Peygamberinin sünnetidir.”

³⁴¹ Tirmizî, Tefsiru’l-Kur’ân, 9; Beyhakî, Sünenü’l Kübrâ, X,196; Ayrıca Bknz: Tevbe Suresi 31. Ayet.

³⁴² Malik, Muvattâ, Kader, 3.

8.3. Mümin Ve Emanet Bilinci (19.08.2016)

1-“Amca! Güneşi sağ elime, ayı da sol elime verseler, ben bu davadan asla vazgeçmem. Allah, ya dinini üstün kılar, ya da ben bu yolda canımı veririm.” (HK: İbn Hişâm, Sîret, I, 101; Belâzurî, Ensâb, I, 229-230.)³⁴³

2- O, mümini güven veren, itimat edilen, şerrinden emin olunan kişi diye tanımladı. (HK: Nesâî, İmân, 8.)

Not: Hutbede hadisin, “mümini güven veren, itimat edilen, şerrinden emin olunan kişi” kısmı ihtisar yolu ile zikredilmiştir. Tek kaynak ile yetinilmiştir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Amir eş-Şa’bi’den rivayet oldu ki Ben Abdullah b. Amr 'dan (ra) işittim, şöyle diyordu: Peygamber (sav): “Müslüman, dilinden ve elinden Müslümanların selamette kaldığı kimsedir. Muhacir de Allahın yasakladığı şeyleri terk edendir”³⁴⁴ buyurdu.

3-“Size iki emanet bırakıyorum, onlara sınıksız sarıldığınız sürece yolunuzu şaşırmayacaksınız. Bunlar, Allah’ın Kitabı ve Peygamberinin sünnetidir.” (HK: Muvattâ, Kader, 3.)³⁴⁵

Not: Hutbede hadis olarak kullanılan bu metin Hz. Peygamber efendimizin “Veda Hutbesi” olarak meşhur olan hutbesinin bir parçasıdır. Dolayısıyla uzun bir hadisin ihtisar edilerek verildiği bir başka örnekle karşı karşıyayız.

Örnek olması için hadisin tam metni şöyledir:

Süleyman b. Amr b. Ahvas, babam, Amr b. Ahvas (ra) bana haber verdi ki babam, Peygamber (sav) ile birlikte veda haccında bulunmuştu. Resulullah (sav), hutbesinde Allaha hamletti, onu övdü, bazı şeyleri hatırlattı ve nasihat etti. Sonra şöyle sordu: “Hangi gün daha mukaddestir? Hangi gün daha mukaddestir? Hangi gün daha mukaddestir?” Oradakiler: “Ya Rasulallah! Haccı ekber günü” dediler. Bunun

³⁴³ İbn Hişâm, Sîret, I, 101; Belâzurî, Ensâb, I, 229-230.

³⁴⁴ Buhari, İman, 4, Rikak, 26; Ebu Davud, Cihad, 2; Tirmizi, İman,12; Nesâî, İman, 9; İbn Hanbel, Müsned, II, 163, 192, 193, 205, 209, 212, 224; İbn Mace, Fiten, 2.

³⁴⁵ Muvatta , Kader 3; el-Münzirî, et- Terğip ve't- Terhib, I, 80.

üzerine buyurdular ki: “Kanlarınız, mallarınız, ırzlarınız, şu gününüz, şu ayınız, şu beldeniz gibi kutsal olup, birbirinize haramdır. Dikkat edin! Her katil işlediği cinayetin cezasını kendisi çekecektir. Hiçbir baba çocuğunun suçundan dolayı sorumlu tutulamayacağı gibi hiçbir çocukta babasının yaptığından dolayı sorumlu tutulmaz.

Dikkat edin! Müslüman, müslümanın kardeşidir. Müslüman, kendisi helal etmedikçe kardeşinin bir şeyi ona helal olmaz. Dikkat edin! Cahiliye dönemindeki bütün faizler kaldırılmıştır. Anaparanız sizindir. Haksızlık etmeyecek ve haksızlıkta görmeyeceksiniz. İlk kaldırılan faiz Abbas b. Abdulmuttalib’in faizi olup hepsi kaldırılmıştır. Dikkat edin cahiliye

dönemindeki tüm kan davaları da kaldırılmıştır. Kaldırılan ilk kan davası Haris b. Abdulmuttalib’in kan davasıdır. Haris Leys oğullarında süt emmekte iken Hüzeyl tarafından öldürülmüştü.

Dikkat edin! Kadınlara karşı iyi davranınız. Onlar işlerinizde sizin yardımcılarınızdır. Bunun dışında onların hiçbir şeyine sahip değilsiniz. Onlara zarar vermeye kalkmayın. Ancak apaçık bir suç işlerlerse onları yataklarında ayırınız. Yine düzelmezlerse onları yaralamamak suretiyle dövebilirsiniz. Size itaat ettikleri sürece onlarda suç bulmaya çalışmayınız. Dikkat ediniz! Sizin kadınlar üzerinde hakkınız olduğu gibi kadınların da sizin üzerinizde hakları vardır. Kadınlarınız üzerinde sizin hakkınız sevmediğiniz ve hoşlanmadığınız kimseleri evinize almamalarıdır. Dikkat ediniz sizin üzerinizde onların hakkı ise yeme ve giyim konusunda iyi davranıp yediğinizden yedirip giydiğinizden giydirmenizdir.”³⁴⁶

B- Ebu Nadra'dan (ra) rivayet oldu ki teşrik günlerinin ortasında Peygamber'in (sav) hutbesini dinleyen (biri) haber verdi ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Ey İnsanlar! Dikkat edin, Şüphesiz Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Şu kadar var ki; Arabın arap olmayana, Arap olmayanında arap olana hiçbir üstünlüğü yoktur. Kırmızı benizlinin siyah tenliye, siyah benizlinin kırmızı tenli üzerine takva dışında bir üstünlüğü yoktur. Tebliğ ettim mi?” buyurdu. “Allahın Peygamberi (sav) tebliğ etti” dediler. Sonra, “Bugün hangi gün?” dedi. “Hürmetli

³⁴⁶ Buhari, Hac, 131; İbn Mace, Nikâh, 13; Tirmizi, Tefsir, 10, Rada, 11.

gün” dediler. Sonra, “Bu ay hangi ay?” dedi. “Hürmetli ay” dediler. Sonra, “Bu belde hangi belde?” dedi. “Hürmetli belde” dediler. Peygamber (sav): “Şüphesiz ki Allah aranızda kanlarınızı, mallarınızı Ravi: (Irzlarınızı deyip demediğini bilmiyorum, dedi) şu gününüz, şu ayınız ve şu beldenizde haram kılmıştır. Tebliğ ettim mi?” buyurdu. “Allahın Peygamberi (sav) tebliğ etti” dediler. Peygamber (sav): “Burada bulunan, bulunmayana haber versin” buyurdu.³⁴⁷

4-“Müslüman, Müslüman’ın kardeşidir. Ona hainlik yapmaz, yalan söylemez, onu zor durumda yüzüstü bırakmaz...” (HK: Tirmizî, Birr ve sıla, 18.)³⁴⁸

Not: “Müslüman, Müslüman’ın kardeşidir. Ona hainlik yapmaz, yalan söylemez, onu zor durumda yüzüstü bırakmaz...” kısmı ihtisar ve yorum ile nakledilmiştir.

Hadisin tam metni kaynaklarda şu şekilde verilmiştir:

Müslüman Müslüman'ın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu tehlikede yalnız bırakmaz. Kim, kardeşinin ihtiyacını görürse Allah da onun ihtiyacını görür. Kim bir Müslüman'ı bir sıkıntıdan kurtarırsa, Allah da o sebeple onu Kıyamet gününün sıkıntısından kurtarır. Kim bir Müslüman'ın ayıbını örterse, Allah da onun Kıyamet gününde ayıbını örter.

8.4. Hayat Veren Din: İslâm (26.08.2016)

1- Hayber’in fethi esnasında Peygamberimiz (s.a.s), sancağı Hz. Ali’ye teslim etmişti. Bir ara Hz. Ali’nin ağzından, İslâm’ı kabul edinceye dek Hayber halkıyla amansızca savaşaacağına dair sözler dökülmüştü. Bu sözleri işiten Efendimiz: “Ya Ali! Hayber halkını İslâm’a davet et ve yerine getirmeleri gereken ilâhî yükümlülükleri onlara haber ver! Allah’a yemin olsun ki Allah’ın senin vesilenle bir kişiyi hidayete erdirmesi, senin için dünyadan ve içindekilerden daha hayırlıdır.” (HK: Buhârî, Cihâd, 143; Taberânî, III, 318.)³⁴⁹

³⁴⁷ İbn Hanbel, Müsned, V, 411.

³⁴⁸ Buhari, Mezalim 3 (III,98); Müslim, Birr, 58 (III, 1996), İbn. Hanbel, II,68.

³⁴⁹ Buhârî, Cihâd, 143; Taberânî, III, 318.

2- Bu din, insanın canını, malını, şeref ve haysiyetini saygın ve dokunulmaz kabul eder. (HK: Buhârî, Hac, 132.)³⁵⁰

9. 2016 EYLÜL AYI HUTBELERİ

9.1. Kulluk Ve Samimiyet Beyanı: Kurban (02.09.2016)

1-“Allah’ım! Bu kurbanlar senin nimetindir ve senin rızan içindir. Benim, ailemin ve ümmetimin kurbanlarını kabul eyle!” (HK: İbn Mâce, Edâhî, 1; Ebû Dâvûd, Dahâyâ, 3-4.)

Not: Hutbede hadis, “Allah’ım! Bu kurbanlar senin nimetindir ve senin rızan içindir. Benim, ailemin ve ümmetimin kurbanlarını kabul eyle.” kısmı ihtisar ile zikredilmiştir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Câbir b. Abdullah anlatıyor: Resûlullah (sav) bir bayram günü kurban olarak iki koç kesti ve onları kibleye doğru yatırdığı zaman şöyle dedi: “Ben hanîf (hakka yönelmiş) olarak, yüzümü gökleri ve yeri yaratan (Allah)'a çevirdim ve ben müşriklerden değilim. Şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi olan Allah içindir. O'nun hiçbir ortağı yoktur. Ben bununla emrolundum ve ben Müslümanların ilkiyim. Allah'ım (bu kurban) sendendir ve Muhammed ile ümmeti tarafından senin (rızan) için sunulmuştur.”³⁵¹

9.2. Bayram Ve Hz. İbrahim (09.09.2016)

1- Bir grup sahâbî, Peygamberimiz (s.a.s)’e, “Ya Rasulallah! Bize kendinden bahseder misin?” dediler. Bunun üzerine Efendimiz, şöyle buyurdu: “Ben, atam İbrahim’in duası, kardeşim İsa’nın müjdesi, annem Âmine’nin rüyasıyım.” (HK: İbn Hanbel, IV, 127; İbn Hişam, I, 158.)³⁵²

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

³⁵⁰ Buhârî, Hac, 132; Ayrıca benzer ayet ve hadisler için Bknz: Nisâ, 4/93; İbn Mâce, “Cenâiz”, 63; Ebû Dâvûd, “Cenâiz”, 64.

³⁵¹ İbn Mâce, Edâhî, 1; Ebû Dâvûd, Dahâyâ, 3-4.

³⁵² İbn Hanbel, Müsned, 4/127,128, 5/262; Hâkim, el-Müstedrek, 2/656; İbn Hişam, I, 158. Ayrıca hadisi destekler mahiyetteki ayetler için bknz: Bakara 2/129; Saff, 61/6.

Ashabının bir sorusu üzerine Hz. Muhammed (s.a.v), kendini şöyle anlatır: "Ben, atam İbrahim'in duası, kardeşim İsa'nın müjdesi ve annem Âmine'nin rüyasıyım. Annem rüyasında içinden çıkan bir nurun Şam diyarı saraylarını aydınlattığını söylemişti. Peygamber anneleri hep böyle rüyalar görürler.³⁵³

9.3. Kurban Bayramı (12.09.2016)

1-“Müslüman kardeşini sevindirmen mağfiret vesilesidir.” (HK: Münzirî, el-Terğîb ve't-Terhîb, III, 346; Suyûti, el-Câmiu's-Sağır, Hadis no:2500.)³⁵⁴

9.4. Ebedi Bayramlara Birlikte Yol Alabilmek (16.09.2016)

1-“Ey Muâz! Namazların ardından şu duayı oku: „Allah“ım! Seni anıp zikretmek, nimetine şükretmek, sana en güzel şekilde ibadet etmek için bana yardım et!“ ” (HK: Ebû Dâvûd, Vitir, 26.)

Not: Hutbede hadis yorum katılarak zikredilmiştir. Tek kaynak ile yetinilmiştir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Muâz radiyallahu anh'den rivayet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onun elinden tuttu ve: “Muâz! Vallahi seni gerçekten seviyorum” buyurdu. Sonra sözüne şöyle devam etti: “Muâz! Her namazdan sonra şu duayı mutlaka okumanı tavsiye ediyorum: Seni anıp zikretmek, nimetine şükretmek, sana lâyük ibadet etmek için bana yardım eyle!”³⁵⁵

9.5. Allah'ım! İlimle Yücelt Bizi! (23.09.2016)

1- Bir gün yine Hirâ'dayken ona vahiy meleği geldi ve “Oku!” dedi. Allah Resûlü, “Ne okuyayım?” diye sordu. Bunun üzerine Cebrâil (a.s), Peygamberimize Alak Suresi'nin şu ilk beş âyetini bildirdi: “Yaratan Rabbinin adıyla oku. O, insanı alaktan yarattı. Oku! Senin Rabbin, sonsuz kerem sahibidir. Kalemle yazmayı öğreten O'dur. İnsana bilmediğini öğreten O'dur.” (HK: Alak, 96/1-5; Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1.)

³⁵³ İbn Hanbel, Müsned, 4/127,128, 5/262; Hâkim, el-Müstedrek, 2/656; İbn Hişam, I, 158.

³⁵⁴ Suyûti, el-Câmiu's-Sağır, Hadis no:2500; Münzirî, el-Terğîb ve't-Terhîb, III, 346.

³⁵⁵ Ebû Dâvûd, Vitir 26. Ayrıca bk. Nesâî, Sehv 60.

Hutbede hadisin, “Bir gün yine Hirâ’dayken ona vahiy meleği geldi ve “Oku!” dedi. Allah Resûlü, “Ne okuyayım?” diye sordu. Bunun üzerine Cebrâil (a.s), Peygamberimize Alak Suresi’nin şu ilk beş âyetini bildirdi: “Yaratan Rabbinin adıyla oku. O, insanı alaktan yarattı. Oku! Senin Rabbin, sonsuz kerem sahibidir. Kalemle yazmayı öğreten O’dur. İnsana bilmediğini öğreten O’dur.” kısmı ihtisar ile ve metne bağlı kalmadan yorumlanarak zikredilmiştir.

Kaynaklarda çok uzun olarak geçen hadisin ulaşabildiğimiz kaynaklardaki metni şöyledir:

Mü'minlerin annesi Aişe (ra) şöyle demiştir: Rasulullah’ın (sav) ilk vahy başlangıcı uykuda doğru rüya görmekle olmuştur. Gördüğü rüyalar sabah aydınlığı gibi açık seçik zuhur ederdi. Ondan sonra kalbine yalnızlık sevgisi bırakıldı. Artık Hıra Dağındaki mağara içinde yalnızlığa çekilip, orada ailesinin yanına gelinceye kadar belli gecelerde tehannüs -ki taabbüd demektir- eder ve yine azıklanıp geri giderdi. Sonra yine Hatice 'nin (ra) yanına dönüp, bir o kadar zaman için yine azık tedarik ederdi. Nihayet Resulüllah 'a (sav) bir gün Hıra mağarasında bulunduğu sırada Hakikat (ilk vahy) geldi. Şöyle ki, ona vahiy meleği geldi ve: Oku! dedi. O da: "Ben okumak bilmem" cevabını verdi. Peygamber buyurdu ki: "O zaman Melek beni alıp güçten kesilinceye kadar sıkıştırdı. Sonra beni bırakıp yine: Oku! dedi. Ben de O'na: Okuma bilmem, dedim. Yine beni alıp ikinci defa güçten kesilinceye kadar sıkıştırdı. Sonra beni bırakıp yine: Oku! dedi. Ben de: Okuma bilmem, dedim. Nihayet beni alıp üçüncü defa sıkıştırdı. Sonra beni bırakıp: "Yaradan Rabbinin adıyla oku! O insanı kan pıhtısından yarattı. Oku! Rabbin nihayetsiz kerem sahibidir. Ki O, kalemle yazı yazmayı öğretendir. İnsana bilmediğini O öğretti.” (el-Alak: 96/1, 5) buyurdu. Bunun üzerine Resulüllah (sav) bu ayetlerle korkudan yüreği titreyerek evine döndü ve Hatice bnt. Huveylid'in (ra) yanına girerek: "Beni örtün, beni örtün!" dedi. Korkusu gidinceye kadar üstünü örttüler. Ondan sonra Rasulullah (sav) yaşadıklarını Hatice'ye (ra) haber vererek: "Kendimden korktum" dedi. Hatice (ra): “Öyle deme; Allaha yemin ederim ki, Allah hiçbir vakit seni utandırmaz. Çünkü sen akrabana bakarsın, işini görmekten aciz olanların işini görür, fakire gözetir, misafiri ağırlarsın, hak yolunda meydana gelen hadiselerde (halka) yardım edersin” dedi. Bundan sonra Hatice (ra), Peygamber'i (sav) alıp amcası oğlu Varaka b. Nevfel b.

Esed b. Abdi'l-Uzza'ya götürdü. Bu zat, cahiliye döneminde Hıristiyan dinine girmiş bir kimse olup İbranice yazı bilir ve İncil'den Allahın dilediği miktarda bazı şeyleri İbranice yazardı. Varaka gözlerine körlük gelmiş bir ihtiyardı. Hatice (ra) Varakaya: Amcam oğlu, dinle bak, kardeşinin oğlu ne söylüyor? dedi. Varaka: Ne var kardeşimin oğlu? diye sorunca, Resulüllah (sav) gördüğü şeyleri kendisine haber verdi. Bunun üzerine Varaka şöyle dedi: “Bu gördüğün, Allahın Musa’ya gönderdiği Namustur. Ah keşke senin davet günlerinde genç olaydım! Kavmin seni çıkaracakları zaman keşke hayatta olsam!” Bunun üzerine Resulüllah (sav): "Onlar beni çıkaracaklar mı ki?" diye sordu. O da: Evet. Senin getirdiğin gibi bir şey getirmiş bir kimse yoktur ki düşmanlığa uğramasın. Şayet senin davet günlerine yetişirsem, sana yardım ederim, cevabını verdi. Ondan sonra çok geçmedi, Varaka vefat etti ve o esnada bir müddet için vahy kesildi.³⁵⁶

2-“Hiçbir anne baba, çocuğuna güzel terbiyeden daha kıymetli bir miras bırakmamıştır.” (HK: Tirmizî, Birr, 33; İbn Hanbel, IV, 77.)

Not: Hutbede ana kaynağa yer verilmiştir. Tirmizî hadisle ilgili “garib” tabirini kullanmıştır.³⁵⁷

Hadisin ulaşabildiğimiz kaynaklarda geçtiği şekli şöyledir:

“Hiçbir baba çocuğuna güzel terbiyeden daha üstün bir bağışta (hediye) bulunmamıştır.”³⁵⁸

9.6. Cami Ve Kitap Medeniyeti (30.09.2016)

1- “Yeryüzü, bana mescid kılındı; temiz kılındı.”(HK: Buhârî, Salât, 56.)

Not: Hutbede hadis, “Yeryüzü, bana mescid kılındı; temiz kılındı.” kısmı ihtisar ve yorum ile zikredilmiştir. Hadis sahihtir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

³⁵⁶ Buhari, Bed’ül-Vahy, 1.

³⁵⁷ Tirmizi, Birr, 33.

³⁵⁸ Tirmizi, Birr, 33; İbn Hanbel, Müsned, III, 412, IV, 77, 78.

Ebu Hureyre (Radiyallahu Anh) şöyle dedi: “Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): “Yeryüzü benim için bir temizlik vasıtası ve mescit kılındı...” buyurdu.³⁵⁹

10. 2016 EKİM AYI HUTBELERİ

10.1. Yüreklerimizi Sahrâ-I Kerbelâ’ya Dönüştürmeyelim (07.10.2016)

1- “Hürmete şayan bir ay” (HK: Müslim, Sıyâm, 203.)³⁶⁰

2- Hz. Hüseyin Efendimiz ve çoğu ehl-i beyt-i Mustafa’dan olan 70 kişi, Kerbelâ’da hunharca katledilerek şehadet şerbetini içmiştir. Hz. Hüseyin ki; Peygamberimizin, “Benim dünyadaki çiçeğim, reyhanım” (HK: Tirmizi, Menâkıb, 30.)³⁶¹ diyerek, “cennet gençlerinin efendisi” (HK: İbn Mâce, Sunne, 11/4.)³⁶² olarak bizlere takdim ettiği iki güzide torunundan biridir.

3- “Ey Allah’ın kulları! Kardeşler olun!” (HK: Buhârî, Edeb, 57.)

Not: Hutbede hadis, “Ey Allah’ın kulları! Kardeşler olun” kısmı ihtisar ve yorum ile nakledilmiştir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav): “Zandan sakının! Çünkü zanla söylenen söz sözlerin en yalanıdır. Birbirinizi kulak kesilerek dinlemeye ve gizli hallerini araştırmaya çalışmayınız. Birbirinizle kötülükte yarışmayın. Birbirinizi kıskanmayın. Birbirinize buğz etmeyin. Birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allahın kulları! Kardeş olun” buyurdu.³⁶³

10.2. Hayata Emekle Dokunmak (14.10.2016)

1- Medine’de Allah Resûlüne gönülden bağlı, Ümmü Mihcen isminde bir hanım sahabî vardı. Medine’nin kenar mahallelerinden birinde ikamet eden bu sahabî, her gün Allah rızası için gelir ve Mescid-i Nebevî’nin temizliğini yapardı.

³⁵⁹ Müslim 523/5, Tirmizi 1553, İbn Mace 567, İbn Hanbel, Müsned, 2/411.

³⁶⁰ Müslim, Sıyam, 202; Ebu Davud, Sıyam, 55; Tirmizi, Salât, 324, Savm, 40; Nesâî, Kıyamü'l-Leyl, 6; İbn Hanbel, Müsned, II, 303, 329, 342,; Darimi, Savm, 45; İbn Mâce, Sıyam, 43.

³⁶¹ Tirmizi, Menâkıb, 30

³⁶² Tirmizî, Menâkıb, 30.

³⁶³ Müslim, Birr, 28.

Peygamberimiz (s.a.s), onun bu fedakârlığını takdir eder ve kendisine derin bir muhabbet duyardı. Bir ara ondan haber alamayan Efendimiz, onun nerede olduğunu sordu. Sahabe, bu fedakâr kadının vefat ettiğini ve defnedildiğini söyleyince Efendimiz çok ama çok üzüldü. Kutlu Nebi, “Keşke bana haber verseydiniz?” diyerek üzüntüsünü dile getirdi. Ve hiç yapmadığı bir şey yaptı. Ümmü Mihcen’in kabrine gitti, kabri başında cenaze namazı kıldı ve ona dua etti. (HK: Buhârî, Salât, 72.)³⁶⁴

2- “Hizmet edenleriniz, sizin kardeşlerinizdir. Allah, onları sizin himayenize vermiştir. Kimin yanında bir kardeşi çalışıyorsa ona yediğinden yedirsin, giydiğinden giydirsin. Hizmet edenlerinize takatlerini aşan yük yüklemeyin. Eğer onlara ağır işler yüklerseniz bizzat kendiniz onlara yardım edin.”(HK: Buhârî, İman, 22.)

Not: Hutbede hadisin, “Hizmet edenleriniz, sizin kardeşlerinizdir. Allah, onları sizin himayenize vermiştir. Kimin yanında bir kardeşi çalışıyorsa ona yediğinden yedirsin, giydiğinden giydirsin. Hizmet edenlerinize takatlerini aşan yük yüklemeyin. Eğer onlara ağır işler yüklerseniz bizzat kendiniz onlara yardım edin.” kısmı ihtisar ile zikredilmiştir. Tek kaynak ile yetinilmiştir. Hadis muttefikun aleyhtir.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi şöyledir:

Bize Şube, Vasıl el-Ahdeb'den, o da el-Ma'rur b. Suveyd'den işittiğini söyledi. el- Ma'rur b. Suveyd şöyle demiştir: Ben Rebeze'de Ebu Zer'i (ra) gördüm. Bir elbiselik kumaşın yarısı kendisinin, yarısı da kölesinin sırtında bulunuyordu. Bunun sebebini sordum da Ebu Zer (ra) şöyle cevap verdi: Bir kerre bir adamla tartıştım da onu anasından dolayı ayıplamıştım. Peygamber (sav) bana: “Ya Eba Zer! Onu anasından dolayı mı ayıplıyorsun? Demek ki sen, hala cahiliyet ahlakından kurtulamayan bir kimsesin. Köleleriniz sizin kardeşlerinizdir. Ki Allah onları sizlere emanet etmiştir. Kimin eli altında kardeşi bulunursa, ona yediğinden yedirsin,

---

³⁶⁴ Buhârî, Salât, 72

giydiğinden giydirdin. Onlara güçleri yetmeyecek zahmetli bir iş yüklemeyiniz. Şayet yüklerseniz, onlara yardım ediniz” buyurdu.³⁶⁵

3- Enes'ten Resulullah (sav)'i dinleyelim: “Allah Resûlü, beni bir kez olsun azarlamadı, kalbimi kırmadı. ‘Niçin böyle yapmadın?’ ya da, ‘Şöyle yapsaydın ya!’ gibi sözler dahi söylemedi. Bana karşı sürekli ‘evladım’, ‘yavrucuğum’ gibi gönül alıcı, sevgi dolu ifadeler kullandı. (HK: Buhârî, Edeb, 39; Müslim, Âdâb, 31.)

Not: Bu hadis kaynağından da anlaşılacağı üzere mevkuף (kaynağı sahabe olan hadisler) bir hadistir. Hadis yorumla ziyadeli olarak zikredilmiştir. Hadis muttefikun aleyhtir.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi şöyledir:

Enes (b. Mâlik) şöyle demiştir: “Resûlullah'a (sav) on sene hizmet ettim. Vallahi bana bir kez olsun 'Öf!' bile demedi. Herhangi bir şeyden dolayı, 'Niçin böyle yaptın?' demediği gibi, 'Şöyle yapsaydın ya!' da demedi.”³⁶⁶

10.3. Allah’a Verdiği Söze Sadık Kimse: Mümin (21.10.2016)

1- “Ben sadece güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim.” (HK: İbn Hanbel, II, 381.)

Not: hadis yorumla ziyadeli olarak zikredilmiştir.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi şöyledir:

“Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim.”³⁶⁷

Elbani'ye göre İbn Abdilberr bu hadis hakkında şöyle bir açıklama getirmiştir: “Ebu Hureyre ve diğer bazı ravilerin sahih, muttasıl senetlerle, rivayet ettikleri sahih bir hadistir, demiştir.”³⁶⁸

³⁶⁵ Buhari, İman, 20, Edeb, 44, Itk, 15; Müslim, İman, 40; Ebu Davud, Edeb, 133; İbn Hanbel, Müsned, V, 161.

³⁶⁶ Buhârî, Edeb, 39; Müslim, Fedâil, 51.

³⁶⁷ Buhari, Edebü'l- Müfred, Hüsnü'l-Huluk, I, 104, (H.no: 273); Malik, Muvatta, Hüsnü'l Hulk, 1609; İbn Hanbel, Müsned, II, 381.

³⁶⁸ el-Elbani, Silsiletü'l-Ehadisi's-Sahih, I, 112.

2- Habeşistan'a hicret eden Müslümanların Necaşi'ye hitabından: Ey Hükümdar! Biz senin yurdunda hiçbir kötülüğe maruz kalmayacağımızı umut ediyoruz.” (HK: İbn Hanbel, I, 202.)³⁶⁹

Not: Habeşistan'a yapılan hicret esnasında Cafer bin Ebi Talib'in Müslüman heyeti adına Habeşistan kralı Necaşi'ye yaptığı uzunca bir konuşmanın kısa bir alıntısından ibaret olan bu hadis kaynağından da anlaşılacağı üzere mevkuf (kaynağı sahabe olan hadisler) bir hadistir. Hutbede, hadis ihtisarla ve yorumlu olarak zikredilmiştir. Kaynaktaki hadis metni çok uzun olduğu ve genel olarak bilindiği için buradan aktarma gereği duymadık.

10.4. Âhirete İman (28.10.2016)

1-“Kişi sevdiğiyle beraberdir, sen de sevdiğinle beraber olacaksın.” (HK: Tirmizî, Zühd, 50.)

Not: Hutbede hadisin, “Kişi sevdiği ile beraberdir” kısmı ihtisar ile verilmiştir. Asıl kaynakta hadisin başında yer alan “Ya Rasulallah! Henüz aralarına katılmamış bir topluluğu seven bir kimse hakkında ne söylersiniz?” şeklindeki soru kısmı zikredilmemiştir. Hadis muttefikun aleyhtir.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi şöyledir:

Abdullah b. Mesud (ra) şöyle dedi: Rasulallah'ın (sav) huzuruna bir adam geldi de: Ya Rasulallah! Henüz aralarına katılmamış bir topluluğu seven bir kimse hakkında ne söylersiniz? diye sordu. Resulüllah (sav): “Kişi sevdiği ile beraberdir” buyurdu.³⁷⁰

2- “Allah'ım! Ebedî yaşayacağım ahiret hayatımı benim için hayırlı eyle! Hayatı her türlü iyiliği artırmama vesile kıl! Ölümü de her türlü kötülükten kurtuluşuma vesile eyle!” (HK: Müslim, Dua, 71.)³⁷¹

³⁶⁹ İbn Hanbel, I, 202.

³⁷⁰ Buhari, Edeb, 96; Müslim, Birr, 165; Tirmizi, Zühd, 50, Deavât, 99; İbn Hanbel, Müsned, I, 392, III,104, 110.

³⁷¹ Buhari, Edebü'l-Müfred, (668), Müslim, Zikir, 71.

Not: Aynı hadis 13.02.2015 tarihli hutbede de kullanılmıştır. Hutbede hadisin birebir anlamı verilmemiş sadece bir kısmının manası yorumlu olarak zikredilmiştir.

11. 2016 KASIM AYI HUTBELERİ

11.1. Örnek Ümmet Olabilmek (04.11.2016)

1-“Müminlerin birbirlerine olan bağlılığı, birbirine kenetlenerek inşa edilmiş bir binanın tuğlaları gibidir.” (HK: Buhari, Salât, 88; Müslim, Birr ve Sıla, 65.)³⁷²

Not: hadis yorumlu bir şekilde zikredilmiş dolayısıyla anlamı bozmayan fakat açıklama mahiyetinde ziyadeler yapılmıştır. 17 Temmuz 2015'teki hutbede aynı hadis kullanılmış, buradaki tuğla tabiri yerine orada duvar tabiri tercih edilmiştir. Tirmizî bu hadisle ilgili “hasen sahih” tabirini kullanmıştır.³⁷³ Hadis muttefikun aleyhtir.

2-Allah'ım! Bozgunculuktan, düşmanlıktan, münafıklıktan, ihanetten ve kötü ahlaktan sana sığınırız. (HK: Ebû Dâvûd, Vitr, 32.)³⁷⁴

11.2. Kelime-İ Şehâdet (11.11.2016)

1- “Kim samimiyetle Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Elçisi olduğuna şehadet ederse Allah, ona cehennemi haram kılar.”(HK: Buhârî, İlim, 49.)

Not: Not: Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş, hutbenin konusu ile ilgili olan ve rivayetin bir kısmında kastedilen mana ziyadeli bir şekilde (peygambere iman da eklenerek) zikredilmiştir. Aynı hadis 30.01.2015'teki hutbede de kullanılmış buradaki kullanımdan farklı olarak “samimiyetle” tabiri yerine “kalbiyle tasdik ederek” bu hadiste kullanılan “elçi” kelimesi yerine de “Resul” kelimesi tercih edilmiştir. Hadis müttetekun aleyhtir.

³⁷² Buhârî, Salât 88, (hno: 481), I, 241, Edeb 36, (hno: 6026), IV, 152, Mezâlim 5, (hno: 2446), II, 265; Müslim, Birr, 65 (III, 1999); İbn Hanbel, IV, 404,405,409; Tirmizî, Birr, 18 (IV, 325), Nesâî, Zekât 67, (hno: 2559), III, 34-35.

³⁷³ Tirmizî, Birr, 18 (IV, 325).

³⁷⁴ Ebû Dâvûd, Vitr, 32.

Ulaşabildiğimiz kaynaklarda hadisin veriliş biçimi şöyledir: "Müjdeler olsun, başkalarına da bu müjdeyi verin, (artık) kim sadık kalarak Allah'tan başka ilah olmadığına şahadet ederse cennete gider."³⁷⁵

11.3. Ümmü'l-Kitap: Fatiha (18.11.2016)

1- Peygamber Efendimiz (s.a.s), bütün namazlara onunla (Fatiha Suresi) başlamamızı istemiştir.(HK: Buhârî, Ezân, 95.)

Not: Hadis burada lâfzen değil manen zikredilmiştir. Yani hadisin lafızları değil murad edilen mana yorumlu bir şekilde zikredilmiştir. Hadis muttefikun aleyhtir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

"Fatiha'yı okumayanın namazı yoktur"³⁷⁶

2- "Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; gazaba uğrayanların ve sapmışların yoluna değil." dediğimizde, Allah Teâlâ, "İşte kulumun bu talebi karşılıksız kalmayacaktır. Kulum ne istiyorsa onundur." buyurur. (HK: Müslim, Salât, 38.)

Not: Kutsi hadis olarak kaynaklarda geçen hadis, hutbede ihtisar ve yorum ile nakledilmiştir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

"Allah Teâlâ hazretleri (bir hadis-i kudside) buyurdu ki: "Ben kıraati kulumla kendi aramda iki kısma böldüm, yarısı bana ait, yarısı da ona. Kuluma istediği verilmiştir: Kul: "Elhamdülillah Rabbi'l-âlemin, (Hamd âlemlerin Rabbine aittir)" deyince, Aziz ve Celil olan Allah: "Kulum bana hamd etti." der. "er-Rahmanirrahim" deyince, Allah: "Kulum bana senada bulundu" der. "Maliki yevmiddin (ahiretin sahibi)" deyince, Allah: "Kulum beni tebcil ve ta'ziz etti (büyükledi)." der. "İyyakena'budü ve iyyakenestain (yalnız sana ibadet eder, yalnız senden yardım

³⁷⁵ İbn Hanbel, Müsned, IV, 402, Buhârî, İlim, 49, Müslim, İman, 10.

³⁷⁶ Buhari, Tevhid, 48, Sıfatü's-Salah, 13; Müslim, Salât, 34; Ebu Davud, Salât, 132; Tirmizi, Salât, 183, 232; Nesâî, Sıfatü's-Salah, 24; İbn Hanbel, Müsned, V, 314; İbn Mace, İkametü's-Salah, 11.

isteriz)" deyince, Allah: "Bu benimle kulum arasında bir (taahhüddür). Kuluma istediğini verdim" der. "İhdina's'sırata'l-müstakim sıratallezine en'amte aleyhim gayr'il-mağdubi aleyhim ve la'd-dallin. (Bizi doğru yola sevket, o yol ki kendilerine nimet verdiği kimselerin yoludur, gadaba uğrayanların ve dalalete düşenlerin değil)" dediği zaman, Allah: "Bu da kulumundur, kuluma istediği verilmiştir" buyurur."³⁷⁷

11.4. Hayatın Gayesi (25.11.2016)

1- Allah Resûlü (s.a.s) ile genç sahabî Muâz, birlikte yolculuk yapıyorlardı. Bir ara "Muâz!" diye seslendi Kutlu Nebi ve bunu üç defa tekrarladı. Muâz ise Peygamberimize her seferinde "Buyur ey Allah'ın Resûlü, emrine amadeyim!" diyerek gönülden teslimiyet, sevgi ve hürmetle karşılık verdi. Nihayetinde Peygamberimiz, kendisini merakla dinleyen bu sahabiye, "Allah'ın kulları üzerindeki hakkının ne olduğunu biliyor musun?" diye sordu. "Allah ve Resûlü daha iyi bilir." cevabını verdi Muâz. Bunun üzerine Efendimiz şöyle buyurdu: "Allah'ın kulları üzerindeki hakkı, onların Allah'a ibadet etmeleri ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamalarıdır."

Peygamberimiz, bir müddet sonra "Peki kulların Allah üzerindeki hakkının ne olduğunu biliyor musun?" diye sordu. Ardından da şu müjdeyi verdi: "Kendisine kullukta bulunması ve hiçbir şeyi ortak koşmaması halinde Allah'ın kuluna azap etmemesi ve onu cennete koymasındır." (HK: Buhârî, Cihâd, 46; Müslim, İmân, 48.)³⁷⁸

Not: hadis hutbede ihtisar ve yorum ile nakledilmiştir. Hadis muttefikun aleyhtir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Muâz (ra) anlatıyor: "Ufeyr adlı eşeğin üzerinde (yolculuk ederken) Hz. Peygamber'in (sav) terkisinde idim. Resûlullah, "Ey Muâz! Allah'ın kulları üzerindeki hakkını ve kulların Allah üzerindeki hakkını bilir misin?" diye sordu. Ben, "Allah ve Resûlü daha iyi bilir." dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle

³⁷⁷ Müslim, Salât 38; Malik, Muvatta, Salât 39.

³⁷⁸ Buhârî, Cihâd, 46; Müslim, İmân, 48.

buyurdu: “Allah'ın kulları üzerindeki hakkı, Allah'a kulluk/ibadet etmeleri ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamalarıdır. Kulların Allah üzerindeki hakkı ise kendisine ortak koşmayan kimselere azap etmemesidir.” Ben, “Ey Allah'ın Resûlü! İnsanlara bunu müjdeleyeyim mi?” diye sorunca, Resul-i Ekrem, “Hayır müjdeleme, zira (bu müjdeye güvenip) gevşeyebilirler.” cevabını verdi.³⁷⁹

2-“Dünyada kimsesiz bir garip yahut bir yolcu gibi ol!” (HK: Buhârî, Rikâk, 3.)³⁸⁰

12. 2016 ARALIK AYI HUTBELERİ

12.1. Yeryüzünün Küçük Ve Onurlu Halifesi: Çocuk (02.12.2016)

1- Küçük yaşlarından itibaren Peygamberimiz (s.a.s)'in yanında yetişen Enes (r.a)'in Ebû Umeyr isminde bir kardeşi vardı. Kuşları çok seviyordu Ebû Umeyr; serçe besliyordu. Bir gün bu küçük çocuğun mahzun hali Efendimizin dikkatini çekmişti. Nedenini sordu. Ebû Umeyr'in serçesinin öldüğünü ve bundan dolayı çok üzüldüğünü öğrendi. Bunun üzerine Rahmet Elçisi, Ebû Umeyr'in yanına gitti, şefkatli elleriyle onun başını okşadı ve onu teselli etti. Üstelik bununla da yetinmedi. Küçük arkadaşının evine taziyeye gidip onunla uzunca bir süre sohbet etme büyüklüğünü de gösterdi. (HK: Buhârî, Edeb, 112; Ebû Dâvûd, Edeb, 69.)³⁸¹

Not: Hadisin kaynağına ulaşılammıştır. Buna karşın hutbede gösterilen kaynağa gittiğimizde şöyle bir metin ile karşılaştık:

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre, bir adam Hz. Peygamber'in (sav) yanında iken oradan birisi geçti. Adam, “Ey Allah'ın Resûlü, ben bu adamı seviyorum.” dedi. Peygamber (sav) de ona, “Bunu ona söyledin mi?” diye sordu. Adam “Hayır.” cevabını verdi. Hz. Peygamber, “Git, ona söyle.” buyurdu. Bunun üzerine adam o kimsenin yanına gitti ve “Ben seni Allah için seviyorum.” dedi. Öteki adam da “Beni kendisi için sevdiğin Allah da seni sevsin.” cevabını verdi.³⁸²

³⁷⁹ Buhârî, Cihâd, 46.

³⁸⁰ Buhârî, Rikâk,3

³⁸¹ Hadisin kaynağına ulaşılammıştır.

³⁸² Ebû Dâvûd, Edeb, 112-113.

2- “İnsanlara merhamet etmeyene Allah da merhamet etmez.”(HK: Bûhârî, Tevhid, 2.)³⁸³

Not: hutbede kullanılan hadis asıl kaynaklardaki aslına sadık bir şekilde (senet hariç) zikredilmiştir. Tirmizî bu hadisle ilgili “hasen sahih” tabirini kullanmıştır.³⁸⁴

12.2. Halep’te İnsanlık Ölmesin! (09.12.2016)

1- “Kişi, kardeşine yardım ettiği sürece Allah da ona yardım eder...” (HK: Müslim, Zikir, 38.)³⁸⁵

Not: Hutbede hadis, “Kişi, kardeşine yardım ettiği sürece Allah da ona yardım eder...” kısmı ihtisar ve yorum ile nakledilmiştir. Tirmizî bu hadisle ilgili “hasen” tabirini kullanmıştır.³⁸⁶

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir: Bir kimse Müslüman kardeşinin ihtiyacını yerine getirirse; Allah da ona yardım eder. Bir kimse Müslüman kardeşinin sıkıntısını giderirse; Allah da ona mukabil kıyamet sıkıntılarında birini giderir.

12.3. Her Zorlukla Beraber Bir Kolaylık Vardır. (16.12.2016)

1- “Bir Müslümanın öldürülmesi, Allah katında dünyanın yok olmasından daha vahimdir.” (HK: Tirmizî, Diyât, 7.)

Not: Hutbede hadis, “Bir Müslümanın öldürülmesi, Allah katında dünyanın yok olmasından daha vahimdir.” kısmı ihtisar ve yorum ile nakledilmiştir. Suyuti hadis sahihtir, demiştir.³⁸⁷

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir: Abdullah b. Amr’dan (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Canım elinde olan Allaha yemin olsun

³⁸³ Buhârî, Tevhîd 2, (hno: 7376), IV, 604; Müslim Fedail, 66; İbn Hanbel, Müsned, III, 40, IV, 358, 360, 362; Tirmizî, Birr 16, (hno: 1922), IV, 98.

³⁸⁴ Tirmizî, Zühd 48, (hno: 2381), IV, 318

³⁸⁵ Buhârî, Mezâlim 3, (hno: 2442), II, 264, İkrâh 7, (hno: 6951), IV, 463; Müslim, Birr 58, (VIII, 377), Zikir 38, (IX, 11); İbn Hanbel, II, 92, 252, 274, IV, 104; İbn Mâce, Mukaddime 17, (hno: 225), I, 86; Ebû Dâvud, Edeb 46, (hno: 4893), IV, 2086, Edeb 68, (hno: 4946), IV, 2107; Tirmizî, Hudûd 3, (hno: 1426), III, 454, Birr 19, (hno: 1930), IV, 101, Kıraât 12, (hno: 2945), V, 40.

³⁸⁶ Tirmizî, Hudûd 3, (hno: 1426), III, 454.

³⁸⁷ es-Suyuti, el-Camiu’s-Sağir, s.379, (H.no: 6095).

ki, bir mümini öldürmek Allah katında tüm dünyanın harab olmasından daha büyük bir günahdır.³⁸⁸

12.4. Allah'ın Yardımı Müminlerle Beraberdır. (23.12.2016)

1- “Sizden her biriniz, öleceği güne kadar Allah’a hüsn-i zan besleyerek ümitvar olmaya devam etsin.” (HK: Müslim, Cennet, 82.)³⁸⁹

12.5. Ömür Nimeti (30.12.2016)

1- “Beş şey gelmeden önce beş şeyin değerini iyi bil: Ölümden önce hayatın, meşguliyetten önce boş zamanın, yokluktan önce varlığın, ihtiyarlıktan önce gençliğin ve hastalıktan önce sağlığın” (HK: Hâkim, el-Müstedrek, IV, 341.)³⁹⁰

Not: Hutbelerde hadis; “asıl kaynaklardaki dizilişe uymadan beş şeye dikkat edilmiş, anlam yakınlığından dolayı fakirlik yerine yokluk tabiri kullanılmıştır. Hâkim hadis hakkında şöyle bir değerlendirmede bulunmuştur: Hadis, Buhari ve Müslim’in şartlarına göre sahihtir.³⁹¹

2-“Kıyamet gününde insanoğlu şu beş şeyden hesaba çekilmedikçe Rabbinin huzurundan bir yere kıyılayamaz.” (HK: Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 1.)

Not: Hutbede hadis, yorumlu ve ziyadeli bir anlatımla şu şekilde açıklanmıştır: Hesabını vereceğimiz ilk nimet, ömür nimetidir. Ömrümüzü nerede, nasıl geçirdiğimizden, zamanımızı nasıl değerlendirdiğimizden, hâsılı bütün yapıp ettiklerimizden sorguya çekileceğiz. Kıyamet gününde bize yöneltilecek olan ikinci soru, gençliğimizi nerede, nasıl geçirdiğimizdir. Hesap günü bizlere sorulacak bir diğer soru ise Allah'ın bize lütfettiği kazancımızla ilgili olacaktır. Rabbimizin huzurunda bizlere sorulacak bir diğer soru ise, ilimle ilgilidir.

Asıl kaynaklarda ise hadis şu şekilde nakledilmiştir: “Kıyamet gününde bir kula şu sorular sorulmadıkça yerinden ayrılmaz. Ömrünü nerede tüketti, öğrendiği

³⁸⁸ Nesâî, Tahrimü'd-Dem, 2.

³⁸⁹ Müslim, Cennet, 82.

³⁹⁰ Hâkim, el-Müstedrek, VI, 329, (H.no: 7846).

³⁹¹ Hâkim, a.g.e. VI, 329, (H.no: 7846).

bilgilerle ne yaptı, malını nereden kazanıp nereye harcadı, vücudunu nerede yıprattı.³⁹²

3-“Neşeyi ve huzuru Rabbine ibadette bulan gençler”(HK: Buhârî, Ezan, 36.)³⁹³

Not: Hutbede kullanılan hadis hem ihtisâren verilmiş hem de kullanılan kısmı mealen (yorumlu) zikredilmiştir. Hadisin asıl kaynaklardaki nakledilişi şöyledir: “Yedi sınıf insan vardır ki; Allah onları kendi arşının gölgesinden başka hiçbir gölge bulunmayan kıyamet gününde arşının gölgesinde gölgelendirecektir. Bunlar: Adil hükümdar, Allah’a ibadet ederek yetişen genç, kalbi mescidlere bağlı olan kimse, Allah için sevişen, onun için bir yere gelen onun için birbirinden ayrılan iki kimse ve تنها bir yerde Allah’ı zikrederek gözleri boşanan kimselerdir. Tirmizi’ye göre hadis hasen sahihtir.³⁹⁴

³⁹² Müslim, Birr, 60; Tirmizi, Kıyamet, 1; İbn. Hanbel, Müsned, II, 411.

³⁹³ Buhârî, Ezan, 36 (I, 161-162); Müslim, Zekât, 91(I, 715); Muvatta, Şi’r, 5(II,952); İbn Hanbel, II, 439; Tirmizî, Zühd, 53(IV,598).

³⁹⁴ Tirmizî, Zühd, 53(IV,598).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HUTBELERDE HADİSLERİN KULLANIM METODU VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkiye’de insanları din konusunda bilgilendirme görevi yasalar çerçevesinde Diyanet İşleri Başkanlığına verilmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı da halkı din konusunda aydınlatma görevini vaaz ve irşad faaliyetleri ile yerine getirmektedir. Bu irşad faaliyetlerinin başında da cuma ve bayram günlerinde irad edilen hutbeler gelmektedir.

Hutbelerde konular anlatılırken ve insanlara Allah’ın emir ve yasakları bildirilirken konunun pekişmesi ve dini dayanak gösterilmesi için ayet ve hadislerden yararlanma cihetine gidilmektedir. Bu durum aynı zamanda bir gerekliliktir. Gerek merkezi olarak Diyanet İşleri Başkanlığının gerekse sonraki yıllarda (2007 ve sonrası) İl Hutbe Komisyonlarınınca hazırlanan hutbe formatları ve hutbelerde hadis kullanım metodu büyük bir değişikliğe uğramadan geçmişten günümüze kadar süregelmiştir. Nitekim çalışmamıza esas teşkil eden Hakkâri il müftülüğünce hazırlanan hutbe formatlarının ve hutbelerde hadis kullanım metodunun aynı olduğu görülmektedir.

2015-2016 yılları arasında, Hakkâri il müftülüğünce hazırlanan hutbelerde geçen hadislerin tahrirlerinde birkaç örnek dışında Kütüb-ü Sitte ve Kütüb-ü Tis’a çerçeve alınmıştır. Çalışmamızın sonuçlarını netleştirmek adına aylara göre kullanılan hadislerin gösterildiği bir tablonun hazırlanmasında fayda mütalaa etmekteyiz.

Çalışmamızın kapsamına giren yıllara baktığımızda, 2015 yılında 147, 2016 yılında ise 124, toplamda ise 271 hadisin kullanıldığını görmekteyiz. 271 hadisin tamamının ayrı ayrı tahrirlerini yapmakla birlikte değerlendirme kısmında ortalama her ayın hadislerinden bir veya bir kaçının değerlendirmesini yapmayı genel kanaat sahibi olmak için yeterli gördük.

İslam'ın iki temel kaynağından birisi olan hadislerin hutbelerde kullanılma durumlarına baktığımızda farklı metotların takip edildiğini görebilmekteyiz. Buna göre hutbelerde dört şekilde hadis kullanım metodundan söz etmek mümkündür. Çalışmamızda esas adığımız hutbelere baktığımızda, hadisin tamamının kullanıldığı metod, ihtisar yoluyla hadisin hutbe ile ilgili olan kısmının zikredildiği metod, hadislerin ziyadeli olarak kullanıldığı metod ve hadisin metni verilmeden işaret ettiği mananın yorumla verildiği metodların tercih edildiği görülmektedir. Genel olarak da hadis kullanım metodları bunlardır.

Çalışmamız bağlamında hadis kullanım metodlarını sırayla inceleyelim:

1. Hadisin Tamamının Kullanıldığı Metod

Çalışmamız kapsamındaki hutbelere baktığımızda genel olarak ve özellikle kısa hadislerin kullanılmasında bu yöntem başvurulduğunu görmekteyiz. Aynı durumu uzun metinli hadislerde görmek neredeyse imkânsızdır ki bu da hutbenin muhtevası gereği mecburi bir tercih gibi görünmektedir. Hadislerin ekleme ve eksiltme yapılmadan mümkün merteye aslına sadık kalınarak hadisin tercümesinin aynen alındığı bu yöntem kanaatimizce hadisin bağlamından koparılmaması ve muhtevasının daha iyi anlaşılması için tercihe şayan yöntemdir. Nitekim hadislerin konu bütünlüğü ve sebebi vürûd dediğimiz söyleniş sebebinin tam olarak anlaşılabilmesi için hadis metninin tamamını görmek faydalı olacaktır.

Kastettiğimiz durum hadisin senediyle değil metniyle ilgilidir. Burada küçük hadislerde bile hutbelerin muhtevası gereği sadece metin kısmı zikredilmiştir. Kaldı ki hutbelerin mahiyeti ve zamanının darlığı göz önüne alındığında bu durum yani hadislerin senedsiz zikredilmesi başvurulması gereken zorunlu bir tercihtir.

Bu yöntem ile kullanılan hadisleri şöylece tahlil etmek mümkündür:

(06.02.2015 tarihli hutbeden, Mümin Zamanı Allah Yolunda Değerlendirendir)

1. “İki nimet vardır ki insanların çoğu bunlar hakkında aldanmıştır; bu iki nimet sağlık ve boş zaman.” (Hutbede Kaynağı belirtilmemiştir.)³⁹⁵

Not: Hutbede kullanılan bu hadisin kaynağı belirtilmemiştir. Hutbede zikredilen hadisin asıl kaynaklardaki lafızlarının yerleri değişik de olsa mana birebir verilmiştir. Hadisin asıl kaynaklarda veriliş biçimi şöyledir:

İbn Abbas'dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Sağlık ve boş vakit, insanlardan pek çoğunun aldandıkları iki nimettir.”³⁹⁶

2. "Kadınlar, erkeklerle birlikte bir bütünü tamamlayan diğer yarısıdır."(HK: Ebu Davut, taharet, 94.)³⁹⁷

Not: Hadis bire bir anlamıyla verilmiştir.

(27.03.2015 tarihli hutbeden, Mümin Emanete Riayet Eder)

3. “Emanet sahibi olmayanın imanı yoktur, ahbine riayet etmeyenin de dini yoktur.” (HK: Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 135)³⁹⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi ve değerlendirme:

“Emanete riayet etmeyenin imanı yoktur; ahde vefa göstermeyenin ise dini yoktur.” Hadis bire bir anlamıyla verilmiştir. Kaynak gösterilmede hadis sayı numarasında hata edilmiştir.

4. “Mümin, cana yakın kimsedir. İnsanlarla dostluk kurmayan, kendisiyle dostluk kurulamayan kimsede hayır yoktur.” (HK: İbn Hanbel, II, 40.)³⁹⁹

Hadis asli kaynaklardan bire bir alınmış ve hutbede o şekilde eksiltme ya da ziyade yapılmadan kullanılmıştır.

³⁹⁵ Buhari, Rikak, 1 (VII, 170); Tirmizi, Zühd, 1 (IV, 550); İbn Hanbel, I,258,344; Darimi, Rikak,2 (II, 606); İbn Mâce, Zühd, 15 (II, 1396);

³⁹⁶ Buhari, Rikak,1. Bk: Tirmizi, Zühd, 1; İbn Mace, Zühd, 15; İbn Hanbel, Müsned, I, 344.

³⁹⁷ Ebû Dâvûd, Tahâret, 94.

³⁹⁸ İbn Hanbel, III, 134.

³⁹⁹ İbn Hanbel, II, 400.

(19.06.2015 tarihli hutbeden, Vakit İyilik Vakti: Bu Ramazan Ve Her Zaman)

5. “Allah için size sığınan kimseye sığınak olun. Allah için isteyen kimseye verin. Sizi davet edene icabet edin. Size bir iyilik yapana karşılığını verin. Eğer karşılık verecek bir şey bulamazsanız, karşılıkta bulunduğunuza kanaat getirinceye kadar - ona dua edin.” (HK: Ebû Dâvûd, Zekât, 38.)⁴⁰⁰

Not: Hadis asıl kaynaklarda geçtiği şekliyle zikredilmiştir.

Hadis asıl kaynaklarda şu şekilde nakledilmiştir:

Abdullah b. Ömer'in naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Allah için size sığınan kimseye sığınak olun. Allah için isteyen kimseye verin. Sizi davet edene icabet edin, size bir iyilik yapana karşılığını verin. Eğer onun karşılığını verecek bir şey bulamazsanız, karşılıkta bulunduğunuza kanaat getirinceye kadar ona dua edin.”

2. İhtisar Yoluyla Hadisin Hutbe ile İlgili Olan Kısımının Zikredildiği Metod

İhtisar (kısaltmak), İhtisar-ı hadis ise bir hadisin bir kısmını alıp bir kısmını bırakmaya denir.⁴⁰¹ Terim olarak ise hadisin anlatmak istediği manayı tam olarak aktaracak şekilde kısaca ifade etmek veya değişik mülahazalarla manayı bozmadan hadisin bir kısmını hafzederek diğer bir kısmını rivayet etmek, hadisi kısaltmak demektir.⁴⁰² Aslında hadislere baktığımızda pek çoğu bu yöntem için müsait de görünmektedir. Zira hadislerden pek çoğu birden fazla alanla ilgili bilgileri ihtiva etmektedir.

Kısaltmak anlamına gelen ihtisar genel olarak hutbelere ve özelde ise çalışmamız kapsamındaki hutbelere baktığımızda uzun metinli hadisler için tercih edilen bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yöntem ile hadislerin (özellikle uzun hadislerin) sadece hutbenin konusu ile ilgili görülen kısmı alınır. Kısacası

⁴⁰⁰ Ebû Dâvûd, Zekât, 38.

⁴⁰¹ Uğur, Mücteba, *Hadis Terimleri Sözlüğü*, s.149.

⁴⁰² Aydınlı, Abdullah, *Hadis İstihlaları Sözlüğü*, Timaş İstanbul 1987, s. 73.

açıklamalardan da anlaşılacağı üzere hadis kısaltılarak kullanılan bir yöntemdir. Hutbelerin muhtevası gereği kullanılan bir yöntem olsa da sakıncalı yönlerinin olduğu aşikârdır.

Çalışmamız kapsamındaki hutbelerde ihtisar yoluyla hadis kullanımına dair aşağıdaki örnekleri vermeye yetineceğiz:

08.05.2015 tarihli hutbeden (Cana Can Olmak: Aile)

1. “Hepiniz Âdem’in çocuklarıdır.”(HK: Tirmizî, Menâkıb, 74.)⁴⁰³

Not: hadisin “Hepiniz Âdem’in çocuklarıdır” kısmı ihtisarla alınmıştır. Çok uzun bir hadisten çok kısa bir bölün alınmak suretiyle hadis zikredilmiştir.

02.01.2015 tarihli hutbeden (Mevlit Kandili)

2. Hutbede hadisin, “Sizden hiçbiriniz, beni annesinden, babasından, çocuklarından ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe iman etmiş olamaz” kısmı ihtisar ile zikredilmiştir.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi ve değerlendirme:

İbn Mased dedesinden rivayetle dedi ki: Biz Peygamber’le (sav) beraber idik. Peygamber (sav) Ömer b. Hattab’ın (ra) elinden tutmuştu. Hz. Ömer: Vallahi Ya Rasulallah! Seni canımdan başka her şeyden daha çok seviyorum, dedi. Peygamber (sav): “Nefsim elinde olana yemin ederim ki sizden biriniz beni canından daha çok sevmedikçe gerçekten iman etmiş olamaz” buyurdu. Ömer (ra): Vallahi şimdi seni canımdan daha çok seviyorum (Ya Rasulallah!), dedi. Peygamber (sav): “Şimdi oldu Ya Ömer!”⁴⁰⁴ Buyurdu

(09.01.2015 tarihli hutbeden, Cuma Namazı Ve Önemi)

⁴⁰³ İbn. Hanbel, Müsned, V, 411. Tirmizi, Menâkıb, 57.

⁴⁰⁴ Buhari, Kitabu’l-Eyman ve’n-Nüzür, 2; İbn Hanbel, Müsned, IV, 336, 233, V, 293.

3. “Cuma gününde bir saat vardır ki o saatte isabet ettiren her Müslüman’a Allah dilediğini verir “ (HK: Buhârî Tecrit Terc. C.3 S.105 no: 507)⁴⁰⁵

Not: Hutbede hadisin, “Cuma gününde öyle bir saat vardır ki, şayet bir Müslüman kul o saate rastlar da Allahtan bir hayır isterse, Allah onu kendisine mutlaka verir” kısmı ihtisar edilerek nakledilmiştir.

Not: Hadis muttefikun aleyhtir. Tirmizî bu hadisle ilgili “hasen sahih” tabirini kullanmıştır.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi ve değerlendirme:

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki, Resulullah (sav) cuma gününü anarak : “Onda öyle bir saat vardır ki, şayet bir Müslüman namaz kılarken o saate rastlar da, Allah’tan bir şey isterse Allah, ona dilediğini mutlaka verir” buyurmuştur. Kuteybe, rivayetinde: “O vaktin az bir vakit olduğuna eli ile işarette bulunmuştur”⁴⁰⁶ ifadesini ziyade etti.

(16.01.2015 tarihli hutbeden, Kanayan Yara: Faiz Ve Tefecilik)

4. Peygamberimiz(sav) kendisine en temiz kazancın ne olduğu sorulduğunda, “Kişinin kendi elinin emeği, bir de dürüst ticaretin kazancı. (HK: Müsned, IV, 141)⁴⁰⁷

Not: Hutbede hadisin, “Kişinin kendi elinin emeği, bir de dürüst ticaretin kazancı” kısmı ihtisar ile zikredilmiştir. Hadis sahihtir.

Süyûtî bu hadisle ilgili “sahih” tabirini kullanmıştır.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi şöyledir:

⁴⁰⁵ Buhârî, Cumu’a 37, (hno: 935), Müslim, Cumu’a 13, 14, 15, (III, 402- 403); Mâlik, Cumu’a 15, (I, 108); İbn Hanbel, II, 230, 256, 273, Dârimî, Salât 204, (hno: 1532), I, 392; İbn Mâce, _kâmetüs Salât 79, (hno: 1084); Tirmizî, Cumu’a 354, (hno: 490), Nesâî, Cumu’a 45, (hno: 1430, 1431), II, 230; Tirmizî bu hadisle ilgili “hasen sahih” tabirini kullanmıştır.

⁴⁰⁶ Buhârî, Cumu’a 37, (hno: 935), I, 409, Talâk 24, (hno: 5294), III, 681; Müslim, Cumu’a 13, 14, 15, (III, 402- 403); Mâlik, Cumu’a 15, (I, 108); İbn. Hanbel, II, 230, 256, 273; Dârimî, Salât 204, (hno: 1532); İbn Mâce, _kâmetüs Salât 79, (hno: 1084); Tirmizî, Cumu’a 354, (hno: 490), II, 281. Nesâî, Cumu’a 45, (hno: 1430, 1431), II, 230; Tirmizî bu hadisle ilgili “hasen sahih” tabirini kullanmıştır.

⁴⁰⁷ İbn. Hanbel, III, 467, IV, 141; Süyûtî, el-Camiu’s-Sagır, (hno: 1122), I, 170. “Helal Kazanç.” Süyûtî bu hadisle ilgili “sahih” tabirini kullanmıştır.

Rafı b. Hadic'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber'e (sav); Ya Rasulallah! Hangi kazanç daha helaldir, diye soruldu da: "Kişinin elinin emeği ve dürüst ticaretin kazancıdır"⁴⁰⁸ buyurdu.

5. "Ashabım! Faizin her çeşidi kaldırılmıştır, ayağımın altındadır. Fakat aldığımız borcun aslını ödemek gerekir. Ne zulmediniz, ne de zulme uğrayınız. Allah'ın emriyle bundan böyle faizcilik yasaktır. Cahiliyetten kalma bu çirkin âdetin her türlü ayağımın altındadır." (HK: Ebu Dâvud, Büyû 5 (3334)⁴⁰⁹

Not: Veda hutbesi olarak meşhur olan hutbenin (hadisin) bir parçası hutbede zikredilmiştir. Değerlendirme kısmında (hadisimiz çok uzun olduğundan) biz de hadisin kaynağına atıf yapıp ilgili kısmı zikretmekle yetineceğiz. İncelemek isteyenlere de hadisin asıl kaynaklarına atıf yapılacaktır.

"... Dikkat edin! Cahiliye dönemindeki bütün faizler kaldırılmıştır. Anaparanız sizindir. Haksızlık etmeyecek ve haksızlıkta görmeyeceksiniz. İlk kaldırılan faiz Abbas b. Abdulmuttalib'in faizi olup hepsi kaldırılmıştır..."⁴¹⁰

3. Hadislerin Ziyadeli Olarak Kullanıldığı Metod

Adından da anlaşılacağı üzere hadisin orijinal metnine yorumlar yapılmak üzere hadisin ziyadeli olarak zikredildiği metottur. Hadisin anlaşılmasını kolaylaştırmak için yapılan eklemeler olsa dahi hadis metinlerine ziyadeler olduğu için beraberinde bazı sorunları da getiriyor değildir. Hadisi tercüme edenlerin veya hutbe hazırlayanların iyi niyetli girişimleri olsa bile en nihayetinde hadis metinlerinin orjinallerinin bozulmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla mecbur kalınmadıkça bu yola tevessül edilmemesinin daha yararlı olacağı kanaatindeyiz.

Çalışmamız kapsamındaki hutbelerde ziyadeli olarak hadis kullanımına dair aşağıdaki örnekleri vermeyeceğiz:

(06.02.2015 tarihli hutbeden, Mümin Zamanı Allah Yolunda Değerlendirendir)

⁴⁰⁸ İbn Hanbel, III, 467, IV, 141; Süyûtî, el-Camiu's-Sagır, (hno: 1122), I, 170. "Helal Kazanç." Süyûtî bu hadisle ilgili "sahih" tabirini kullanmıştır.

⁴⁰⁹ Bk: Buhari, Hac, 131; Tirmizi, Tefsir, 10, Rada, 11; İbn Mace, Nikâh, 13.

⁴¹⁰ Buhari, Hac, 131; Tirmizi, Tefsir, 10, Rada, 11; İbn Mace, Nikâh, 13.

1. “Âdemoğluna kıyamet günü şunlar sorulmadıkça asla yerinden ayrılmaz: ömrünü nerede ve ne şekilde geçirdiğinden, ilmiyle ne yaptığından, malını nereden kazanıp nereye harcadığından ve bedenini nerede yıprattığından.” (HK: Tirmizî 2419)⁴¹¹

Not: Hutbede kullanılan hadiste geçen “gençliğini ne şekilde yıprattığından, ömrünü ne şekilde geçirdiğinden” kısımları ziyade ile ilmiyle ne yaptığından kısmı da yorumla zikredilmiştir. Ana kaynakla beraber tali kaynakta verilmiştir. Tirmizi’ye göre hadis garibtir, senedde geçen Hüseyin bin Kays da hadiste zayıf kabul edilmektedir.

Hadisin asıl kaynaklarda veriliş biçimi şöyledir:

“Kıyamet gününde bir kula şu sorular sorulmadıkça yerinden ayrılmaz. Ömrünü nerede tüketti, öğrendiği bilgilerle ne yaptı, malını nereden kazanıp nereye harcadı, vücudunu nerede yıprattı.”⁴¹² Tirmizi’ye göre hadis garibtir, senedde geçen Hüseyin bin Kays da hadiste zayıf kabul edilmektedir.⁴¹³

(27.02.2015 tarihli hutbeden, Ölüm Ve Ötesi)

1. “Kıyamet gününde insanoğlu şu beş şeyden hesaba çekilmedikçe Rabbinin huzurundan bir yere kımıldayamaz: Ömrünü nerede ve nasıl tükettiğinden, gençliğini ne şekilde yıprattığından, malını/servetini nereden kazanıp nerelere harcadığından, bildiği ile amel edip etmediğinden.” (HK: Tirmizî, Sıfatü'l- Kıyâme, 1.)⁴¹⁴

Hutbede hadis, bir kısım yorumlarla ziyadeler yapılmak suretiyle kullanılmıştır.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi şöyledir:

Ebu Berze el-Eslemi (ra) şöyle demiştir: Resulullah (sav) şöyle buyurdu: “Kıyamet gününde bir kula şu sorular sorulmadıkça yerinden ayrılmaz. Ömrünü

⁴¹¹ Müslim, Birr, 60; İbn Hanbel, Müsned, II, 411; Tirmizi, Kıyamet, 1; Tirmizi’ye göre hadis garibtir, senedde geçen Hüseyin bin Kays da hadiste zayıf kabul edilmektedir.

⁴¹² Tirmizi, Kıyamet, 1. Bk: Müslim, Birr, 60; İbn. Hanbel, Müsned, II, 411.

⁴¹³ Tirmizi, Kıyamet, 1.

⁴¹⁴ Müslim, Birr, 60; İbn. Hanbel, Müsned, II, 411; Tirmizî, Kıyame, 1 (IV, 612); 1.

nerede tüketti, öğrendiği bilgilerle ne yaptı, malını nereden kazanıp nereye harcadı, vücudunu nerede yıprattı.”⁴¹⁵

(11.03.2016 tarihli hutbeden, Dünyayı İyilik Değiştirir)

1-“ ‘İnsanlar iyilik yaparsa biz de iyilik yaparız, kötülük yaparsa biz de kötülük yaparız.’ diyen sıradan kimseler gibi olmayınız. Bilakis iyilik yaptıklarında insanlara iyilikle karşılık vermeyi, kötülük yaptıklarında ise onlara zulmetmemeyi alışkanlık hâline getiriniz.” (HK: Tirmizî, Birr, 63.)⁴¹⁶

Not: Hutbede hadisin bazı kavramlarında yorum eklenmek veya o kavram yerine başka bir karmamı tercih etmek suretiyle ziyadeler yapılmıştır. Örneğin “zulüm” tabiri yerine “kötülük”, “zayıf karakterli kimseler” tabiri yerine de “sıradan kimseler” tabiri kullanılmıştır.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

Huzeyfe (b. Yemân) tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “İnsanlar iyilik yaparlarsa biz de iyilik yaparız, zulmederlerse biz de zulmederiz.’ diyen zayıf karakterli kimseler olmayın. Bilakis iyilik yaptıklarında insanlara iyilikle karşılık vermeyi, kötülük yaptıklarında ise onlara zulmetmemeyi alışkanlık hâline getirin.”

4. Hadisin Metni Verilmeden İşaret Ettiği Mananın Verildiği Metod

Bu yöntem ile hadisin metnine bağlı kalmadan çıkarıma dayalı olarak hadisin vermek istediği mesaj hadisi tercüme eden veya hutbeyi hazırlayan kişinin kendi cümleleriyle sunulmaktadır. Böylece hadis metinleri zikredilmeden hadisin işaret ettiği manaya dikkat çekilir. Hadisten çıkarılacak genel bir yargıya bu yolla direkt vardırıılır. Bazen hadisin tamamı, bazen de bir kısmının manası mefhumî olarak yani işaret ettiği anlam zikredilir. Çalışmamız kapsamındaki hutbelere baktığımızda hadislerin bir kısmının anlamı metne bağlı kalmadan işaret ettiği anlam mefhumî

⁴¹⁵ Müslim, Birr, 60; İbn Hanbel, Müsned, II, 411; Tirmizî, Kıyame, 1 (IV, 612); 1.

⁴¹⁶ Tirmizî, Birr, 63.

olarak zikredilmiş, bazen de uzun hadislerin ihtisar ile beraber mefhumu olarak verildiği görülmektedir.

Çalışmamız kapsamındaki hutbelerde bu yöntemin kullanıldığı hadislere aşağıdaki örnekleri gösterebiliriz:

1. Nasıl geçtiğinin farkına bile varamadığımız zamanımız bir emanettir bize. Ama çoğu insan Peygamberimiz (s.a.s)'in ifade ettiği gibi “sıhhat ve boş vaktin” değerini yeteri kadar bilememektedir. (HK: Buhârî, Rikâk, 1.)⁴¹⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi ve değerlendirme:

İbn Abbâs'ın (ra) naklettiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “İki nimet vardır ki insanların çoğu onlar(ı değerlendirme) hususunda aldanmıştır: Sağlık ve boş vakit.”⁴¹⁸

Ana kaynakta da görüldüğü gibi hutbede, hadis mefhumu olar zikredilmiştir. Kısacası mealen zikredilmiştir.

(29.05.2015 tarihli hutbeden, Berât'a Yol Aramak)

1. Gece seher vakitlerinde dua edenlerin Kur'ân'da övülmesi, Efendimiz (s.a.s)'in her gecenin son üçte birinde dua edenlerin dualarının kabul olacağını müjdelemesi bu mübarek vakitlerin önemini ifade eden en güzel örneklerden bazılarıdır. (HK: Buhârî, Teheccüd, 14.)⁴¹⁹

Not: Hadis metin olarak alınmamış, hutbeyi hazırlayanın kendi cümleleriyle mealen zikredilmiştir.

Hadis asıl kaynaklarda şu şekilde nakledilmiştir:

Ebu Hureyre (Radiyallahu Anh) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem): “Gecenin son üçte biri kaldığı zaman Rabbimiz Tebâreke ve Teâlâ her gece dünya semasına iner ve: Kim bana dua ederse onun duasına icabet ederim. Benden

⁴¹⁷ Buhârî, Rikâk, 1.

⁴¹⁸ Buhârî, Rikâk, 1.

⁴¹⁹ Buhari 1096, Müslim 758/168, Malik 1/214, İbn Hanbel, 2/487, Ebu Davud 1315, İbn Mace 1366, Tirmizi 446.

kim bir hacetini isterse onun hacetini veririm. Benden kim mağfiret dilerse onu mağfiret ederim, buyurur” dedi.⁴²⁰

(04.09.2015 tarihli hutbeden, Kardeşliği Körelten Afetler: Tecessüs, Su-İ Zan)

1. Peygamberimiz (s.a.s), her duyduğunu söylemesinin kişiye günah olarak yeteceğini; (HK: Ebu Davud, Edeb, 80.)⁴²¹ insanların, düşünmeksizin ağızlarından çıkan sözler sebebiyle cehenneme sürüklenebileceklerini bildirmiştir. (HK: Müslim, Birr ve Sıla, 105.)⁴²²

Not: Aynı cümle içerisinde iki adet hadis kaynağı gösterilmesine rağmen her iki hadisin de metinleri verilmemiş hutbeyi hazırlayan kişi cümleleriyle hadisin mesajını zikretmiştir.

Hadisin kaynaklarda geçen şekli şöyledir:

“Doğruluktan ayrılmayın. Çünkü doğruluk (insanı) iyiliğe, iyilik de cennete götürür. Kişi devamlı doğru söyler ve doğruluktan ayrılmazsa Allah katında 'doğru/sıddîk' olarak tescillenir. Yalandan sakının! Çünkü yalan (insanı) kötülüğe, kötülük de cehenneme götürür. Kişi devamlı yalan söyler, yalan peşinde koşarsa Allah katında “yalancı/kezzâb” olarak tescillenir.”⁴²³

2. Müminin insanlara lânet okuyan, kaba, çirkin, kötü sözlerle hakaret eden biri olamayacağını vurgular. (HK: Tirmizî, Birr ve sıla, 48.)⁴²⁴

Not: Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş; sadece bir kısmının manası mefhumî olarak verilmiştir. Tirmizi’ye göre Hadis hasendir.⁴²⁵

⁴²⁰ Buhari 1096, Müslim 758/168, Malik 1/214, İbn Hanbel, 2/487, Ebu Davud 1315, İbn Mace 1366, Tirmizi 446.

⁴²¹ Müslim, Mukaddime, 5.

⁴²² Müslim, Birr, 105.

⁴²³ Müslim, Birr, 105.

⁴²⁴ Tirmizi, Birr, 48; İbn. Hanbel, Müsned, I, 404, 416.

⁴²⁵ Tirmizi, Birr, 48.

SONUÇ

İslam dininin, dolayısıyla Müslümanların vazgeçilmez iki temel kaynağı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Yüce Rabbimizin kelamı olan Kur'an-ı Kerim, diğeri ise Peygamber efendimizin kavli sünneti olan sözleri yani bir diğeri ifade ile hadisleridir. Türkiye'de Dini kurumların başında gelen, yetki ve görevlerini anayasa ve yasalardan alan Diyanet İşleri Başkanlığı insanları dini konularda bilgilendirme konusunda bu iki kaynaktan faydalanma cihetine gitmektedir. DİB'in taşra teşkilatlanması içerisinde olan İl müftülükleri de bu görevlerini yerelde diyanet adına ifa ederler. Hakkâri il müftülüğünce 2015-2016 yıllarına ait hutbelerde 271 hadisin kullanıldığını tespit ettik. Bu çalışmamızda tespit ettiğimiz bu hadislerin tahrir ve tahlillerini yaptık. Daha sonra hadislerin kullanım metodlarını aktarmaya çalıştık.

“Hakkâri İl Müftülüğünün Hazırladığı Hutbelerde Geçen Hadislerin Tahrir ve Tahlili (2015-2016)” adlı çalışmamızda öncelikle konuya ilişkin kavramları ele aldık. Daha sonra araştırmanın temelini oluşturan hadislerin tahriri ve değerlendirmesine geçtik. Ulaştığımız sonuçları şu şekilde değerlendirebiliriz: :

2015–2016 yılları arası, Hakkâri İl Müftülüğü hutbelerinde yer alan hadislerin sayısı 271'dir. Bu durum hutbelerde hadis kullanımını açısından olumludur. Hutbelere baktığımız zaman bir hutbede 7 (yedi) hadisin kullanıldığına şahit olduğumuz gibi hiçbir ayet ve hadisin kullanılmadığı hutbelere de şahit olduk. Bir aydaki toplam hadis sayısının 21 (yirmi bir) olduğunu gördüğümüz gibi başka bir aydaki hutbelerde kullanılan hadis sayısının 5 (beş) olduğuna da şahit olduk. Bu da bizde, hutbe hazırlamada hadis sayısı bakımından belli bir ölçütün ve düzenin olmadığı kanaatini oluşturdu.

Hutbelerin muhtevası gereği genellikle kısa hadisler tercih edilmiş, metni uzun olan hadisler ise ihtisar yoluna gidilmek üzere kullanılmıştır. Hutbelerde kullanılan hadislere baktığımızda genel olarak metni kısa hadisler, kaynaklarda olduğu şekliyle verilmiş, metni uzun hadisler ise, ihtisar edilerek sunulmuştur. İhtisar yoluyla hadislerin kullanılması hem zorunlu bir durum hem de bazı sıkıntıları beraberinde getirmesi ihtimal dâhilindedir. Hutbede hadisin hutbe ile ilgili görülen kısmının verilmesi ve dolayısıyla ihtisar edilmesi, hadisi bağlamından çıkarabilecek

ve sebebi vurud dediğimiz hadisin oraya çıkış zemininin anlaşılmasını güçleştirmektedir. Diyebiliriz ki ihtisar hadisin anlaşılmasını güçleştirdiği gibi hadisin ihtiva ettiği diğer konuların kapalı kalmasına yol açmaktadır. Kanaatimizce durum zorunlu gibi görünse dahi hadislerin bütünlüğünün korunması konusunda bir sorun teşkil etmektedir.

Hutbelerde kullanılan hadislere baktığımızda bazılarında metne bağlı kalındığı, bazılarında metne bağlı kalınmakla birlikte hadise yorum katıldığı, bazılarının çağrışıma dayanan ve hatırlatma yolu olan telmih yöntemiyle verildiği, diğer bazı hadislerin ise işaret ettiği mananın hutbeyi hazırlayanın kendi ifadeleriyle ve yaklaşık anlamıyla özetlendiği görülmektedir. Hadis kullanımı açısından baktığımızda hadisin aslına sadık kalınarak zikredildiği yöntem dışındakilerin sakıncalı taraflarının olabileceği kanaati bizde hâsıl olmuştur. İnsanların hutbedeki metin ile daha önce bir vesile ile karşılaştıkları hadis metinlerinin aynı olmadığını gördüklerinde şüpheye düşecekleri hali ihtimal dâhilindedir ki bu durum başlı başına bir problemdir.

Hiç şüphesiz kendi heva ve hevesiyle konuşmayacağı Kur'an ayeti ile sabit olan Hz. Muhammed'in (sav) hadislerine sadık kalmak, dolayısıyla yorum ve ihtisar yoluna gitmeden almak doğru bilgi için akla en yakın yoldur. Bu, hiç yorum yapmayalım demek değildir. Hadis olarak kaynak gösterdiğimiz kısmı aslına sadık kalarak verdikten sonra gerek duyuluyorsa yorum yoluna gidilmesi bizce daha uygun düşecektir. Bu tedbir yanlış bilgilerin hadis diye dolaşmaya başlamaması için doğru bir yöntem olsa gerektir. Bu durum, hadislere gösterdiğimiz itimadın bir gereğidir.

Hutbelerde hadislerin kaynağı verilirken ağırlıklı olarak, kûtüb-ü sitte ağırlıkta olmakla beraber, kûtüb-ü tis'a esas alınmıştır. Bu durum kaynak kullanımı açısından olumludur. Bununla beraber Türkçeye tercüme edilen hadis kaynakları (Ör. Sahihi Buhârî ve Müslim Muhtasarları) veya Türkçe olarak telif edilen bazı eserler de kaynak olarak gösterilmiştir. Bu ve benzeri durumlarda hadisin ana kaynaklardan kontrol edilerek adeta bir süzgeçten geçirilmesinin muhtemel birtakım problemleri önlemesi açısından olumlu olacağı kanaatini taşıyoruz. Böylece hadise ana kaynaklarda ulaşmak isteyen isteklilere de kolaylık sağlanmış olacaktır.

Nadir de olsa gösterilen kaynağın yanlış olduğu veya gösterilen kaynağa başka bir hadis olduğu da gözden kaçmayan bir durum olmuştur. Bu durum kaynak kullanımını açısından bir eksikliklerdir. Hutbelerde kullanılan hadislerden bir kısmının sahabe sözü olduğu (mevkuf) fakat bu durumun belirtilmediği tespit edilmiştir. Ayrıca hadislerin kaynağı gösterilirken bazı geçerli kurallara uyulmadığı da tespit edilmiştir.

Hutbelerimizde kullanılan hadislerin ekseriyeti sahih hadis olarak görünmektedir. Bu durum olumlu bir sonuçtur.

Hadislerin metinleri aynı veya yakın anlamlı olsa bile senetlerinin farklı olabileceği göz ardı edilmemesi gereken bir durumdur. Bundan dolayı hutbelerde hadisler kullanılırken aynı metnin varsa farklı tarikleri, senedi en sağlam olan yani sıhhati en sağlam olan hadisler kullanılmalıdır. Hutbelerde sahih hadislerin kullanılması toplumun sağlıklı bir hadis kültürüne sahip olması için olumlu sonuçlar doğuracaktır.

Hutbelerde kullanılan ve hadis olarak verilen metinlerin bazılarının hadis (merfu hadis) olmadığı anlaşılmaktadır. Kaynağı sahabeye dayanan (mevkuf) haberlerin kaynağını açık bir şekilde bildirmek gerekir. Sahabe sözü dahi olsa Peygamber efendimizin (sav) sözleriyle karıştırılması beraberinde birtakım sorunlar getirecek ve insanların hadis konusundaki güvenleri sarsılabilecektir.

Hadislerimize baktığımız zaman genel olarak merfu hadis kullanıldığını görmekteyiz. Tespit edebildiğimiz kadar sadece iki hadisin kaynağının sahabeye dayandığını yani mevkuf olduğunu görebiliyoruz. Yine hutbelerimizde çoğunlukla sahih hadis kullanılmış olmakla birlikte sıhhat bakımından farklı hadis türlerinin de kullanıldığını görmüş olduk. Çok az sayıda da olsa garib, hasen ve zayıf hadisin kullanıldığı görülmektedir.

Çok az da olsa hutbelerde hadis tekrarlarına rastlamış bulunmaktayız. Bu durum olağan olsa bile insanların hadis kültürü ile daha fazla tanışması önünde bir engel gibi görünmektedir. Bunun yerine insanların, İslam'ın ikinci kaynağı olan hadisleri olabildiğince tanınması yoluna gidilmelidir. Dolayısıyla aynı veya farklı

hutbelerde farklı hadislerin tercih edilmesi daha fazla olumlu sonuçlar doğuracağı kanaatindeyiz.

Özetle diyebiliriz ki hutbelerde kullanılan hadislerin kullanılmasında karşılaşılan problemlerin çözümü zor görünmemektedir. Bireysel olarak her şeyden önce bu konuda iyi niyetle beslenen gayret çözümün anahtarı olacaktır. Kurumsal olarak da Diyanet İşleri Başkanlığı ve taşra teşkilatında müftülükler hutbe yazım teknikleri konusunda çalışmalar yapmalı ve öncelikle istekli personellerden başlamak üzere “hadis kullanım yöntemleri”, “hutbe hazırlama yöntem ve teknikleri” ve “kaynak gösterme yöntem ve teknikleri” gibi konularda seminerler vermeli bu teknikleri personelleri ile paylaşmalıdır.

KAYNAKÇA/BİBLİYOGRAFYA

- Acluni, İsmâil b. Muhammed, *Keşfu'l-Hafâ ve Müzîlü'l-İlbâs I-II*, Dımeşk, 2000.
- Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I – VI, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1982.
- Agitoğlu, Nurullah, *Hadis ve Bağlam*, Kitabi Yayınları, İstanbul, 2015.
- Aksoy, Mehmet, *Şeyhülislamlıktan Diyanet İşleri Başkanlığına Geçiş*, Önel Yayıncılık, Köln, 1998.
- Aydınlı, Abdullah, *Hadis İstilahları Sözlüğü*, Timaş, İstanbul, 1987.
- Baktır, Mustafa, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, 1994.
- Buhari, Ebu Abdillâh, Muhammed b. İsmail, İbrahim el-Cufi, *el-Camiu's Sahih*, I – VIII, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1982.
- .....*Edebü'l-Müfred*, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1990.
- Bulut, Mehmet, *Şer'îye Vekâletinin Dini Yayın Hizmetleri*, *Diyanet İlmi Dergi*, C. 30, Sayı:1, Ankara, 1994.
- Corci, Zeydan, *Tarihu'l- Lugati'l- Arabiyye*, Dar'ul Hilal Yayınları, Kahire, ty.
- Çakan, *Hadis Edebiyatı*, M.Ü.İ.F. Vakfı Yayınları, (6. Baskı) İstanbul, 2008.
- ..... İsmail Lütfi, *Dini Hitabet*, Kuşak Yayınları, Ankara,1975.
- Darimi, Ebu Muhammed Abdullah b. Abdîrrahman, *Sünen*, I – II Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.
- Demirayak, Kenan, *Arap Edebiyatı Tarihi II*, (Sadru'l-İslam Dönemi), Fenomen Yayınları, Erzurum, 2013.
- Ebu Davud, Süleyman b. Eş'as es-Sicistanî el-Ezdi, *Sünen*, I-V, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.
- El- Isfahani, Ragıp, *Müfredat*, (Çev., Yusuf Türker), İstanbul, 2012.

es-Suyuti, Abdurrahman b. Ebi Bekr Celalüddin (911/1505), *el-Camiu's-Sağir fi Ehadisi'l-Beşiri'n-Nezir*, I-II (Mücellled), Daru'l- Kütübü'l-İlmiyye, (2.Baskı) Beyrut, 2004.

Farklı Sayı ve Tarihlerdeki *Diyanet Aylık Dergi*, Diyanet Vakfı Yayınları.

Gazali, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed, *İhya-ü Ulumi'd-Din* (trc. Ali Arslan), I-X, Arslan Yayınları, (3. Baskı), İstanbul, 1978.

Gelişen, Ahmet, *Dînî Kavramlar Sözlüğü*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006.

Hakim, Muhammed b. Abdillâh Ebu Abdillâh el-Hâkim en- Neysaburi, *el-Müstedrek ale's-Sahihayn*, I-IV, Beyrut, 1990.

Henna, el-Fahurî, *el-Mu'cez fi'l- Edebi'l-Arabî ve 't- Tarihi*, C. I, Beyrut, 2003.

İbn Mace, Ebu Abdillâh Muhammed b. Yezid el – Kazvini, *Sünen*, Çağrı Yayınları, I-II, İstanbul, 1981.

İbn Manzur, Muhammed b. Mükerrrem el- Afriki el- Mısri, *Lisanu'l- Arap*, Beyrut, 1882.

İbn Salah, Ebu Amr Osman b. Abdirrahman b. Salah eş-Şehrezuri, *Ulümü'l- Hadis*, (thk. Nurettin İtr), Mektebetü'l-İlmiyye Medine 1386/1966.

Karagöz, İsmail, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Ankara, 2015.

Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, C.4, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1998.

Komisyon, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları, Ankara, 2006.

Malik b. Enes, *el Muvattâ*, (tah. M. Fuad Abdülbaki), I-II, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.

Ma'luf, Lüveys, *el- Muncid fi'l- Lugat*, Beyrut, 1960.

Müslim, Ebu'l – Hüseyin b. Haccac el –Kuşeyri, *el-Camiu's – Sahih*, Tahkik: Muhammed Fuad Abdulbâki, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.

Nesai, Ebu Abdurrahman Ahmed b. Ali b.Şuayb, *Sünenü Nesai*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.

Polat, Selahattin, Habil Nazlıgöl, Süleyman Doğanay, *Hadis Araştırma ve Tenkit Kılavuzu*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2008.

Taberani, Ebu'l-Kasım Süleyman b. Ahmed b. Eyyub, *el-Mu'cemü'l-Kebir*, IXX, ... *el-Mu'cemü'l-Evsat* (thk. Tarık b. İvadullah b. Muhammed, Abdulmuhsin b. İbrahim el-Hüseyini), I-X, Daru'l-Harameyn, Kahire, 1415.

..... *el-Mu'cemü's-Sağir*, Mektebetü'l-İslami (thk.Muhammed Şekur Muhammed), I-II, (1.Baskı) Beyrut, 1985.

Taşan, Yusuf, *Dini Tebliğde Hitabetin Yeri ve Hz. Peygamberin Hutbe Tarzı*, (Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007.

Tirmizi, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre, *el-Câmiu's- Sahîh*, (thk. Ahmed Muhammed Şâkir), I, VI, Kahire, 2005

Uğur, Müctebâ, *Ansiklopedik Hadîs Terimleri Sözlüğü*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1992.

Yardım, Ali, *Hadîs I-II*, Damla Yayınevi, İstanbul, 1997.

Zavi, Tâhir Ahmed Ez Zâvî, *Tertîbü'l- Kâmûsı'l- Muhît*, I-IV , Kahire, 1959.

EKLER:

Tablo-1: Aylara Göre Kronolojik Olarak Hutbe Konu Başlıkları

AYLAR / 2015	HUTBE TARİHİ VE KONUSU
OCAK	02.01.2015 - Mevlit Kandili 09.01.2015 - Cuma Namazı Ve Önemi 16.01.2015 - Kanayan Yara Faiz Ve Tefecilik 23.01.2015 - Kötülüğe Elle Dille Kalple Engel Olmak 30.01.2015 - Allah'ın Son Dini İslam
ŞUBAT	06.02.2015 - Mümin Zamanı Allah Yolunda Değerlendirendir 13.02.2015 - Ahiret Hesap Verme Bilinci 20.02.2015 - Merhamet 27.02.2015 - Ölüm Ve Ötesi
MART	06.03.2015 - Kadına Karşı Şiddet 13.03.2015 - Birlik Beraberlik 20.03.2015 - İnsani İyilik Yaşatır. 27.03.2015 - Mümin Emanete Riayet Eder
NİSAN	03.04.2015 - Hakiki Sevgi Allah'ı Sevmek 10.04.2015 - Hz. Peygamber Ve Birlikte Yaşama Ahlakı 17.04.2015 - Dünya Bize, Biz Birbirimize Emanetiz 24.04.2015 - Manevi Coşkunun Zirvesi Üç Aylar
MAYIS	01.05.2015 - Kalbin Cilasası Tövbe İstığfar 08.05.2015 - Cana Can Olmak Aile 15.05.2015 - Miraç Kandili 22.05.2015 - İslam'da Tevekkül Anlayışı 29.05.2015 - Berât'a Yol Aramak Berat Kandili
HAZİRAN	05.06.2015 - Ahiret Bilinci 12.06.2015 - Kur'an Ayında Kuranla Buluşalım. 19.06.2015 - Vakit İyilik Vakti Bu Ramazan Ve Her Ramazan 26.06.2015 - Tevhit İle Gelen Vahdet 19.06.2015 - Vakit İyilik Vakti Bu Ramazan Ve Her Ramazan
TEMMUZ	03.07.2015 - Cennet Kapılarının Anahtarı Yetimler 10.07.2015 - Ramazana Veda Ve Kadir Gecesi 17.07.2015 - Ramazan Bayramı 17.07.2015 - Ramazan Mektebinin Öğrettikleri 24.07.2015 - Sıla-İ Rahim 31.07.2015 - İnsan Akıllı Ve Sorumlu Varlık
AĞUSTOS	01.08.2015 - Müslüman Başkasını Aldatmaz 2 07.08.2015 - Kulluğun Özü İhsan 14.08.2015 - Namaz 28.08.2015 - Hac Yolculuğundan Hak Yolculuğuna
EYLÜL	04.09.2015 - Kardeşliği Körelten Afetler Tecessüs, Su-İ Zan 11.09.2015 - Kardeşliğimizi Muhafaza Edelim 18.09.2015 - Kurban Kardeşlik İçin 24.09.2015 - Kurban Bayramı 25.09.2015 - Ticaret Ahlakı
EKİM	02.10.2015 - Rabinin Adıyla Oku 09.10.2015 - Namaz Diriliştir 16.10.2015 - Merhamet 23.10.2015 - Muharrem Ve Aşure 30.10.2015 - İbadetlerimizi İhlâs Ve Samimiyetle Yapalım
KASIM	06.11.2015 - Her İnsan Allah'ın Bir Âyetidir 13.11.2015 - Zikir Kalplere Hayat Veren İksir 20.11.2015 - Küresel Terörün Hedef Aldığı Din İslam 27.11.2015 - İmanı Hayat Kılabilmek
ARALIK	04.12.2015 - Beden Ülkesinin Sultanı Kalp 11.12.2015 - Dünya Ahiret Dengesi 18.12.2015 - Rahmet Ve Merhamet Yüklü Adalet Peygamberi 25.12.2015 - Sayılı Nefeslerimizi Tüketirken

AYLAR / 2016	HUTBE TARİHİ VE KONUSU
OCAK	01.01.2016 - Zaman Bilinci Ve Yılbaşı 08.01.2016 - Edep Ve Hayâ 15.01.2016 - Boş Şeyleri Terk Ederek Hayatı Anlamlı Kılmak 22.01.2016 - Söz Ahlakı 29.01.2016 - İslam'da Çocuk Terbiyesi
ŞUBAT	05.02.2016 - İman, Özgürlük Ve Bağımlılık 12.02.2016 - Peygambere İman Tevhidin Bir Gereğidir 19.02.2016 - Peygamberler Allah'ın Kutlu Elçileridir 26.02.2016 - Âdâb-I Muâşeret
MART	04.03.2016 - Kitaplara İman 11.03.2016 - Dünyayı İyilik Değiştirir 18.03.2016 - Birlik-Berberlik-Kardeşlik 25.03.2016 - Kulluk Sınavımız İhlâs Ve Samimiyet
NİSAN	01.04.2016 - Öfkeye Hâkim Olabilmek Bilmek 08.04.2016 - Hz. Peygamber, Tevhid Ve Vahdet 15.04.2016 - Tevhid Ve Vahdet Medeniyeti 22.04.2016 - Tevhid Ve Vahdetin Öncüsü Müminler 29.04.2016 - Miraç Kandili
MAYIS	06.05.2016 - O Büyük Güne Hazır Mıyız? 13.05.2016 - İslam'ın Engellilere Bakışı 20.05.2016 - Berat Kandili 27.05.2016 - İmtihanın Adı Fitne
HAZİRAN	03.06.2016 - Gelin Gönüller Yapalım 10.06.2016 - Kur'an Ayı Ramazan 17.06.2016 - Kur'an, Ramazan Ve Çocuk 24.06.2016 - Arınma Vesilesi Zekât Ve İnfak
TEMMUZ	01.07.2016 - Kadrimizi Yücelten Gece Kadir Gecesi 05.07.2016 - Ramazan Bayramı 08.07.2016 - Ramazan Ayı Kazanımlarını Devam Ettirelim 15.07.2016 - Hayatımızı İbadet Kılabilmek 22.07.2016 - Gün, Milletçe Kenetlenme Ve 29.07.2016 - Hak Ve Hakikat
AĞUSTOS	05.08.2016 - Kulluk Sadece Allah'a Özgüdür 12.08.2016 - Sırât-ı Müstakim 19.08.2016 - Mümin Ve Emanet Bilinci 26.08.2016 - Hayat Veren Din İslâm
EYLÜL	02.09.2016 - Kulluk Ve Samimiyet Beyanı Kurban 09.09.2016 - Bayram Ve Hz. İbrahim 12.09.2016 - Kurban Bayramı 16.09.2016 - Ebedi Bayramlara Birlikte Yol 23.09.2016 - Allah'ım! İlimle Yücelt Bizi! 30.09.2016 - Cami Ve Kitap Medeniyeti
EKİM	07.10.2016 - Yüreklerimizi Sahrâ-ı Kerbelâ'ya Dönüştürmeyelim 14.10.2016 - Hayata Emekle Dokunmak 21.10.2016 - Allah'a Verdiği Söze Sadık Kimse Mümin 28.10.2016 - Âhirete İman
KASIM	04.11.2016 - Örnek Ümmet Olabilmek 11.11.2016 - Kelime-İ Şehâdet 18.11.2016 - Ummul Kitap Fatıha 25.11.2016 - Hayatın Gayesi
ARALIK	02.12.2016 - Yeryüzünün Küçük Ve Onurlu Halifesi Çocuk 09.12.2016 - Halep İnsanlık Ölmesin 16.12.2016 - Her Zorlukla Beraber Bir Kolaylık Vardır. 23.12.2016 - Allah'ın Yardımı Müminlerle 30.12.2016 - Ömür Nimeti

Hakkâri İl Müftülüğü Hutbelerinde Kullanılan Hadislerin Aylara Göre Dağılımı ve Toplam Sayısı

2015 Yılı Hutbeleri	Hutbelerde Kullanılan Hadis Sayısı	2016 Yılı Hutbeleri	Hutbelerde Kullanılan Hadis Sayısı
Ocak	10	Ocak	21
Şubat	12	Şubat	11
Mart	13	Mart	5
Nisan	9	Nisan	10
Mayıs	9	Mayıs	6
Haziran	6	Haziran	17
Temmuz	16	Temmuz	9
Ağustos	11	Ağustos	11
Eylül	13	Eylül	8
Ekim	21	Ekim	11
Kasım	10	Kasım	7
Aralık	17	Aralık	8
Toplam	147	Toplam	124
Genel Toplam	271		

Tablo-2: Hakkâri İl Müftülüğü Hutbelerinde Kullanılan Hadislerin Aylara Göre Dağılımı ve Toplam Sayısı

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı-Soyadı: Emrullah ŞİN

Uyruğu: Türkiye Cumhuriyeti

Doğum Yeri ve Tarihi: Şemdinli 01.07.1981

E-posta: irfanilim@hotmail.com

Yazışma Adresi: Şemdinli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Moda Mah.

Şemdinli/HAKKÂRİ

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Lise	Hakkâri İmam Hatip Lisesi	16.06.2002
Lisans	Harran Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İlahiyat Bölümü	13.06.2007
Tezsiz Yüksek Lisans	Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, (Tezsiz Yüksek Lisans)	05.02.2011

İŞDENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2006-2011	Diyanet İşleri Başkanlığı	İmam Hatip
2011-2018	Milli Eğitim Bakanlığı	Öğretmen
2018- ...	Milli Eğitim Bakanlığı	Şube Müdürü

YABANCI DİL: Arapça

YAYINLAR: